

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010 - ΕΤΟΣ Γ' - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 10 - ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΒΕΡΟΙΑ 29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ - 03 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Όπως είναι ήδη γνωστό σκοπός της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) είναι η συμβολή στη μελέτη, διάσωση και διάδοση της τοπικής ιστορίας και της πολιτισμικής κληρονομιάς της Ημαθίας και των γειτονικών περιοχών, σε συνεργασία και με τους αρμόδιους φορείς. Από την αρχή της δράσης της η Ε.Μ.Ι.Π.Η. εργάζεται με γνώμονα τους επιδιωκόμενους στόχους, η επίτευξη των οποίων αποτελεί το μοναδικό μέλημα του Δ.Σ. του συλλόγου και όλων των μελών του.

Στα πλαίσια επίτευξης των στόχων της η Ε.Μ.Ι.Π.Η. αποφάσισε τη διοργάνωση του Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, Ιστορία - Αρχαιολογία - Τέχνη - Λαογραφία. Το συνέδριο θα διεξαχθεί στη Βέροια από 29 Σεπτεμβρίου έως και 3 Οκτωβρίου 2010. Ήδη στο προηγούμενο φύλλο δημοσιεύθηκαν τα ονόματα των ομιλητών και τα θέματα των εισηγήσεών τους.

Σήμερα βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να είμαστε όλοι παρόντες στην έναρξη του Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία. Στο Συνέδριο θα παρουσιαστούν εισηγήσεις με θέματα που αφορούν την ιστορία, την αρχαιολογία, την τέχνη και την λαογραφία της ευρύτερης περιοχής της Ημαθίας

από την προϊστορία μέχρι τους νεότερους χρόνους. Ενδιαφέρον εκδήλωσαν περίπου εβδομήντα ερευνητές από την Ελλάδα και το Εξωτερικό, από Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Ιδρύματα.

Παράλληλα, σήμερα επιτυγχάνεται ακόμη ένας πρωταρχικός στόχος της Ε.Μ.Ι.Π.Η., η έκδοση του Α' Τόμου του Επιστημονικού Περιοδικού της, με τον τίτλο «Μελετήματα Ημαθίας».

Το φύλλο των «Χρονικών» που κρατάμε στα χέρια μας αποτελεί αφιέρωμα στους δύο αυτούς στόχους της Ε.Μ.Ι.Π.Η. και θα χρησιμοποιηθεί ως έντυπο πολλαπλών χρήσεων. Σ' αυτό δημοσιεύονται ολόκληρο το πρόγραμμα του Συνεδρίου, οι περιλήψεις των εισηγήσεων που θα παρουσιαστούν στο συνέδριο, τα μέλη των επιτροπών του συνεδρίου (Επιστημονική - Οργανωτική), τα ονόματα των εισηγητών και τέλος παρουσιάζεται ο Α Τόμος του

επιστημονικού περιοδικού Μελετήματα Ημαθίας.

Ευελπιστούμε και ευχόμαστε οι δύο νέες δράσεις της Ε.Μ.Ι.Π.Η. να σταθούν αφορμή και να βοηθήσουν όλο και περισσότερους στην κατάκτηση νέων εκπαιδευτικών και ερευνητικών στόχων.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Πρόγραμμα Συνεδρίου, Περιλήψεις
Εισηγήσεων, Εισηγητές

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της «Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας» μπορούν να επικοινωνούν στα τηλέφωνα: **6946.901.531, 6972.549.557**

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστολών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων κ.α. για δημοσίευση στα «ΧΡΟΝΙΚΑ», γίνεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρονική διεύθυνση **«xronika_emipi@yahoo.gr»** με την ένδειξη: Για τα «Χρονικά» (Τα άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 5 σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέπει να συνοδεύονται από παραπομπές και ενδεικτική βιβλιογραφία).

• Η έκδοση των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» στηρίζεται αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και φίλων της Ε.Μ.Ι.Π.Η., για τον λόγο αυτό, ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας. Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα από τις σελίδες των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», καθώς και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**

• Ο τραπεζικός λογαριασμός της Εταιρείας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέτει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank 0026-0077-10-0101737618**

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία
Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Εκδότης
Αθανάσιος Βουδούρης
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθυντής
Εμμανουήλ Ξυνάδας
(Πρόεδρος Επιτροπής "Χρονικών")

**Αρχισυνταξία -
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση**
Νικόλαος Γ. Βουδούρης

Επιτροπή των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας
Χαίδω Τζήκα - Μπατσαρά
Νικόλαος Γ. Βουδούρης
Ιωάννα Α. Ζιώγα

Αναστασία Γ. Ταναμπάση

Εκτύπωση

Ν.Καραμανλίδης & ΣΙΑ Ο.Ε.

Ν.Νικομήδεια Ημαθίας 23310 90234, 90339

Γραφεία

Α.Δ. Φυτείας Δοβρά Τ.Θ. 149, Τ.Κ. 59100

τηλ: **6946.901.531 - 6972.549.557**

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
μέρους ή ακέραιων κειμένων,
αρκεί να αναφέρεται η πηγή

Τα επώνυμα άρθρα
εκφράζουν μόνο την άποψη
του συντάκτη του κειμένου

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ
(Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Το Δ.Σ. της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) σας προσκαλεί στις εργασίες του **Α' Επιστημονικού Συνεδρίου «Ημαθία, Ιστορία - Αρχαιολογία - Τέχνη - Λαογραφία»**, που θα διεξαχθούν από **29 Σεπτεμβρίου έως 3 Οκτωβρίου 2010** στην αίθουσα της **Αντωνιάδείου Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών** στη Βέροια.

Οι εργασίες του Συνεδρίου θα ξεκινήσουν την **Τετάρτη 29 Σεπτεμβρίου 2010 και ώρα 18:00**, ενώ κατά τη διάρκεια της εναρκτήριας συνεδρίας θα παρουσιαστεί ο Α τόμος του επιστημονικού περιοδικού της Ε.Μ.Ι.Π.Η. «**Μελετήματα Ημαθίας**» και θα τιμηθεί ο ιστορικός κ. **Γεώργιος Χ. Χιονίδης**.

Επίσης την **Πέμπτη 30 Σεπτεμβρίου 2010 και ώρα 9.00** θα πραγματοποιηθεί μουσική εκδήλωση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας με το τρίο «**Da Capo**» (καλλιτεχνική επιμέλεια Αντ. Βηγκάτο)*.

Η παρουσία σας θα μας τιμήσει ιδιαίτερα.

Με Τμή
Το Δ.Σ.

Αθανάσιος Βουδούρης

Η Γραμματεία

Ιωάννα Α. Ζιώγα

*Σε περίπτωση κακοκαιρίας η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στον χώρο της Αντωνιάδείου Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών

Η νέα ηλεκτρονική σελίδα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

[Αρχική σελίδα](#)
[Το Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#)
[Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού](#)
[Α' Συνέδριο Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#)
[Μελετήματα Ημαθίας](#)
[Βιντεοθήκη](#)
[Ψηφιακή Βιβλιοθήκη](#)
[Παλαιότερες εκδηλώσεις](#)
[Τα ιδρυτικά μέλη της Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#)
[Επικοινωνία](#)
[Όροι Χρήσης](#)

ΠΕΜΠΤΗ, 9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2010

Το αναλυτικό πρόγραμμα του Α' Συνεδρίου

Ανακοινώθηκε το πρόγραμμα του Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, που θα πραγματοποιηθεί από τις 29 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 3 Οκτωβρίου, στην Αντωνιάδεια Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Βέροιας.

[Διαβάστε το αναλυτικό πρόγραμμα](#)

Αναρτήθηκε από Ε.Μ.Ι.Π.Η. στις **5:43 μ.μ.** [0 σχόλια](#)

[Τύνδεσμοι σε αυτήν την ανάρτηση](#)

Ετικέτες: [Α' Επιστημονικό Συνέδριο ΕΜΙΠΗ](#)

ΣΑΒΒΑΤΟ, 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2010

29 Σεπτεμβρίου με 3 Οκτωβρίου το Α' Επιστημονικό Συνέδριο της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Το 1ο Επιστημονικό Συνέδριο για την Ημαθία (Ιστορία - Αρχαιολογία - Τέχνη - Λαογραφία), που διοργανώνει η Ε.Μ.Ι.Π.Η., θα πραγματοποιηθεί από τις 29 Σεπτεμβρίου έως τις 3 Οκτωβρίου 2010, στην Αντωνιάδεια Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, στη Βέροια.

Περισσότερα σχετικά με το συνέδριο, καθώς και το αναλυτικό πρόγραμμα, προσεχώς.

Πληροφορίες, μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να λαμβάνουν από τους Αθανάσιο Βουδούρη (6972549557) και Αγαθονίκη Τσιλιπάκου (6947664372) ή με e-mail στη διεύθυνση synedrio_emipi@yahoo.gr

Διαβάστε επίσης:

[Νέα για το Α' Συνέδριο της Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#)

[Η εγκύκλιος του Α' Συνεδρίου](#)

Αναρτήθηκε από Ε.Μ.Ι.Π.Η. στις **9:04 μ.μ.** [0 σχόλια](#)

[Τύνδεσμοι σε αυτήν την ανάρτηση](#)

Ετικέτες: [Α' Επιστημονικό Συνέδριο ΕΜΙΠΗ](#)

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2010

Κυκλοφόρησε το 9ο τεύχος των "Χρονικών"

Κυκλοφόρησε το 9^ο τεύχος των "Χρονικών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας". Στις σελίδες του μπορείτε

Α' Συνέδριο Ημαθίας

Σχέση με την Εταιρεία

Ε.Μ.Ι.Π.Η.
Ημαθία, Greece

[Προβλή πλήρους προφίλ](#)

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

[Το αναλυτικό πρόγραμμα του Α' Συνεδρίου](#) - Πέμπτη, 9 Σεπτεμβρίου 2010

[29 Σεπτεμβρίου με 3 Οκτωβρίου το Α' Επιστημονικό Συνέδριο της Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#) - Σάββατο, 4 Σεπτεμβρίου 2010

[Κυκλοφόρησε το 9ο τεύχος των "Χρονικών"](#) - Παρασκευή, 27 Αυγούστου 2010

[Α' Επιστημονικό Συνέδριο Ημαθίας](#) - Σάββατο, 31 Ιουλίου 2010

[Ημερίδα για τον θεσμό της Εκκλησίας στο Ρουμιοίκι στο πλαίσιο των ΙΣΤ ΠΑΥΛΕΙΩΝ](#) - Τετάρτη, 23 Ιουνίου 2010

[Καταστατικό της Ε.Μ.Ι.Π.Η.](#)

Αρχείο αναρτήσεων

[Σεπτέμβριος \(2\)](#)

[Αύγουστος \(1\)](#)

[Ιούλιος \(1\)](#)

[Ιούνιος \(3\)](#)

Κατηγορίες νέων

[Εκδηλώσεις \(2\)](#)

[Χρονικά \(2\)](#)

Επισκέπτες από 5/06/2010

Vis. today 115

Visits 640

Pages 1,517

Online 16

www.emiph.blogspot.com

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ

1. Στα «Μελετήματα Ημαθίας» δημοσιεύονται πρωτότυπες μελέτες για την αρχαιολογία, ιστορία, λαογραφία και γλωσσολογία, στην ελληνική γλώσσα.
2. Οι προς δημοσίευση μελέτες θα πρέπει να βασίζονται σε πρωτογενές αδημοσίευτο υλικό, εμπλουτισμένες με ανάλογη βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Δεν παρέχεται η δυνατότητα αναδημοσίευσης αυτούσιων παλαιότερων μελετών, οι οποίες έχουν δημοσιευτεί στην ελληνική γλώσσα σε άλλα έντυπα ή περιοδικά.
3. Παρέχεται η δυνατότητα δημοσίευσης μελετών (παράλληλα πάντοτε με την ελληνική) και σε μετάφραση σε μία από τις εξής γλώσσες: Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική. Κατ' εξαίρεση γίνονται δεκτές και μελέτες δημοσιευμένες σε ξένη γλώσσα, μεταφρασμένες στην ελληνική, όταν αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ημαθία και την Μακεδονία.
4. Τα θέματα των μελετών που αποστέλλονται προς δημοσίευση, θα πρέπει να σχετίζονται αποκλειστικά με τους εξής τομείς και τις διάφορες παραμέτρους τους: αρχαιολογία, ιστορία, λαογραφία, γλωσσολογία.
5. Η θεματική των μελετών θα πρέπει να αφορά γεωγραφικά τη Μακεδονία, με ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα της Ημαθίας. Σχετικές θεωρούνται και μελέτες που σχετίζονται με τη ζωή και τη δράση κατοίκων της Ημαθίας και της Μακεδονίας και σε άλλες περιοχές (π.χ. Βαλκανική, Ευρώπη, Μ. Ασία, Αφρική κ.λ.π.).
6. Οι μελέτες δημοσιεύονται στο μονοτονικό σύστημα. Παρέχεται η δυνατότητα παράθεσης πηγών, αποσπασμάτων κ.λ.π. και στο πολυτονικό.
7. Κάθε μελέτη θα πρέπει να συνοδεύεται από σύντομη περίληψη (όχι μεγαλύτερη από το 1/3 της μελέτης) σε μία από τις εξής γλώσσες: Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική.
8. Ο μέγιστος αριθμός των σελίδων των προς δημοσίευση μελετών, καθορίζεται στις 70 σελίδες.
9. Οι προς δημοσίευση μελέτες θα πρέπει να υποβάλλονται απαραίτητα σε ηλεκτρονική μορφή και εκτυπωμένες, στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Ηλεκτρονικά, θα πρέπει επίσης, να αποστέλ-

λονται οι εικόνες, χάρτες κ.λ.π. που συνοδεύουν του κείμενο, μαζί με τους σχετικούς υπότιτλους (λεζάντες). Το σχετικό οπτικό υλικό θα δημοσιεύεται στο τέλος κάθε μελέτης.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ & ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΡΘΡΩΝ

1. Οι προς δημοσίευση στα «Μελετήματα Ημαθίας» μελέτες συγκεντρώνονται από τα μέλη της συντακτικής επιτροπής. Ως ανώτατο χρονικό όριο για τη δημοσίευση μελετών στον τόμο του εκάστοτε έτους τίθεται η αποστολή τους μέχρι την 1η Αυγούστου.
  2. Οι μελέτες, αφού πρώτα κριθεί από τη συντακτική επιτροπή ότι εμπίπτουν στη θεματολογία του περιοδικού και ότι πληρούν τις απαραίτητες τεχνικές προϋποθέσεις, αποστέλλονται για την τελική αξιολόγηση στα μέλη της επιστημονικής επιτροπής. Η αξιολόγηση των μελετών θα πραγματοποιείται με τη μέθοδο του «τυφλού» συστήματος, δηλαδή τα μέλη της επιστημονικής επιτροπής δε θα γνωρίζουν εκ των προτέρων των συγγραφέα της μελέτης.
  3. Τα μέλη της επιστημονικής επιτροπής, αφού πρώτα συγκεντρωθούν οι προς εξέταση μελέτες, συνέρχονται σε μία συνεδρίαση κατά την οποία μοιράζονται (ανάλογα με την ειδικότητά τους) το υλικό και αποφασίζουν να τις αποστείλουν σε δύο «κριτές» (εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο), οι οποίοι θα εκφράσουν τις απόψεις τους συμπληρώνοντας μία φόρμα με τα απαραίτητα πεδία, προβαίνοντας παράλληλα στις σχετικές παρατηρήσεις.
  4. Η επιστημονική επιτροπή, έχοντας υπόψη της τη γνωμοδότηση των κριτών, κοινοποιεί στους συγγραφείς τα σχετικά αποτελέσματα, στέλνοντάς τους παράλληλα το κείμενο με τις σχετικές παρατηρήσεις.
  5. Τα προς δημοσίευση άρθρα θα αποστέλλονται στους συγγραφείς σε δύο δοκίμια (διαδοχικά) προς διόρθωση, κατά τη διαδικασία σελιδοποίησης του περιοδικού. Οι συγγραφείς θα πρέπει σε διάστημα λίγων ημερών να επιστρέφουν στη συντακτική επιτροπή τα διορθωμένα κείμενα.
- Η έκδοση του περιοδικού συνοδεύεται και από συγκεκριμένο αριθμό ανατύπων, ο οποίος θα καθορίζεται κάθε φορά με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Τα ανάτυπα θα αποστέλλονται στους συγγραφείς μαζί με το τεύχος του περιοδικού.

Περισσότερες πληροφορίες στην ηλεκτρονική σελίδα της Εταιρείας www.emiph.blogspot.com

Βεριοιώτικα Σημειώματα
Αποκλειστικά από την Ε.Μ.Ι.Π.Η.
το νέο βιβλίο του Π. Πυρινού

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ:

- ✓ Βιβλιοπωλείο "Πυρινός"
- ✓ Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο"
- ✓ "Βιβλιοθήκη του Ναυτίλου" (Αθήνα)
- ✓ Ταχυδρομικά, με αντικαταβολή (+ έξοδα αποστολής)

Τιμή: 10 ευρώ

DVD της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

για τον
Μακεδονικό
Αγώνα

Διατίθεται
από το
Βιβλιοπωλείο
"Επίκαιρο"

Τιμή: 5 ευρώ

(Βενιζέλου 36 - Βέροια)

Τα

ΧΡΟΝΙΚΑ

θα τα βρείτε...

ΒΕΡΟΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας (Ελλης 8)
Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο" (Βενιζέλου 36)
Βιβλιοπωλείο "Πυρινός" (Βενιζέλου 50)
Start copy - Φωτοτυπίες (Πλ. Πλατάνων 1)

ΝΑΟΥΣΑ

Ευξείνιος Λέσχη Ποντίων Νάουσας (Χατζηγεργιοράδη 30)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Βιβλιοπωλείο Libro (Βετσοπούλου 32)

ΑΘΗΝΑ

"Βιβλιοθήκη του Ναυτίλου" (Χαρ. Τρικούπη 28)

...και στην
ηλεκτρονική διεύθυνση

**emiph.
blogspot.
com**

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

Ιστορία – Αρχαιολογία – Τέχνη – Λαογραφία

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΕΤΑΡΤΗ 29/09**ΕΝΑΡΞΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ****18:00-19.00**

- 1) *Χαιρετισμοί* (Οργανωτικής Επιτροπής, Ε.Μ.Ι.Π.Η., Τοπικής Αυτοδιοίκησης) - *Προβολή DVD*
- 2) *Παρουσίαση του 1ου τόμου του επιστημονικού περιοδικού «ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ» (2009).* Ομιλητής: Παντελής Νήδελης (Αν. Καθηγητής Α.Π.Θ.)
- 3) *Απόδοση τιμής στον ιστορικό Γεώργιο Χιονίδη* (Παρουσίαση εκδήλωσης Αγ. Τσιλιπάκου)

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ**ΜΝΗΜΕΙΑ:****ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ**

Προεδρείο: Αναστασία Χρυσοστόμου

19:00 – 19:15	Μαρία Λιλιμπάκη – Ακαμάτη, <i>Αρχαιοτήτες Ν. Ημαθίας: Προστασία – Ανάδειξη – Διαχείριση</i>
19:15 – 19:30	Αντώνιος Πέτκος, <i>Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης: Το έργο της 11ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων</i>
19:30 – 19:45	Βασιλική Καλταπανίδου, <i>Η ανάδειξη των «ανοιχτών» αρχαιολογικών χώρων των πόλεων. Το παράδειγμα του αρχαιολογικού χώρου Αγίου Παταπίου στη Βέροια</i>
19:45 – 20:00	Χρυσάνθη Μαυροπούλου – Τσιούμη, <i>11η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Η αρχή της ίδρυσής της και η σαρανταπεντάχρονη πορεία της</i>
20:00 – 20:15	Γεωργία Στρατούλη, <i>Από την Αρχαιολογία της Προϊστορίας στην Κοινωνία της Ανάπτυξης: Οι διαστάσεις της πρότασης για την ανάδειξη του Νεολιθικού Οικισμού Νέας Νικομήδειας Ημαθίας</i>
20:15 – 20:30	Αγγελική Κοτταρίδη, <i>Μελέτη Προστασίας, Ενοποίησης και Ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου των Αιγών</i>
20:30 – 20:45	Τόνια Κουτσουράκη, <i>Ένας περίπατος στο Νυμφαίο της Μιέζας</i>
20:45 – 21:30	Συζήτηση - Συμπεράσματα

ΠΕΜΠΤΗ 30/09**ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ****ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ - Α'**

Προεδρείο: Ιωάννης Ασλάνης

9:30 – 9:45	Κοσμάς Τουλούμης, <i>«Το αρχαιότερον προϊστορικών χωρίων εις την περιοχήν Βεροίας»: Η ανασκαφή της Νέας Νικομήδειας και η προϊστορική αρχαιολογία στη δεκαετία του 1960</i>
9:45 – 10:00	Νικόλαος Μερούσης, <i>Η διακοσμημένη κεραμική της νεότερης νεολιθικής από την τούμπα Πολυπλάτανου</i>
10:00 – 10:15	Αναστάσιος Σακαλής, <i>Μελέτη νεολιθικής κεραμικής από την περιοχή του Πολυπλάτανου με την εφαρμογή φυσικοχημικών τεχνικών και πολυ-παραμετρικής στατιστικής ανάλυσης</i>
10:15 – 10:30	Ευαγγελία Στεφανή – Νικόλαος Μερούσης, <i>Η κεραμική της Ύστερης Εποχής του Χαλκού από το Αγγελοχώρι Ημαθίας</i>
10:30 – 10:45	Σταμάτης Χατζητουλούσης, <i>Η ανατομία ενός οικισμού: Ένα παζλ από σκόρπια θραύσματα και αποτυπώματα για το Αγγελοχώρι της ΥΕΧ</i>
10:45 – 11:30	Συζήτηση - Διάλειμμα - Παρουσίαση πινακίδας Ευρ. Κεφαλίδου, <i>Ένα αρχαίο δημόσιο κτήριο της Βέροιας σε μια προπολεμική φωτογραφία</i>

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ - Β'

Προεδρείο:

Μαρία Λιλιμπάκη - Ακαμάτη

11:30 – 11:45	Ευαγγελία Στεφανή, <i>Η αρχαία τοπογραφία της Ημαθίας με βάση τα δεδομένα των σύγχρονων ανασκαφών στον άξονα της Εγνατίας</i>
11:45 – 12:00	Ιωάννης Μανιάτης, <i>Η χρονολόγηση πολιτισμικών φάσεων με C14: Εφαρμογές στην Ημαθία</i>
12:00 – 12:15	Βικτωρία Αλλαμανή, <i>Κλειστά ταφικά σύνολα από ένα νεκροταφείο υστεροαρχαϊκών – πρώιμων ελληνοιστικών χρόνων στη θέση Καψούρα Κοπανού</i>
12:15 – 12:30	Στέλλα Δρούγου – Χρυσάνθη Καλλίνη - Λυδία Τρακατέλλη, <i>Πρόσφατες ανασκαφικές έρευνες σε μνημεία της Βεργίνας</i>
12:30 – 12:45	Εύα Κοντογουλίδου, <i>Αιγές – Βεργίνα: Ένα ταξίδι στο χρόνο</i>
12:45 – 13:00	Αθανασία Κυριάκου, <i>Συνθέτοντας την εικόνα ενός ταφικού μνημείου: Ο μαρμάρινος κρατήρας από τη στενόμακρη τούμπα της Βεργίνας</i>
13:00 – 13:15	Αγγελική Κουκουβού, <i>Τα λατομεία πορολίθου των Ασωμάτων Βέροιας και τα μνημεία των Αιγών: Μια αμφίδρομη σχέση</i>
13:15 – 14:00	Συζήτηση – Λήξη Πρωινής Συνεδρίας

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ - Γ'

Προεδρείο: Μιλτιάδης Χατζόπουλος

18:00 – 18:15	Πολυξένη Αδάμ - Βελένη, <i>Βεριοίαιοι τεχνίτες του Διονύσου. Υποκριτές, μουσικοί, ακροβάτες</i>
18:15 – 18:30	Κυριακή Μελέτηση, <i>Η Εβραϊκή Κοινότητα της Βέροιας στα ρωμαϊκά χρόνια και την ύστερη αρχαιότητα</i>
18:30 – 18:45	Γεώργιος Μάλλιος, <i>Η σύλληψη του Σιληνού στους Κήπους του Μίδα και ο «γόρδιος δεσμός» της φρυγικής παρουσίας στην Μακεδονία</i>
18:45 – 19:00	Γεώργιος Έξαρχος, <i>Βρύγες - Φρύγες - Τρώες - Αρμάνοι / Βλάχοι</i>
19:00 – 19:15	Γεώργιος Βελένης, <i>Επιγραφικά σύμμεκτα ρωμαϊκών και βυζαντινών χρόνων από την περιοχή Ημαθίας</i>
19:15 – 20:00	Συζήτηση – Συμπεράσματα
20:15 – 21:00	Ξενάγηση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας (Λεωφ. Ανοίξεως)
21:00 – 22:00	<i>Μουσική εκδήλωση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας</i> * Σε περίπτωση βροχής η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στην <i>Αντωνιάδειο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών</i> .

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1/10**ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ****ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ - Α'**

Προεδρείο:

Χρυσάνθη Μαυροπούλου-Τσιούμη

9:30 – 9:45	Φλώρα Καραγιάννη, <i>Βυζαντινό μεταλλικό εικονίδιο αγίου Νικολάου από το Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας</i>
9:45 – 10:00	Πασχάλης Ανδρούδης, <i>Παρατηρήσεις σε υστεροβυζαντινά γλυπτά του 13ου-14ου αιώνα από τις εκκλησίες της Βέροιας</i>
10:00 – 10:15	Νικόλαος Σιώμκος, <i>Φορητές εικόνες του 15ου αι. από τη Βέροια</i>
10:15 – 10:30	Ιωάννης Βαραλής, <i>«Φεγγάρι αγιότητα», Φωτοστέφανοι αγίων σε εικόνες της Βέροιας γύρω στο 1400 και οι εκλεκτικές τους συγγένειες</i>
10:30 – 10:45	Αγαθονίκη Τσιλιπάκου, <i>Νεότερες έρευνες για ένα εργαστήριο ζωγράφων που δραστηριοποιείται στην Ημαθία στην περίοδο 1589-1607</i>

10:45 – 11:00	Εμμανουήλ Ξυνάδας, <i>Η Ψαλτική Τέχνη στη Βέροια 13ος – 17ος αι. Παλαιότερες μαρτυρίες. Συμβολή στη μελέτη της Ψαλτικής Τέχνης στον μακεδονικό χώρο</i>
11:00 – 11:45	Συζήτηση – Διάλειμμα

**ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ - Β'**

Προεδρείο:

Κατερίνα Καλαμαρτζή-Κατσαρού

11:45 – 12:00	Χαρίτων Καρανάσιος – Γεώργιος Μύαρης, <i>Τα ελληνικά χειρόγραφα της Βέροιας</i>
12:00 – 12:15	Πορφύριος Μπατσαράς - Παναγιώτης Μανάφης, <i>Χειρόγραφο με τις «Τρεις Λειτουργίες» από την Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Βέροιας</i>
12:15 – 12:30	Βασιλική Νοτοπούλου, <i>Ο Αναστάσιος Περδικάρης ιατρός Βερροιαίος (18ος αι.)</i>
12:30 – 12:45	Ευθυμία Αθανασιάδου, <i>Η Βιβλιοθήκη της Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Βέροιας - Πρώτες εκτιμήσεις</i>
12:45 – 13:00	Συζήτηση - Συμπεράσματα - Λήξη Πρωινής Συνεδρίας
13:00 – 14:30	Ξενάγηση στο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας

**ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ**

Προεδρείο:

Μιχαήλ Τρίτος

18:00 – 18:15	Πορφύριος Μπατσαράς, <i>Όρια και κτήσεις της Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Βέροιας</i>
18:15 – 18:30	Δημήτριος Παπάζης, <i>Ανέκδοτα επικυρωτικά των Σταυροπηγιακών προνομίων Γράμματα της Πατριαρχικής Σταυροπηγιακής Μονής Τιμίου Προδρόμου (Σκήτης) Βεροίας</i>
18:30 – 18:45	Κωνσταντίνος Σταλίδης, <i>Τα ονόματα στον κώδικα «Κώδιξ λογαριασμών Επιτρόπων του Προδρόμου» της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου Νάουσας</i>
18:45 – 19:00	Γλυκερία Χατζούλη, <i>Επιγραφικές μαρτυρίες σε λειψανοθήκη από τη Μονή του Σωτήρα της Νάουσας</i>
19:00 – 19:15	Νικόλαος Μπονόβας, <i>Ιστορικά στοιχεία του ναού του Αγίου Νικολάου του Ξυλοτραβηχτού στη Βέροια</i>
19:15 – 20:00	Συζήτηση - Συμπεράσματα - Διάλειμμα

ΣΑΒΒΑΤΟ 2/10

**ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ-
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ**

Προεδρείο:
Φωκίων Κοτζαγεώργης

9:30 – 9:45	Αντώνιος Αναστασόπουλος - Ελένη Γκαρά, <i>Η ύπαιθρος της Βέροιας τον 18ο αιώνα</i>
9:45 – 10:00	Γεώργιος Λιακόπουλος, <i>Οθωμανικές επιγραφές Ημαθίας και Πέλλας</i>
10:00 – 10:15	Αντώνιος Γκαλίτσιος - Αθανάσιος Βουδούρης, <i>Επιτύμβιοι σταυροί της οθωμανικής περιόδου στην Ημαθία (17ος-19ος αι.)</i>
10:15 – 10:30	Πασχάλης Ανδρούδης - Αναστασία Γκιόγκη, <i>Ο οθωμανικός πύργος Ρολογιού (Saat Kulesi) της Βέροιας και ο αντίστοιχός του στα Γιαννιτσά: Τοπολογία - λειτουργία - κατασκευή</i>
10:30 – 10:45	Ιωάννης Μοσχόπουλος, <i>Κονάκια και πυργόσπιτα στο Ρουμλούκι</i>
10:45 – 11:30	Συζήτηση – Διάλειμμα

ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ - Α'

Προεδρείο:

Αντώνιος Αναστασόπουλος

11:30 – 11:45	Άννα Ματσάκη – Αναστασία Μαργιέ, <i>Το νηματοργείο βάμβακος «Βέρμιον» στη Βέροια</i>
11:45 – 12:00	Νικόλαος Σιώκης - Παναγιώτης Αργυρόπουλος, <i>Οι δύο κανονισμοί των «εν Βεροία» Αδελφοτήτων «Αθηνά» και «Μέλισσα» και η κοινή πορεία τους</i>
12:00 – 12:15	Γρηγόριος Γιοβανόπουλος, <i>Ο Μακεδονικός Αγώνας στο «Βάλτο» μέσα από τα απομνημονεύματα των πρωταγωνιστών του</i>
12:15 – 12:30	Φίλιππος Φιλίππου – Αθανάσιος Σταυρίδης, <i>Το έθιμο Ρουγκάτσια και παραλλαγές του στο Ν. Ημαθίας</i>
12:30 – 13:00	Συζήτηση - Συμπεράσματα - Λήξη Πρωινής Συνεδρίας
13:00 – 14:30	Ξενάγηση συνοικίες Μπαρμπούτας - Κυριώτισσας

**ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ - Β'**

Προεδρείο:
Ευστράτιος Δορδανάς

17:30 – 17:45	Νικόλαος Σιώκης, <i>Μια άγνωστη «Μελέτη περί Βλάχων» (1885) του Ναουσαίου διδασκάλου Δημητρίου Πλαταρίδη</i>
17:45 – 18:00	Γεώργιος Λιόλιος, <i>«Ή κάνεις μπλόφα κανόνι στην πόκα ή σου τα παίρνει ο Εβραίος». Το «Πορτραίτο» του Εβραίου της Βέροιας μέσα από τα κείμενα</i>

18:00 – 18:15	Αθανάσιος Βουδούρης, <i>Εθνικισμός και μειονότητες στα τέλη της οθωμανικής περιόδου: Η έξαρση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην περιοχή της Βέροιας και οι διαμάχες του Απόστολου Χατζηγώγου με τον μητροπολίτη Βεροίας Απόστολο Χριστοδούλου (1906-1909)</i>
18:15 – 18:30	Τιμόθεος Χαλκιάς, <i>Απαρχές του παλαιοημερολογιστισμού στην Ημαθία</i>
18:30 – 18:45	Σταύρος Δεληγιάννης, <i>Αναδρομή στην ιστορία της «Ελληνικής Εναγγελικής Εκκλησίας Βέροιας»</i>
18:45 – 19:30	Συζήτηση – Διάλειμμα

ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ - Γ'

Προεδρείο:

Νικόλαος Μαραντζίδης

19:30 – 19:45	Ευστράτιος Δορδανάς, <i>Από το Κάμπελ στη Βέροια: Η δίκη της Εθνικής Ένωσης «Η Ελλάς»</i>
19:45 – 20:00	Αθανάσιος Καλλιανιώτης, <i>Ο κατοχικός εμφύλιος στην Ημαθία: 1941-1944</i>
20:00 – 20:15	Πέτρος Παπαπολυβίου, <i>Ένας Τουρκοκύπριος στρατιώτης του βρετανικού στρατού στη Βέροια του 1941-1942</i>
20:15 – 20:30	Χρήστος Σκούπρας, <i>Η δεκαετία 1940-50 μέσα από τις συλλογές του ΓΑΚ – Αρχεία Ν. Ημαθίας</i>
20:30 – 20:45	Ευγενία Καβαλλάρη, <i>Πλευρές της δράσης της ΕΔΑ και της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη στην Ημαθία τη δεκαετία του '60</i>
20:45 – 21:00	Παναγιώτης Δαβόρας, <i>Το Συντακτικό Δημοψήφισμα του 1974 και η Ημαθία, μία θεωρητική και πολιτικοϊστορική προσέγγιση</i>
21:00 – 21:30	Συζήτηση - Συμπεράσματα - Λήξη Συνεδρίου Πρόεδρος Ε.Μ.Ι.Π.Η. (Αθ. Βουδούρης), μέλος Οργανωτικής Επιτροπής (Αγ. Τσιλιπάκου), μέλος Επιστημονικής (Ν. Μαραντζίδης)

ΚΥΡΙΑΚΗ 3/10

10:30 π.μ. – 3:30 μ.μ.

Εκδρομή σε αρχαιολογικούς χώρους της Ημαθίας (Βεργίνα, Λευκάδια, Νάουσα)

Τόπος συνάντησης:

Πλατεία Ελγας, χώρος στάθμευσης λεωφορείων

*Δήλωση συμμετοχών για την εκδρομή στη Γραμματεία, κατά την έναρξη του Συνεδρίου.

ΜΝΗΜΕΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ-ΑΝΑΔΕΙΞΗ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δραστηριότητα της ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στο νομό Ημαθίας τα τελευταία χρόνια καλύπτει όλες τις πτυχές του αρχαιολογικού έργου: την ανασκαφή, την προστασία, τη μελέτη και δημοσίευση, τη συντήρηση, την αναστήλωση, την ανάδειξη, την προβολή. Έργο πολύπλευρο, δύσκολο, με προβλήματα συνεχή, που αφορούν είτε στα ίδια τα μνημεία, είτε σε διοικητικές-γραφειοκρατικές παραμέτρους, είτε στη καθημερινότητα των ανθρώπων που ασχολούνται μ' αυτά.

Στις Αιγές, την πρώτη πρωτεύουσα της αρχαίας Μακεδονίας, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών συντήρησης και ανάδειξης της τούμπας των βασιλικών τάφων (έκθεση στο κελύφος προστασίας των ταφικών μνημείων-διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου) η ΙΖ' Εφορεία ανέλαβε το έργο της συντήρησης-ανάδειξης του ανακτόρου και συνέταξε μελέτη συνολικής ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων των Αιγών,

Στη Μιέζα, αναστηλώθηκε και αναδείχθηκε ο μακεδονικός τάφος της Κρίσεως, αναδείχθηκε ο μακεδονικός τάφος των Λύσωνος-Καλλικλέους, προστατεύθηκαν και αναδείχθηκαν οι τάφοι των Ανθεμίων και Κίνχ. Στο θέατρο της Μιέζας διενεργήθηκαν εργασίες συντήρησης-αποκατάστασης, ανασκάφτηκε μεγάλο δημόσιο κτίριο της αρχαίας πόλης και αναδείχθηκε η Σχολή του Αριστοτέλους.

Στη Λευκόπετρα Ημαθίας πραγματοποιήθηκαν εργασίες αναστήλωσης-ανάδειξης του ιερού της Μητρός Θεών Αυτόχthonος και εκπονήθηκε μελέτη προστασίας και ανάδειξης του σημαντικού προϊστορικού οικισμού της Νέας Νικομήδειας. Ανακαινίστηκε το αρχαιολογικό μουσείο Βέροιας και οργανώθηκε νέα έκθεση με ανασκαφικά ευρήματα αντιπροσωπευτικά των αρχαιοτήτων του νομού Ημαθίας από την 6^η χιλιετία π.Χ. ως τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους.

Οι ανασκαφικές έρευνες, τέλος, στο πλαίσιο κυρίως ιδιωτικών και δημόσιων έργων, φώτισαν άγνωστες ως πρόσφατα περιόδους ζωής και δραστηριότητας των κατοίκων της περιοχής που καταλάμβανε στην αρχαιότητα ο σημερινός νομός Ημαθίας.

Τα αρχαιολογικά έργα, που υλοποιήθηκαν, άλλα περατωμένα και άλλα με προοπτικές συνέχισης και ολοκλήρωσης τα αμέσως επόμενα χρόνια, προσφέρονται πλέον στην πολιτεία για να τα λειτουργήσει σωστά και να τα διαχειρισθεί «αναπτυξιακά» με αρχές που θα εξασφαλίζουν την ακεραιότητα και το σεβασμό στο χαρακτήρα τους, αρχές που θα πρέπει έγκαιρα να θεσμοθετηθούν με στενή συνεργασία της πολιτείας με την επιστημονική κοινότητα.

*Δρ Μαρία Λιλιμπάκη-Ακαμάτη
Επίτιμη Εφορος Αρχαιοτήτων*

Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Το έργο της 11ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών η Εφορεία μας έθεσε ως στόχους:

Α) την εκτέλεση εργασιών σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους που χρηματοδοτήθηκαν από το Γ' Κ.Π.Σ.

Β) την προετοιμασία μελετών για μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους που θα προταθούν για υλοποίηση στη νέα προγραμματική περίοδο, και

Γ) τη μελέτη και δημοσίευση μνημείων και ανασκαφικών συνόλων που συνδέονται με τα ανωτέρω.

Ειδικότερα στην περιοχή αρμοδιότητας της Εφορείας (νομοί Ημαθίας και Πέλλης) αλλά με σχετική υπουργική απόφαση και στους νομούς Φλωρίνης, Καστοριάς, Κοζάνης και Γρεβενών εκτελέσθηκαν με χρημα-

τοδότηση από το Γ' Κ.Π.Σ. εργασίες σε συνολικά είκοσι δύο (22) μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Οι εργασίες που εκτελέσθηκαν με χρηματοδότηση από το Γ' Κ.Π.Σ. ή πρόκειται να προταθούν προς υλοποίηση στη νέα προγραμματική περίοδο είναι εργασίες ανάδειξης κορυφαίων μνημείων και αρχαιολογικών χώρων που έχουν σχετική αυτοτέλεια και δίδουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα για ένα αρχιτεκτονικό, ζωγραφικό ή ανασκαφικό σύνολο. Πρόκειται για μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους που έχουν μελετηθεί και δημοσιευθεί και συνιστούν μια βασική «αρχαιολογική διαδρομή». Μια «αρχαιολογική διαδρομή» στα πλαίσια της περιοχής, η οποία έχει αφετηρία το νεοσύστατο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας, το μουσειολογικό πρόγραμμα του οποίου είναι βασισμένο στην ιδέα ενός μουσείου με περιφερειακό χαρακτήρα, που παραπέμπει στον πολιτισμό της σύνολης κεντρικής και δυτικής Μακεδονίας. Πρόκειται τέλος για μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους με προσβασιμότητα, με ευκολία δηλαδή προσέγγισης της θέσης με βάση το οδικό δίκτυο και μπορούν να αποτελέσουν πόλους τουριστικής έλξης.

*Ο Προϊστάμενος της 11ης Ε.Β.Α.
Αντώνιος Σ. Πέtkος*

Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ «ΑΝΟΙΧΤΩΝ» ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΑΠΙΟΥ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ανοιχτοί χώροι των αρχαιολογικών ευρημάτων στο κέντρο του δομημένου αστικού περιβάλλοντος εμφανίζονται συχνά ως χώροι αδιόρθωτοι και παραμελημένοι, παρουσιάζοντας προβλήματα εγκατάλειψης και σταδιακής καταστροφής των κινητών και ακίνητων ευρημάτων τους. Οι ήπιες και αντιστρέψιμες επεμβάσεις διαμόρφωσης και ανάδειξης των χώρων αυτών έχουν διπλό στόχο: την προστασία και ανάδειξη του μνημειακού συγκροτήματος αφενός, ταυτόχρονα όμως την ένταξή τους στον ασφυκτικό περιβάλλοντα χώρο των πόλεων και τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών επισκεψιμότητας.

Ο αρχαιολογικός χώρος του Αγίου Παταπίου βρίσκεται στο κέντρο της σύγχρονης πόλης της Βέροιας και αποτελεί σήμερα, το μοναδικό «ανοικτό» επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο της πόλης. Τα τοπογραφικά δεδομένα, μαρτυρούν ότι η θέση αυτή λειτουργούσε για αιώνες ως το λατρευτικό κέντρο της χριστιανικής Βέροιας, καθώς τα οικοδομικά λείψανα που συνυπάρχουν στο χώρο μαρτυρούν την αδιάκοπη ανθρώπινη παρουσία από το 2^ο αι. π.Χ. έως και τα όψιμα μεταβυζαντινά χρόνια. Οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν για την ανάδειξή του, είχαν στόχο να εντάξουν στον πολεοδομικό ιστό και στη ζωή της σύγχρονης πόλης της Βέροιας ένα ζωντανό τμήμα του ιστορικού παρελθόντος της, εστία επιμόρφωσης και πολιτιστικός πυρήνας χωροθετημένος άριστα στο αστικό περιβάλλον.

*Βασιλική Καλταπανίδου
Αρχιτέκτων Μηχανικός – Αναστηλώτρια
11η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων*

11Η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΑΡΑΝΤΑΠΕΝΤΑ- ΧΡΟΝΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ανακοίνωση επιχειρείται να δοθούν στοιχεία για την ιστορία και την εξέλιξη της αρχαιολογικής μονάδας που έχει έδρα τη Βέροια. Τα στοιχεία που παρατίθενται αντλούνται από αρχειακές πηγές, από συνεντεύξεις και από τις προσωπικές μνήμες μου ως πρώτης αρχαιολόγου

που τοποθετήθηκε στην περιοχή το 1965.

Στα σαράντα πέντε χρόνια που μεσολάβησαν οι αρχαιολόγοι που εργάστηκαν σε αυτήν προσπάθησαν να δώσουν το δικό τους στίγμα, πάντα σύμφωνα με τις υπάρχουσες συνθήκες και δυνατότητες, προσφέροντας για μια περιοχή που ήταν και είναι μεγάλο σχολείο για την αρχαιολογική έρευνα.

Στην ανακοίνωση σκιαγραφούνται οι εξελίξεις και αποτιμάται το αποτέλεσμα.

Χρυσάνθη Μαυροπούλου-Τσιούμη, Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΝΕΟΛΙΘΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΝΕΑΣ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Αφιερώνεται στον R.J. Rodden, τον ανασκαφέα της Νέας Νικομήδειας, που έφυγε από τη ζωή το 2008

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανακοίνωση πραγματεύεται μια περίπτωση δυναμικής συνάντησης της Προϊστορίας με τη σύγχρονη Κοινωνία της Ημαθίας και της Κεντρικής Μακεδονίας. Εστιάζει στις πολυσήμαντες διαστάσεις του εγχειρήματος της ανάδειξης ενός από τους παλαιότερους οικισμούς αγροτών στο ευρωπαϊκό έδαφος, του Νεολιθικού Οικισμού της 7ης χιλιετίας στη Νέα Νικομήδεια Ημαθίας, πολύ γνωστού στη διεθνή επιστημονική κοινότητα εδώ και 50 χρόνια.

Ο αρχαιολογικός χώρος της Προϊστορικής Τούμπας Νέας Νικομήδειας, που αποτελεί σημείο εκκίνησης και αναφοράς της πρότασης ανάδειξης, την οποία έχει επεξεργαστεί από τριετίας η ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και έχει εγκρίνει από διετίας το ΥΠΠΟΤ, απέχει περί τα 2 χλμ από το ομώνυμο χωριό και περί τα 8 χλμ από τη Βέροια. Η αρχαιολογική σκαπάνη διερεύνησε στα 1961, 1963 και 1964 υπό την αιγίδα της Βρετανικής Σχολής Αθηνών με επικεφαλής τον R.J. Rodden και την επίβλεψη του Υπουργείου Πολιτισμού τον παλαιότερο μόνο ορίζοντα του προϊστορικού αυτού οικισμού, δηλαδή οικοδομικές φάσεις της Αρχαιότερης Νεολιθικής σε επιφάνεια έκτασης 1800 τ.μ. στο ΝΑ τμήμα της θέσης, της οποίας η έκταση εκτιμάται σε περισσότερα από 24 στρέμματα.

Στην περιοχή της ανασκαφικής έρευνας αποκαλύφθηκαν 24 ανεξάρτητα στο χώρο και σε αραγή διάταξη μονόχωρα και δίχωρα οικήματα ορθογώνιας και τετράγωνης κάτοψης, που ανήκουν σε τρεις ή τέσσερις οικοδομικές φάσεις. Επιπλέον, ερευνήθηκε ένα μεγάλο τριμερές οικοδόμημα με επιφάνεια 110-120 τ.μ., που λόγω του μεγέθους και της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής του καθώς και της σύνθεσης των ευρημάτων του ερμηνεύεται ως κτίριο κοινοτικού χαρακτήρα με πιθανή τελετουργική-συμβολική χρήση. Στα ενδιαφέροντα ευρήματα της θέσης συγκαταλέγονται μονές, διπλές και τριπλές ταφές ενηλίκων και παιδιών κάτω από δάπεδα κτιρίων, αλλά και πολυάριθμα κατάλοιπα τροφοπαγωγικών δραστηριοτήτων, όπως η καλλιέργεια δημητριακών και η εκτροφή ζώων. Επιπλέον, στοιχεία της οικοτεχνίας και της οικονομίας, της ιδεολογίας και της κοινωνικής ταυτότητας εμπεριέχονται και στο μεγάλο αριθμό κινητών ευρημάτων από τη θέση, όπως τα μονόχρωμα και τα διακοσμημένα αγγεία, τα ανθρωπόμορφα και τα ζωόμορφα ειδώλια, οι σφραγίδες και τα κοσμήματα, τα λίθινα και τα οστέινα εργαλεία.

Η δυνατότητα ανάγνωσης και από το μη ειδικό κοινό όψεων της πρώιμης αγροτικής κοινωνίας της Νέας Νικομήδειας συνιστά βασικό μέλημα της πρότασης για την ανάδειξη της θέσης, η οποία αρθρώνεται σε δυο παράλληλες και συμπληρωματικές ενότητες δράσεων.

Η μια ενότητα αφορά στην εκ νέου αποκάλυψη του ανασκαμμένου, αλλά καταχωμένου και γι' αυτό μη επισκέψιμου τμήματος του νεολιθικού οικισμού. Παράλληλα θα επεκταθεί η ανασκαφική και άλλη διερεύνησή του με στόχο την τεκμηρίωση της έκτασής του στη διάρκεια τόσο της Αρχαιότερης, όσο και της Νεότερης Νεολιθικής, ενώ θα ολοκληρωθεί και η αποκάλυψη μερικών ακόμη σπιτιών με τη συμμετοχή -σε κάποια στάδια των εργασιών- και εθελοντών, κυρίως μαθητών.

Η άλλη ενότητα δράσεων περιλαμβάνει επεμβάσεις τόσο στον αρχαιολογικό χώρο, όσο και στην ελάχισσυνα περιφέρειά του. Ιδιαίτερο στοιχείο της αποτελεί η πρόταση για τη δημιουργία ενός Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών, το οποίο θα έχει ως κύρια χρήση έναν εκθεσιακό χώρο για την ενημέρωση του κοινού και την εισαγωγή του στον άγνωστο ιστορικό χρόνο των απαρχών της Νεολιθικής Εποχής με χρήση οπτικοακουστικών μέσων και εποπτικού υλικού. Το Κέντρο αυτό, όπως και άλλες δράσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα, αλλά και πειραματικής αρχαιολογίας, θα χωροθετηθούν σε μεγάλο δημοτικό αγροτεμάχιο σε απόσταση περίπου 400 μ. από το νεολιθικό οικισμό. Η σύνδεση των δυο χώρων θα γίνει μέσω κατάλληλα διαμορφωμένης οδού. Επιπλέον, προβλέπεται να διαμορφωθεί το σύνολο του περιβάλλοντος υπαίθριου χώρου του νεολιθικού οικισμού δίνοντας στον επισκέπτη τη δυνατότητα περιήγησης εντός του αρχαιολογικού χώρου με παράλληλη χρήση ενημερωτικού υλικού και των απαιτούμενων εξυπηρετήσεων.

Με την υλοποίηση των παραπάνω δράσεων θα διαμορφωθεί ένας νέος επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος στη χώρα, που θα συμβάλει ουσιαστικά στη διεύρυνση των γνώσεων μαθητών και ενηλίκων. Παράλληλα, θα επεκταθεί σημαντικά ο υφιστάμενος ιστορικός-χρονολογικός ιστός σπουδαίων επισκέψιμων μνημείων της κλασικής, ελληνιστικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας, αλλά και της βυζαντινής περιόδου στο Ν. Ημαθίας και γενικότερα στην Κεντρική Μακεδονία, ανανεώνοντας το ενδιαφέρον των ταξιδιωτικών προορισμών προς τη Β. Ελλάδα και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας.

Γεωργία Στρατούλη, Αρχαιολόγος ΥΠΠΟΤ - ΙΖ' ΕΠΚΑ

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΟ ΝΥΜΦΑΙΟ ΤΗΣ ΜΙΕΖΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο δρόμο που ενώνει τον Κοπανό με τη Νάουσα, σε ένα ειδυλλιακό τοπίο με πλούσια βλάστηση και κρυστάλλινα νερά, ιδρύθηκε στην αρχαϊκή εποχή το Ιερό των Νυμφών. Στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ., ο χώρος του Νυμφαίου διαμορφώθηκε από τον Φίλιππο σε Σχολή, στην οποία μαθήτευσε ο Αλέξανδρος Γ' υπό τη διδασκαλία του Αριστοτέλη. Η ηρεμία και η γαλήνη του φυσικού τοπίου συνέβαλαν με μοναδικό τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία εμπνέοντας δασκάλους και μαθητές. Σήμερα στον χώρο διασώζονται ελάχιστα κατάλοιπα, μάρτυρες της μοναδικής ιστορικής στιγμής κατά την οποία ο Αριστοτέλης αποκάλυψε στον νεαρό Αλέξανδρο τα μονοπάτια της επιστημονικής σκέψης και μετέδωσε τη δική του θεώρηση του κόσμου.

Το 2008 και 2009 το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων σε συνεργασία με το Δήμο Νάουσας και με τη συνδρομή της ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων προέβη στο σχεδιασμό μιας εκπαιδευτικής δράσης για τον αρχαιολογικό χώρο του Νυμφαίου της Μιέζας και τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού για μαθητές νηπιαγωγείων, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η εκπαιδευτική δράση επικεντρώθηκε κυρίως στην ανάδειξη της σπουδαιότητας του χώρου και της αίσθησης που αποπνέει, γεγονός που τη διαφοροποιεί από τα συνήθη θεματικά εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της επικράτειας.

Το Νυμφαίο της Μιέζας αποτελεί το ιδανικό σκηνικό για δράσεις βιωματικής προσέγγισης, ενώ οι χώροι του γειτνιάζοντος Πολιτιστικού Κέντρου φιλοξενούν εποπτικό υλικό για την παρουσίαση του θεωρητικού μέρους του προγράμματος προσφέροντας παράλληλα τη δυνατότητα συμμετοχής της τάξης αλλά και μεμονωμένων νεαρών επισκεπτών σε παιχνίδια επιδαπέδια ή χειροτεχνίας ως εναλλακτικούς τρόπους μάθησης.

Τόνια Κουτσουράκη

Αρχαιολόγος (Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

**«ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΝ ΧΩΡΙΟΝ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΒΕΡΟΙΑΣ»: Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1960.**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το καλοκαίρι του 1961 μια αποστολή από το πανεπιστήμιο του Cambridge, υπό την αιγίδα της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών, με επικεφαλής τους G. Clark και R. Rodden ξεκίνησε την ανασκαφή στο νεολιθικό οικισμό της Νέας Νικομήδειας κοντά στη Βέροια. Η παραπάνω έρευνα στόχευε, ακολουθώντας τις προγενέστερες της στην Εγγύς Ανατολή, στην ανακάλυψη θέσεων που θα μπορούσαν να συνδεθούν με την πρώτη εμφάνιση της γεωργίας στην Ευρώπη, καθώς και στη σύνδεση της βαλκανικής νεολιθικής με την αντίστοιχη θεσσαλική, μέσα από τη διερεύνηση της, άγνωστης μέχρι τότε για την έρευνα, μακεδονικής προϊστορίας.

Το ανασκαφικό πρόγραμμα οργανώθηκε στη βάση των θεωρητικών αντιλήψεων που κυριαρχούσαν τότε στην προϊστορική αρχαιολογία. Ο «λειτουργισμός», η αντίληψη, δηλαδή, ότι οι κοινωνίες είναι σύνθετα συστήματα που αποτελούνται από μέρη τα οποία λειτουργούν όλα μαζί προς την κατεύθυνση της αλληλεγγύης και της σταθερότητας τους, βρισκόταν σε άνθιση. Ο ίδιος ο G. Clark, ως καθηγητής στο Cambridge, συνέβαλε, άλλωστε, τα μέγιστα στη διάδοσή του. Επισημάνει ότι η αρχαιολογία δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στη μελέτη μεμονωμένων τεχνουργημάτων, αλλά να προσπαθεί να διερευνήσει τις προϊστορικές κοινωνίες με τις οποίες αυτά συνδέονται, αξιοποιώντας και τα αρχαιολογικά δεδομένα για την οικονομία και το περιβάλλον τους όπως αυτά προκύπτουν μέσα από διεπιστημονικές προσεγγίσεις. Η ανάλυση των βιολογικών καταλοίπων, όπως τα οστά των ζώων και οι σπόροι των φυτών προστέθηκε στις παραδοσιακές προσεγγίσεις της κεραμικής και των λίθινων εργαλείων. Ο E. Higgs, ο οποίος συμμετείχε στην ανασκαφή της Ν. Νικομήδειας, πάνω σε αυτή τη βάση δημιούργησε τη σχολή παλαιοοικονομίας του Cambridge, ένα από τα κύρια ζητούμενα της οποίας, ήταν η έρευνα της πρώιμης γεωργίας.

Από το 1962 μέχρι το 1965 που δημοσιεύθηκαν τα ευρήματα της Ν. Νικομήδειας - η ταφή με τους σκελετούς της γυναίκας και τα δυο παιδιά, το γυναικείο ειδώλιο, η αναπαράσταση ενός πασσαλόπηκτου σπιτιού κ.ά. - αποτέλεσαν τα κατατεθέντα σήματα για την εμφάνιση των πρώτων γεωργών στην Ευρώπη και την Πρώιμη Νεολιθική. Εικονογράφησαν όλες τις επιτομές της ευρωπαϊκής προϊστορίας και επιδείχθηκαν στους φοιτητές των πανεπιστημίων ως αποδεικτικά στοιχεία της ύπαρξης ενός πρώιμου νεολιθικού χωριού αγροτών στην Ευρώπη, συμπληρώνοντας το χαμένο κρίκο στην εμφάνιση του λεγόμενου «νεολιθικού πακέτου» στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η είδηση της ανασκαφής μεταδόθηκε από την πρώτη στιγμή και στο ευρύτερο κοινό. Οι εφημερίδες της εποχής, για παράδειγμα, ανέλαβαν να μεταφέρουν τα νέα της εύρεσης του «αρχαιότερου χωριού», όπως το αποκάλεσαν. Ο δημοσιογραφικός λόγος αναπλασιώσε, έτσι, τον επιστημονικό της εποχής, χρησιμοποιώντας τα δεδομένα, τις ανακοινώσεις και τα δημοσιεύματα των αρχαιολόγων, και τον παρουσίασε εκ νέου στους ενδιαφερόμενους αναγνώστες του. Στην Ελλάδα του πρώτου μισού της δεκαετίας του '60 η ανεύρεση, με τις επιστημονικές μεθόδους των φυσικών επιστημών μάλιστα, μιας πρώιμης, της «αρχαιότερης» γεωργοκτηνοτροφικής κοινότητας, συνιστούσε ένα νέο τονωτικό κρίκο στην αλυσίδα των «πρωτοκαθεδρίων» που συνδέονταν με τον ελληνικό χώρο.

Τουλούμης Κοσμάς,
Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας

Η ΔΙΑΚΟΣΜΗΜΕΝΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΜΠΑ ΠΟΛΥΠΛΑΤΑΝΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η βιβλιογραφία για τη διακοσμημένη κεραμική της Νεότερης Νεολιθικής στη Μακεδονία πριν δύο δεκαετίες ήταν ισχνή, τα τελευταία όμως χρόνια οι σχετικές μελέτες έχουν πληθύνει. Όσον αφορά όμως στη Δυτική Μακεδονία τα δημοσιευμένα κεραμικά σύνολα εξακολουθούν να είναι ελάχιστα, γεγονός που δίνει ιδιαίτερη αξία στο υλικό από την ανασκαφή στην τούμπα του Πολυπλατάνου. Τα πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου υλικού είναι ο μεγάλος όγκος του, σε σύγκριση τουλάχιστον με αυτά που έχουν ήδη δημοσιευτεί, καθώς και το γεγονός ότι προέρχεται από εσωτερικούς χώρους οικημάτων, δεδομένο που προ-

σφέρει τη δυνατότητα για να το προσεγγίσει κανείς εντάσσοντάς το στα συμφραζόμενά του και να μελετήσει πλευρές που έχουν σχέση με την κατανομή στο χώρο και τη σχέση του με τις υπόλοιπες κεραμικές και όχι μόνο κατηγορίες.

Στην ανακοίνωσή μου θα εξετάσω δύο κατηγορίες διακοσμημένης κεραμικής: τα αλοιφωτά αγγεία και τα λεγόμενα διμηνιακά. Για την πρώτη κατηγορία το υλικό του Πολυπλατάνου δίνει ουσιαστικά την αφορμή για να μελετηθεί ολοκληρωμένα μια ομάδα διακοσμημένης κεραμικής που μέχρι σήμερα δεν έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των ερευνητών, ενώ για τη δεύτερη με βάση το υλικό του Πολυπλατάνου και τις σχετικές αρχαιομετρικές έρευνες επανεξετάζονται και επανεκτιμούνται όλα όσα έχουν μέχρι σήμερα γραφεί σχετικά με την παρουσία αυτής κεραμικής στο χώρο της κεντρικής και δυτικής Μακεδονίας.

Νίκος Μερούσης,
Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας

ΜΕΛΕΤΗ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΥΠΛΑΤΑΝΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΥ-ΠΑΡΑΜΕΤΡΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Έξι κατηγορίες διακοσμημένης Νεολιθικής Κεραμικής από τον Πολυπλατάνο Ημαθίας (αλοιφωτά, κλασικό Διμήνη, λευκό σε κόκκινο, μαύρο σε κόκκινο, γραφίτη και ασημίζουσας βαφής) μελετώνται με φυσικοχημικές τεχνικές και εφαρμογή πολύ-παραμετρικών στατιστικών εργαλείων.

Ο προσδιορισμός της στοιχειακής σύστασης του υλικού επιτυγχάνεται μη καταστρεπτικά, με τη χρήση της τεχνικής της μικρο Φασματοσκοπίας Φθορισμού Ακτίνων - X η οποία εξασφαλίζει ταχύτητα ανάλυσης και ταυτόχρονο πολύ-στοιχειακό προσδιορισμό με μια μέτρηση. Συγκεκριμένα προσδιορίζεται η σύσταση τόσο των πηλών όσο και των επιχρισμάτων και των βαφών σε βασικά στοιχεία (πυρίτιο_Si, ασβέστιο_Ca, κάλιο_K, σίδηρος_Fe, μαγγάνιο_Mn), σε δευτερεύοντα στοιχεία (μαγγάνιο_Mn, τιτάνιο_Ti, χρώμιο_Cr), καθώς και σε ιχνοστοιχεία (νικέλιο_Ni, ψευδάργυρος_Zn, χαλκός_Cu). Επίσης προσδιορίζονται και λόγοι συγκεκριμένων στοιχείων όπως Ca/K και Fe/Mn. Ο σκοπός του στοιχειακού χαρακτηρισμού είναι να συμπληρωθούν και να επιβεβαιωθούν αρχαιολογικές πληροφορίες που αφορούν στην προέλευση των κεραμικών και στις τεχνικές που εφαρμόστηκαν για την κατασκευή τους.

Η μελέτη του υλικού ενισχύεται με τον εποπτικό χαρακτηρισμό των οστράκων χρησιμοποιώντας την οπτική στερεοσκοπία καθώς και την πολυφασματική ανάλυση με τη χρήση πολυφασματικής κάμερας, κατάλληλης για ανάλυση επιφανειών σε ένα ευρύ φάσμα πέραν του ορατού (υπερυθρό και υπεριώδες). Με τις δύο αυτές τεχνικές μελετώνται τα τεχνικά χαρακτηριστικά του πηλού, των επιχρισμάτων και των βαφών των οστράκων.

Τέλος, κατάλληλα πολύ-παραμετρικά στατιστικά εργαλεία όπως η Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών (Principal Component Analysis), Η Ανάλυση Ομάδων (Cluster Analysis) και η Ανάλυση Διάκρισης (Discriminant Analysis), χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία των δεδομένων κυρίως της στοιχειακής ανάλυσης με Ακτίνες -X με σκοπό την καλύτερη δυνατή σύγκριση του υλικού και την ενίσχυση των αρχαιολογικών πληροφοριών με χρήσιμα αρχαιομετρικά δεδομένα.

Δρ Αναστάσιος Σακαλής,
Χημικός, Ερευνητής Ι.Π.Ε.Τ. Ξάνθης

Η ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΓΕΛΟΧΩΡΙ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Αγγελοχώρι αποτελεί τον μοναδικό ανασκαμμένο οικισμό της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Ημαθία και την ευρύτερη περιοχή. Κατοικήθηκε από το 1650 π.Χ. περίπου μέχρι τον 11 αι. π.Χ. Κατά τις ανασκαφές αποκαλύφθηκαν τα κατάλοιπα των πηλόκτιστων κατοικιών και πλήθος ευρημάτων, ανάμεσα στα οποία περίοπτη θέση καταλαμβάνει η κεραμική. Οι χαρακτηριστικότερες κατηγορίες διακοσμημένης κεραμικής είναι η αμαυρόχρωμη και η εγχάρακτη.

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται οι πρώτες παρατηρήσεις από τη μελέτη της αμαυρόχρωμης κεραμικής σε ότι αφορά το σχημα-

τολόγιο, τα διακοσμητικά θέματα αλλά και τις χρήσεις της κεραμικής αυτής κατηγορίας με βάση τα ανασκαφικά συμφραζόμενα.

Στεφανή Ευαγγελία, Δρ. Αρχαιολόγος Α.Μ.Θ., ΥΠ.Π.Ο.Τ

Νίκος Μερούσης, Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας

Η ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΦΑΣΕΩΝ ΜΕ ΑΝΘΡΑΚΑ-14: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μέθοδος του Ραδιοάνθρακα ή Άνθρακα-14 είναι από τις πιο αξιόπιστες και ακριβείς μεθόδους που διαθέτουν σήμερα οι Φυσικές Αρχαιολογικές Επιστήμες (Αρχαιομετρία) για την αντικειμενική χρονολόγηση αρχαιολογικών ευρημάτων. Η μέθοδος που ανακαλύφθηκε το 1949 μετά από 50 χρόνια έρευνας και εφαρμογών έχει φέρει μια πραγματική επανάσταση στην Αρχαιολογία. Οι χρονολογήσεις με Ραδιοάνθρακα έχουν συμβάλει σημαντικότητα στη μελέτη της Προϊστορικής Εποχής με τη δημιουργία μιας απόλυτης παγκοσμίου εμβέλειας κλίμακας χρονολόγησης πάνω στην οποία τοποθετούνται και συγχρονίζονται όλοι οι ανασκαφόμενοι οικισμοί. Ένας μεγάλος αριθμός χρονολογήσεων με Άνθρακα-14 έχουν παραχθεί κατά τα τελευταία χρόνια από αρχαιολογικούς χώρους στο Αιγαίο οι οποίες έχουν φωτίσει την γνώση μας και έχουν ορίσει την απόλυτη αλληλουχία των γεγονότων από την Παλαιολιθική μέχρι την Ύστερη Εποχή του Χαλκού και ακόμη νεώτερα.

Η Μονάδα Άνθρακα-14 του Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» έχει συμβάλει σημαντικότητα σε αυτή την προσπάθεια έχοντας ήδη χρονολογήσει πάνω από 2000 δείγματα. Το εργαστήριο χρησιμοποιεί την τεχνική του αερίου δείγματος (CO₂) και μέτρηση του ¹⁴C σε κυλινδρικούς αναλογικούς απαριθμητές. Δημιουργήθηκε το 1986 και έκτοτε έχει περάσει συνεχή στάδια εξέλιξης και αναβάθμισης διεκδικώντας υψηλή θέση στην ακρίβεια και αξιοπιστία των χρονολογήσεων διεθνώς. Αποτελεί δε πλέον ένα αναπόσπαστο ερευνητικό εργαλείο της Ελληνικής Αρχαιολογίας ενσωματωμένο πλήρως στην διερεύνηση της Προϊστορίας και Ιστορίας του Αιγαίου.

Ένας πολύ μεγάλος αριθμός χρονολογήσεων αφορά την Βόρεια Ελλάδα στην οποία το Εργαστήριο έχει επικεντρώσει την προσπάθειά του τα τελευταία χρόνια εκτελώντας διάφορα προγράμματα και εφαρμογές όπου εκτός των άλλων εντοπίζεται και μία έλλειψη συστηματικής ανθράκων κατοίκησης κατά την διάρκεια της 4ης χιλιετίας η οποία εκτίθεται σε μεγάλο γεωγραφικό πλάτος προς νότο αλλά και προς βορά.

Η Ημαθία είναι από τις περιοχές με σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις στις οποίες έχουν πολλές χρονολογήσεις με Άνθρακα-14, εκ των οποίων τουλάχιστον 50 στον «Δημόκριτο». Από τα μέχρι στιγμής δεδομένα φαίνεται να εμφανίζεται η πρώτη ανθρώπινη δραστηριότητα γύρω στο 6500 π.Χ. (Αρχαιότερη Νεολιθική), ηλικία η οποία σηματοδοτεί την απαρχή του πολιτισμού γενικότερα στην Β. Ελλάδα. Το κενό της 4ης χιλιετίας είναι εμφανές και στην Ημαθία όπου μπορεί να έχει και μεγαλύτερες διαστάσεις.

Στην ομιλία θα περιγραφεί το απόλυτο χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετούνται και συγχρονίζονται οι διάφοροι οικισμοί και φάσεις στην περιοχή σε συσχέτιση και με παραπλήσιες αλλά και πιο απομακρυσμένες περιοχές της Β. Ελλάδας.

Δρ. Γιάννης Μανιάτης,

Διευθυντής Ερευνών, Προϊστάμενος Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας, Ινστιτούτο Επιστήμης Υλικών, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΕΝΟΣ ΟΙΚΗΜΑΤΟΣ: ΕΝΑ ΠΑΖΛ ΑΠΟ ΣΚΟΡΠΙΑ ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΓΕΛΟΧΩΡΙ ΤΗΣ ΥΕΧ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να αναδείξει την αρχαιολογική σημασία της μελέτης θραυσμάτων στερεοποιημένου αχυροπηλού, τα οποία φέρουν σε μία ή περισσότερες επιφάνειες τους αποτυπώματα δομικών στοιχείων ξυλώδους (πάσσαλοι, δοκοί, κλαδιά) ή και φυτικής προέλευσης (καλάμια) και που είναι δυνατό να προέρχονται από διάφορα τμήματα μίας κτηριακής κατασκευής (δάπεδο, τοιχοδομή, οροφή). Το υλικό αυτό έχει μελετηθεί συστηματικά από πολύ λίγους ερευνητές μέχρι σήμερα, αλλά έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στη διερεύνηση των οικοδομικών επιλογών των προϊστορικών κοινοτήτων και στην ανασύνθεση των αρχιτεκτονικών προγραμμάτων τους για τη διαμόρφωση του δομημένου τους χώρου.

Τα εν λόγω οικοδομικά κατάλοιπα εντοπίστηκαν σε όλη την έκταση του ανασκαμμένου χώρου στον οικισμό της Ύστερης Εποχής Χαλκού στο Αγγελοχώρι Ημαθίας. Η έρευνα εστιάστηκε στην εξέταση των αποτυπωμάτων δομικών στοιχείων οργανικής προέλευσης, τα οποία δεν είναι δυνατό να διατηρηθούν αυτούσια (παρά μόνο σε αναερόβια ταφονομικά περιβάλλοντα). Σε συμπληρωματικό επίπεδο εξετάστηκαν μακρο-

σκοπικά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του πηλού, που συμβάλουν στην κατανόηση της εφαρμογής του στην ανατομία του οικήματος.

Τα αποτελέσματα της εξέτασης αυτής κατέδειξαν (σε ενδοκοινοτικό επίπεδο) μία ιδιαίτερη προτίμηση της προϊστορικής κοινότητας στην τεχνική της πασσαλόπληξης (με την πυκνή τοποθέτηση ξύλινων υποστυλωμάτων και την εφαρμογή πηλού ως βασικού υλικού πλήρωσης και επένδυσης του σκελετού των τοιχωμάτων και της οροφής των οικημάτων) και μία σπανιότερη επιλογή των τεχνικών της πλινθόκτιστης (που κυριαρχούσε σε άλλες περιοχές του βορειοελλαδικού χώρου την ίδια περίοδο) και της πλεκτηκής (wattle-and-daub) τοιχοποιίας. Επιπλέον, επιχειρήθηκε η αποκατάσταση του πιθανού τρόπου διαμόρφωσης της οροφής των οικημάτων. Σε ένα ευρύτερο διακοινοτικό πλαίσιο αναφοράς τα πορίσματα της έρευνας φωτίζουν περισσότερο το μη εντατικά ερευνημένο πεδίο της οικοδομικής δραστηριότητας στην επικράτεια του βόρειου ελλαδικού χώρου κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, καθώς οι γνώσεις μας για τις οικοδομικές πρακτικές αυτής της περιοχής και περιόδου βασίζονται μέχρι σήμερα σε ελάχιστες δημοσιευμένες μελέτες και κυρίως σε σποραδικές ανασκαφικές αναφορές.

Κοσμάς Χατζητουλούσης,

Αρχαιολόγος

Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΣΥΤΧΡΟΝΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΣΤΟΝ ΑΞΟΝΑ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ

Οι ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν στα όρια του νομού Ημαθίας με αφορμή τη διάνοιξη του άξονα της Εγνατίας οδού από το 1999 έως το 2004, είχαν ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό και την έρευνα νέων, άγνωστων αρχαιολογικών θέσεων. Έτσι σκιαγραφείται πλέον πληρέστερα ο αρχαιολογικός χάρτης της Ημαθίας και αυξάνονται σημαντικά οι γνώσεις για την αρχαία τοπογραφία της περιοχής. Στις πολυάριθμες νέες αρχαιολογικές θέσεις, όπως η Λευκόπετρα, τα Ανώματα, η Τζαμάλα και η Μικρή Σάντα, αποκαλύφθηκαν αρχαιότητες που χρονολογούνται από την προϊστορική εποχή έως τα όψιμα ρωμαϊκά χρόνια. Πρόκειται για οικισμούς, νεκροταφεία και ιερά, τα οποία αποδεικνύουν ότι τα δασωμένα πεδινά του Βερμίου κατοικήθηκαν αδιάλειπτα κατά την αρχαιότητα.

Στεφανή Ευαγγελία,

Δρ. Αρχαιολόγος Α.Μ.Θ., ΥΠ.Π.Ο.Τ

ΚΛΕΙΣΤΑ ΤΑΦΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΝΕΚΡΟΤΑ- ΦΕΙΟ ΎΣΤΕΡΟΑΡΧΑΪΚΩΝ - ΠΡΩΙΜΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ- ΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΚΑΨΟΥΡΑ ΚΟΠΑΝΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γύρω στο ένα χλμ. ανατολικά των μακεδονικών τάφων της Κρίσεως και των Ανθεμίων, στη θέση Καψούρα και στο αγρόκτημα Καβαλλάρη, αποκαλύφθηκε το 1983 τμήμα νεκροταφείου με απλούς λακκοειδείς στην πλειονότητά τους τάφους. Από αυτούς λίγοι ανήκουν στον όψιμο 6ο αι. ή στις αρχές του 5ου π.Χ., ενώ οι περισσότεροι χρονολογούνται στο β' μισό του 4ου αι. π.Χ. και κυρίως στο τρίτο του τέταρτο. Από τα κτερίσματα των τάφων που είναι λίγα και σχετικά ταπεινά, ντόπια, αλλά και εισαγμένα από την Κόρινθο, την Ιωνία και την Αττική, αντιλαμβανόμαστε πως πρόκειται για ένα νεκροταφείο απλών πολιτών που έζησαν στην περιοχή αυτή στο ως άνω χρονικό διάστημα.

Με αφορμή τη θέση του συγκεκριμένου νεκροταφείου, που βρίσκεται πολύ μακριά από το άλλο, σχεδόν σύγχρονο, αστικό νεκροταφείο στη θέση Καμάρα, αλλά και από τα υπόλοιπα κτίσματα του δημόσιου κέντρου της Μιέζας, γίνεται συζήτηση για την τοπογραφία της περιοχής πριν από την οργάνωση της Μιέζας ως ενιαία οικιστική μονάδα στην εποχή Φιλίππου Β', καθώς και για τη συνεχιζόμενη χρήση των ιδίων θέσεων ενταφιασμού των νεκρών της, οι οποίες, όπως φαίνεται, προϋπήρχαν της δημιουργίας της μακεδονικής αυτής πόλης.

Βικτώρια Αλλαμανή - Σουρή,

Αρχαιολόγος της ΙΣΤ' ΕΠΚΑ

Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανασκαφή στη Βεργίνα, μετά το μεγάλο εύρημα των βασιλικών τάφων (1976-78), συνεχίστηκε τόσο στο αρχαίο νεκροταφείο όσο και στον χώρο της αρχαίας πόλης των Αιγών με πολλά και συχνά εντυπωσιακά ευρήματα. Θα χρειαζόταν πολύς χρόνος για να εκτεθούν τα αποτελέσματα της ανασκαφικής δραστηριότητας στο χώρο της Βεργίνας κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Περιοριζόμαστε στα πλέον πρόσφατα ευρήμα-

τα, τα οποία είναι και τα λιγότερο γνωστά και τα οποία συμπληρώνουν την εικόνα της αρχαίας πόλης και της ιστορίας της.

Κατά τη διετία 2000/2001 ήρθαν στο φως και μελετήθηκαν, δίπλα στον από παλιά γνωστό μακεδονικό τάφο του Heuzey, δύο ακόμη μικροί κτιστοί τάφοι με αξιοπρόσεκτα ευρήματα. Οι τάφοι ονομάστηκαν «τάφος Heuzey α» και «τάφος Heuzey β», και βρέθηκαν ο πρώτος συλημένος, ενώ αντίθετα ο δεύτερος ασύλητος. Τόσο η μορφή τους όσο και τα σωζόμενα κτερίσματα είναι ξεχωριστά και προσφέρουν εξαιρετικά χρήσιμες πληροφορίες. Την ιδιαίτερη προσοχή κερδίζουν ο μεγάλος χάλκινος καλυκωτός κρατήρας, («τάφος Heuzey β»), και το χρυσό νόμισμα του κάρα σατράπη Πιξώδαρου (337-336 π.Χ.), («τάφος Heuzey α»). Το σύνολο των τάφων χρονολογείται στο τελευταίο τέταρτο του 4ου αι. π.Χ.

Ο τάφος με την ιωνική πρόσοψη δίπλα στο κτήριο του Δημαρχείου της Βεργίνας ερευνήθηκε κατά τη δεκαετία του '80, ωστόσο η νεότερη συμπληρωματική εργασία στον «δρόμο» του τάφου έδωσε πολύ σημαντικά στοιχεία για την χρονολόγηση και τον χαρακτηρισμό του μνημείου αυτού στο τέλος του 4ου αι. π.Χ..

Η δραστηριότητα στην αρχαία πόλη των Αιγών επικεντρώθηκε στην περιοχή του Μητρώου, όπου πριν από λίγα χρόνια άρχισε η έρευνα ενός ευρέως οικοδομικού τμήματος με εργαστήρια, αναλήμματα κλπ., κατά την όψιμη ελληνιστική περίοδο και κατά τους χρόνους της κατάλυσης του βασιλείου της Μακεδονίας και τους πρώτους χρόνους της ρωμαϊκής κατοχής.

Παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες οι έρευνες των τελευταίων χρόνων στη Βεργίνα συνεχίζουν προφανώς να δίνουν χρήσιμα στοιχεία και ευρήματα, τα οποία πλουτίζουν την εικόνα της αρχαίας Μακεδονίας και ιδιαίτερα της αρχαίας πόλης των Αιγών.

Στέλλα Δρούγου, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας ΑΠΘ
Χρυσάνθη Καλλίνη, Δρ. Αρχαιολογίας ΑΠΘ
Λυδία-Αντωνία Τρακατέλλη, Δρ. Αρχαιολογίας ΑΠΘ

ΑΙΓΕΣ – ΒΕΡΓΙΝΑ: ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γύρω στα μέσα του 2ου προχριστιανικού αιώνα οι Αιγές, η πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων, καίγονται, γκρεμίζονται, περνούν στη λήθη. Έπειτα από μια ξαφνική καταστροφή τον 1ο αι. μ. Χ. οι κάτοικοι μετακινούνται στον κάμπο ΒΑ της Νεκρόπολης, σ' έναν οικισμό που μέχρι το τέλος της αρχαιότητας αποτελεί το διοικητικό κέντρο της περιοχής. Το όνομα των Αιγών παύει να υπάρχει, ωστόσο η ανάμνηση του θρυλικού βασιλικού οίκου εξακολουθεί να ζει στο βυζαντινό όνομα «Παλατίτζια», το γειτονικό με τις Αιγές χωριό που στέκει αδιάκοπα στους αιώνες ως σήμερα.

Στα κατοπινά χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι οικογένειες που κατοικούσαν στα δυο αγροτικά χωριά της περιοχής Κούτλες και Μπάρμπες έχουν χτίσει τα σπίτια τους με αρχαία λίθινα μέλη και κοκκινωπό πηλό-χωμα από το αρχαίο νεκροταφείο.

Μετά τα γεγονότα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και τον ξεριζωμό του 1922 ιδρύεται η σύγχρονη πόλη της Βεργίνας και οι πρόσφυγες Έλληνες δίνουν νέα μορφή στην πατρίδα τους χτίζοντας τα σπίτια, τα σχολεία, τους φούρνους, τις αποθήκες, τους νερόμυλους και τις εκκλησίες τους με αρχαίες πέτρες.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος βρίσκει αρχαιολόγους, Βεργινιώτες και Παλατισιώτες να συνεχίζουν τις ανασκαφές στο ανάκτορο από εκεί που τις είχαν αφήσει οι Γάλλοι, στους οποίους οφείλεται η πρώτη «ανακάλυψη» των ερειπίων στα Παλατίτσια το 1855, καθώς και μία σύντομη ανασκαφή το 1861.

Μετά την απελευθέρωση του 1945 τα γύρω βουνά των Πιερίων γίνονται μάρτυρες της εμφύλιας σύρραξης. Μέρος του θεάτρου αυτής της σύγκρουσης θα αποτελέσει και η Βεργίνα με την περιοχή της.

Η μεταπολεμική εποχή βρίσκει τον τόπο και τους ανθρώπους του να μετρούν τις πληγές τους. Παράλληλα ξαναρχίζει η αρχαιολογική έρευνα που συνεχίζεται αδιάκοπα μέχρι τις μέρες μας, δίνοντας – σε συνδυασμό με άλλες εργασίες και επεμβάσεις – ξανά στην πόλη το λησμονημένο της όνομα: **ΑΙΓΕΣ**

Εύα Κοντογουλίδου
 Αρχαιολόγος της ΙΖ' Ε.Π.Κ.Α.

ΣΥΝΘΕΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΕΝΟΣ ΤΑΦΙΚΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ: Ο ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΣ ΚΡΑΤΗΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΕΝΟΜΑΚΡΗ ΤΟΥΜΠΑ ΤΗΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Στενόμακρη Τούμπα της Βεργίνας βρίσκεται στις παρυφές του Νεκροταφείου των Τύμβων και αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο τύμβο της νεκρόπολης των Αιγών μετά τη Μεγάλη Τούμπα. Η διεξοδική μελέτη

των τριών τάφων που κάλυπτε, δύο κιβωτιόσχημων και ενός λακκοειδούς, οδήγησε στο συμπέρασμα πως οι ταφές πρέπει να χρονολογηθούν στα μέσα του 4ου αι. π.Χ., ενώ οι νεκροί φαίνεται πως ήταν εξέχοντα μέλη της κοινωνίας, κατά πάσα πιθανότητα εταίροι του μακεδονικού στρατού.

Οι τύμβοι των τριών τάφων με τους χαμηλούς περιβόλους τους εγγράφονταν στο σύστημα των πολυάριθμων τύμβων του παλαιότερου τμήματος του νεκροταφείου. Τη συνοχή της οικογένειας και τη θέση της στην κοινωνία της παλιάς πρωτεύουσας της Μακεδονίας τόνιζε και το επίμηκες ταφικό μνημείο από το οποίο διατηρείται μόνο η θεμελίωση. Ονόματα ή επιγράμματα δεν σώζονται. Με τη σύληση και την καταστροφή όχι μόνο αφαιρέθηκε το περιεχόμενο των τάφων, αλλά χάθηκαν για πάντα τα στοιχεία εκείνα που θα μπορούσαν να παράσχουν συγκεκριμένες πληροφορίες για την ταυτότητα των νεκρών. Ότι απέμεινε αναδεικνύεται πολύτιμο για τη μελέτη του συνόλου.

Ο μαρμαρίνος κρατήρας που βρέθηκε «θαμμένος» στο εσωτερικό της ορθογώνιας θεμελίωσης αποτελεί σε συνάρτηση με το ίδιο το μνημείο πολύτιμη μαρτυρία για την αποκατάσταση της εικόνας της Στενόμακρης Τούμπας ως συνόλου. Η εμπεριστατωμένη μελέτη του εστιάζει αρχικά στην ανάλυση της τυπολογίας και της διακόσμησής του και διερευνά τη σχέση του με παρόμοια αγγεία κατασκευασμένα από άλλα υλικά (πηλό, μέταλλο). Το καίριο ωστόσο στοιχείο για την έρευνα είναι ο συσχετισμός του με το ταφικό μνημείο και την ταφική ιδεολογία ευρύτερα: η επιλογή του συγκεκριμένου σχήματος, ο συμβολισμός του, η θέση του στο μνημείο και οι υποθέσεις για την πιθανότητα ύπαρξης αντιστοιχού σήματος στην άλλη πλευρά του μνημείου αποτελούν σημαντικά θέματα προς συζήτηση που συμπληρώνουν την εικόνα. Επιπλέον ο κρατήρας από τη Στενόμακρη Τούμπα οφείλει να ενταχθεί στο γενικότερο πλαίσιο των μαρμαρίνων αγγείων – επιτάφιων σημάτων που έχουν βρεθεί στη Βεργίνα, τόσο από άποψη σχήματος και διακόσμου, όσο και λειτουργίας. Τέλος, συνιστά, με τις ιδιαίτερες συνθήκες καταστροφής και «απόθεσης» του, ακόμη ένα δεδομένο όπου αποτυπώνεται μέρος της ιστορίας του τύμβου, την οποία επιχειρούμε να ανιχνεύσουμε.

Αθανασία Κυριάκου,
 Αρχαιολόγος

ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ ΠΩΡΟΛΙΘΟΥ ΤΩΝ ΑΣΩΜΑΤΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΑΙΓΩΝ: ΜΙΑ ΑΜΦΙΔΡΟΜΗ ΣΧΕΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το 2001 ανασκάφηκαν στην περιοχή της αρχαίας Βέροιας τρία αρχαία λατομεία πωρολίθου. Τα λατομεία των Ασωμάτων –όπως ονομάζονται από τον ομώνυμο γειτονικό οικισμό– παρουσιάζουν ξεχωριστό ενδιαφέρον. Αποτελούν τα πρώτα λατομεία πωρολίθου που ανασκάφηκαν και μελετήθηκαν αναλυτικά, όχι μόνο στη Μακεδονία, αλλά γενικότερα στον ελλαδικό χώρο.

Η αρχαιολογική έρευνα εντόπισε στην περιοχή και άλλες θέσεις με ενδείξεις αρχαίας λατομίας, γεγονός που δείχνει ότι τα ανασκαμμένα λατομεία αποτελούν ένα μικρό μέρος των ενεργών λατομείων που βρίσκονταν στις χαμηλές νοτιοανατολικές υπώρειες του Βερμίου, σε μια ζώνη μήκους περίπου δύο χιλιομέτρων, ανάμεσα στα Ασώματα και στη Βέροια.

Η θέση των ανασκαμμένων λατομείων μεταξύ δύο σημαντικών μακεδονικών πόλεων, της Βέροιας και των Αιγών (σημερινή Βεργίνα), δημιούργησε εύλογα ερωτήματα σχετικά με τον προορισμό του λίθου που εξορύχθηκε. Για τον έλεγχο της υπόθεσης ότι το υλικό αυτό προοριζόταν για την ανέγερση κάποιου σημαντικού οικοδομικού έργου των Αιγών, όπου απουσιάζουν τα κοιτάσματα πωρολίθου, πραγματοποιήθηκε αρχαιομετρική έρευνα με στόχο τον προσδιορισμό προέλευσης του υλικού. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι μπορούμε να υποστηρίξουμε ως πολύ πιθανή την προέλευση του δομικού λίθου των μνημείων των Αιγών από τα λατομεία των Ασωμάτων.

Αγγελική Κουκουβού,
 Δρ. Αρχαιολόγος Α.Μ.Θ., ΥΠ.Π.Ο.Τ.

ΒΕΡΟΙΑΙΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ: ΥΠΟΚΡΙΤΕΣ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ, ΑΚΡΟΒΑΤΕΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο αρχαιολογικό Μουσείο της Βέροιας φυλάσσονται ορισμένα μαρμαρίνα ενεπίγραφα και ανάγλυφα μνημεία τα οποία φανερώνουν τη θεατρική δραστηριότητα ή ενασχόληση με την τέχνη της μουσικής των κατοίκων τους. Αυτά, και λίγα ακόμη δραματικά τεκμήρια, δίνουν στοιχεία για την τέχνη του θεάτρου και της μελωδίας και γενικά για τους διάφορους καλλιτέχνες που έδρασαν στη Βέροια κατά τους ρωμαϊκούς

χρόνους. Στην πόλη η οποία, ως έδρα του Κοινού των Μακεδόνων, γνώρισε κατά την εποχή αυτή μεγάλη ακμή, τελούνταν ανά τετραετία πανελλήνιοι αθλητικοί και μουσικοί αγώνες και για το λόγο αυτό συγκέντρωνε το ενδιαφέρον πολλών καλλιτεχνών. Στην ανακοίνωση θα γίνει προσπάθεια να συνδυαστούν οι πληροφορίες μας για τα δραματικά τεκμήρια και να αναπλαστεί, έστω και μερικώς, η εικόνα της καλλιτεχνικής ζωής της, σε συνδυασμό με τις πηγές και με αρχιτεκτονικά κατάλοιπα από κτήρια θεαμάτων.

Πολυξένη Αδάμ – Βελένη,
Διευθύντρια Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΣΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Πράξεις είναι η μόνη φιλολογική πηγή, όπου αναφέρεται η ύπαρξη συναγωγής κατά τον 1^ο μ.Χ. αιώνα στη Βέροια, γύρω από την οποία αναπτύσσεται η ιουδαϊκή κοινότητα. Τα μέλη της χαρακτηρίζονται από την επιθυμία για γνώση, ευγενική συμπεριφορά, είναι ανεξίτηλα και έχουν οικονομική δύναμη. Παρά την αναφορά αυτή στις Πράξεις, μόνο μια επιτύμβια επιγραφή, που μάλιστα χρονολογείται στον 4^ο ή 5^ο μ.Χ. αιώνα αναφέρει την ύπαρξη συναγωγής.

Η παρούσα εισήγηση, εξ αφορμής της αναφοράς στις Πράξεις και της επιτύμβιας επιγραφής, δοκιμάζει ένα ταξίδι στους πρώιμους ρωμαϊκούς χρόνους και την ύστερη αρχαιότητα με πυξίδα τα διάσπαρτα στο χρόνο αρχαιολογικά ευρήματα, που βεβαιώνουν την ύπαρξη Ιουδαίων στη Βέροια. Η εικόνα, που διαμορφώνεται αν και θολή ακόμα, δίνει πάντως το περίγραμμα μιας κοινότητας με έντονο θρησκευτικό συναίσθημα και δραστηριότητα, αλλά ταυτόχρονα εγκληματισμένης στο κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον της πόλης της και με επικοινωνία με τις άλλες ιουδαϊκές κοινότητες της Μακεδονίας.

Κυριακή Μελέτηση

Υποψήφιος Διδάκτορας Θεολογίας (Τομέας Βιβλικών Σπουδών και Πολιτιστικού Βίου της Μεσογείου)

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΙΛΗΝΟΥ ΣΤΟΥΣ ΚΗΠΟΥΣ ΤΟΥ ΜΙΔΑ ΚΑΙ Ο «ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ» ΤΗΣ ΦΡΥΓΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο 8.139 της Ιστορίας ο Ηρόδοτος αναφέρεται στην μακεδονική παράδοση που ήθελε τον Σιληνό, τον τροφό αυτόν του θεού Διόνυσου, να συλλαμβάνεται από τους ακολούθους του Μίδα. Αυτό συνέβη μέσα στον Κήπους του Φρύγα βασιλιά, κάτω από το όρος Βέρμιο. Ο ίδιος ο Ηρόδοτος τονίζει χαρακτηριστικά ότι την πληροφορία αυτήν έλαβε από τους Μακεδόνες, οι οποίοι πίστευαν ότι πρόγονοί τους ήταν σύνοικοι των Φρυγών. Η μαρτυρία του Ηροδότου αλλά και αντίστοιχες απόψεις μεταγενέστερων αρχαίων συγγραφέων αποτέλεσαν αφορμή να διατυπωθεί η υπόθεση της παρουσίας των Φρυγών στην Βαλκανική και της μετανάστευσής τους προς την Ανατολία. Αν και τα τελευταία χρόνια η ιστορικότητα αυτής της παράδοσης έχει αμφισβητηθεί έντονα, ωστόσο οι περισσότεροι ερευνητές δέχονται ακόμη την πιθανότητα της φρυγικής παρουσίας στον βαλκανικό χώρο και την Μακεδονία ειδικότερα.

Στην ανακοίνωση υποστηρίζεται ότι ο μύθος της σύλληψης του Σιληνού είναι οργανικό τμήμα του ιδρυτικού μύθου της δυναστείας των Τημενιδών στην Μακεδονία. Ο Μίδας και οι Φρύγες του διαθρώνουν ουσιαστικά την ιδέα του Άλλου στις συλλογικές αναπαραστάσεις των Μακεδόνων κατά την αρχαϊκή και κλασική εποχή. Η αντίληψη αυτή εξετάζεται μέσα στο γενικότερο ιδεολογικό πλέγμα που αφορά την «κατασκευή» και την πρόσληψη της ταυτότητας των μη ελληνικών φύλων του Β. Αιγαίου ως απογόνων Φρυγών και Τρώων. Είναι πολύ πιθανόν ότι ο Αλέξανδρος είχε γνώση τόσο των παραδόσεων για την μετανάστευση των Φρυγών από την Μακεδονία στην Μ. Ασία όσο και του ρόλου των Φρυγών ως αντιπάλων των Μακεδόνων στον ιδρυτικό μύθο του μακεδονικού βασιλείου. Έτσι, όταν έλυνε μια και καλή τον γόρδιο δεσμό με την κόψη του σπαθιού του στην πρωτεύουσα της Φρυγίας, είχε διπλό σκοπό: αφενός παρουσιάζονταν στους Φρύγες ως συνεχιστής του Μίδα που εκπληρώνει τον χρησμό της κυριαρχίας στην Ασία, αφετέρου απευθυνόταν στους Μακεδόνες ως άξιος απόγονος του πρώτου εκείνου Τημενίδη βασιλιά που καθυπόταξε τους Φρύγες στον μακεδονικό χώρο.

Γεώργιος Κ. Μάλλιος, Υπ. Δρ. Αρχαιολογίας

ΒΡΥΤΕΣ – ΦΡΥΤΕΣ – ΤΡΩΕΣ – ΑΡΜΑΝΟΙ / ΒΛΑΧΟΙ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με βάση τις αρχαίες πηγές καταδεικνύεται ότι ο χώρος των Δ παραλιών της Μικρασιατικής χερσονήσου εποικίστηκε από Βρύγες, κατοίκους

του όρους Βέρμιο, οι οποίοι κατόπιν ονομάστηκαν Φρύγες και η χώρα τους Φρυγία.

Σπουδαία πόλη της Φρυγίας υπήρξε η φημισμένη Τροία, οι κάτοικοι της οποίας μιλούσαν –σύμφωνα με αρχαίες πηγές και νεότερες γλωσσολογικές έρευνες που θα αποκαλύψουμε με την εισήγησή μας– γλώσσα προσιδιάζουσα με την ελληνική και τη λατινική.

Ιστορικά αυτή η γλώσσα πρέπει να είναι η μητέρα της λατινικής, μεταφερμένης στη Ρώμη με τους Τρώες του Αινεία, που εποίκισαν διάφορες περιοχές της Μακεδονίας και των Δαλματικών ακτών κατευθυνόμενοι προς την Ιταλική χερσόνησο.

Το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός λέξεων αυτής της γλώσσας υπάρχει μέχρι και σήμερα στη γλώσσα των Αρμάνων / Βλάχων (θα καταχωριστεί συγκεκριμένο λεξιλόγιο) και το γεγονός ότι όταν ήρθαν οι Ρωμαίοι και Λατίνοι το 196 π.Χ. στη Μακεδονία και κατήλθαν κατόπιν στη νοτιότερη Ελλάδα, συνάντησαν γηγενείς κατοίκους που μιλούσαν και κατανοούσαν τη γλώσσα τους, μπορεί να οδηγήσει στο αβίαστο συμπέρασμα ότι: Οι λεγόμενοι σήμερα Βλάχοι, οι και αυτοαποκαλούμενοι Αρμάνοι, είναι ντόπιοι κάτοικοι της Ελληνικής χερσονήσου, προϋπάρχουν γλωσσικά πριν το 196 π.Χ., μιλούν γλώσσα προσιδιάζουσα εκείνης των Μακεδόνων Βρύγων και των ομοφύλων τους Μικρασιατών Φρυγών / Τρώων, οπότε οι ίδιοι και η γλώσσα τους δεν είναι απόρροια της μετά το 147/6 π.Χ. κατάκτησης των ελληνικών χωρών από τους Ρωμαίους / Λατίνους ούτε απόρροια κάποιας αμαρτύρητης ιστορικά καθόδου «ομόγλωσσων» πληθυσμών από χώρες άνωθεν του Δουνάβειου.

Γεώργιος Έξαρχος,

Τακτικός Επίκουρος Καθηγητής Α-ΤΕΙ Σερρών

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παρουσιάζονται επί μέρους ζητήματα που προκύπτουν από την επανεξέταση κάποιων δημοσιευμένων επιγραφικών κειμένων από την Βέροια και την ευρύτερη περιοχή της. Με βάση τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των επιγραφικών φορέων και σε συνδυασμό με το περιεχόμενο των κειμένων τους προτείνονται άλλοτε πιο ακριβείς και άλλοτε νέες χρονολογήσεις. Ορισμένες από τις επιγραφές εξετάζονται και από παλαιογραφική άποψη, μία παράμετρος που βοηθά στο να εκτιμηθεί καλύτερα η ποιότητα της καλλιτεχνικής παραγωγής στη Βέροια και στους όμορους οικισμούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται σαφής διάκριση τοπικών εργαστηρίων παραγωγής εγχάρακτων και γραπτών επιγραφών.

Γεώργιος Βελένης,

Ομότιμος Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας Α.Π.Θ.

ΕΝΑ ΑΡΧΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΙΝΑΚΙΔΑ

Λίγο πριν από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο ο Εμμανουήλ Κωστής, κάτοικος Βέροιας, βρήκε στο κτήμα του πολλούς μεγάλους πωρολιθικούς γωνιόλιθους και μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη και ειδοποίησε την Υποδιοίκηση Χωροφυλακής Βεροίας. Ο ανθυπομοίραχος Παναγιώτης Δημητριάδης επισκέφθηκε τον χώρο και τον φωτογράφησε. Μία από αυτές τις φωτογραφίες διασώθηκε στο αρχείο της κόρης του ιδιοκτήτη, Μαρίας Κωστή-Ζωγραφίδου, η οποία μου την έδειξε και μου υπέδειξε το συγκεκριμένο σημείο εύρεσης των αρχιτεκτονικών μελών. Η ίδια θυμάται επίσης ότι ο πατέρας της είχε βρει, σε άλλο σημείο του αγροκτήματος, ένα πηγάδι καθώς και ορισμένους μικρούς αρχαίους τοίχους.

Στην πορεία της έρευνας διαπίστωσα ότι στο συγκεκριμένο αγρόκτημα (Ο.Τ. 310-311) βρέθηκαν, σε μεταγενέστερα χρόνια, και άλλοι πωρολιθικοί γωνιόλιθοι καθώς και δύο μαρμάρινα έδρανα (Αρχαιολογικό Δελτίο 31, 1976, Χρονικά, Β2, 256). Τα στοιχεία αυτά συνδυάστηκαν από την έρευνα τόσο με επιγραφικές μαρτυρίες όσο και με την ίδια τη θέση του αγροκτήματος, σε πλαγιά αμέσως έξω από τα τείχη της αρχαίας Βέροιας, και οδήγησαν στην πολύ πιθανή υπόθεση ότι εκεί θα πρέπει να αναζητηθεί το αρχαίο στάδιο της Βέροιας.

Στην προπολεμική φωτογραφία διακρίνονται ορισμένοι πωρολιθικοί γωνιόλιθοι καθώς και τρία μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη σε δεύτερη χρήση (από υπέρθυρο ή επίκρανο και γείσο), που είναι βέβαιο ότι ανήκουν σε δημόσιο κτήριο. Εάν πράγματι ο χώρος ταυτίζεται με το αρχαίο στάδιο τότε τα μέλη αυτά θα πρέπει να ανήκαν σε διάφορα προσκτίσματα του.

Ευρυδίκη Κεφαλίδου

Δρ. Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ., Α.Μ.Θ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΕΤΑΛΛΙΚΟ ΕΙΚΟΝΙΔΙΟ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ανάμεσα στις βυζαντινές εικόνες που εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα μεταλλικό εικονίδιο με παράσταση Αγίου Νικολάου, του 13ου αιώνα. Το εικονίδιο ανήκει στην κατηγορία μικρών διαστάσεων μεταλλικών εικόνων που θεωρούνται αντικείμενα ιδιωτικής ευλάβειας και λατρείας. Ο μικρός αριθμός βυζαντινών εικόνων αυτής της κατηγορίας που επιβεβαιώνεται από τη σπανιότητα με την οποία απαντούν σε συλλογές και μουσεία σε όλον τον κόσμο καθιστά το εικονίδιο της Βέροιας ξεχωριστό έκθεμα.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα εικονογραφικά στοιχεία που σχετίζονται με την απεικόνιση του Αγίου Νικολάου, θα επισημανθούν ζητήματα τεχνοτροπικής απόδοσης του θέματος και θα γίνει προσπάθεια ακριβέστερης χρονολόγησης με βάσει παράλληλες απεικονίσεις του Αγίου σε ανάλογα είδη τέχνης. Στο δεύτερο μέρος της ανακοίνωσης, με αφορμή το εικονίδιο της Βέροιας θα συζητηθούν θέματα που σχετίζονται με τη χρήση των μεταλλικών εικονιδίων στη βυζαντινή λατρεία, με τη θεματολογία και διακόσμηση τους.

Καραγιάννη Φλώρα, Δρ. Αρχαιολόγος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΕ ΥΣΤΕΡΟΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΓΛΥΠΤΑ ΤΟΥ 13ΟΥ - 14ΟΥ ΑΙΩΝΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις εκκλησίες της Βέροιας φυλάσσονται και πολλά γλυπτά της πρώιμης υστεροβυζαντινής περιόδου (μέσα 13ου-μέσα του 14ου αιώνα). Πρόκειται για γλυπτά από τέμπλα (επιστύλια, κιονίσκους), για γλυπτά που αποδόθηκαν από τον καθηγητή Θ. Παζαρά σε έναν άμβωνα που βρισκόταν στην Παλαιά Μητρόπολη, για καλυπτήριες πλάκες σαρκοφάγων, για μια λεκάνη αγιασμού, για θραύσματα επιγραφών με ανάγλυφα πλαίσια, κ.λ.π. Τα περισσότερα από αυτά τα γλυπτά εκτελέστηκαν με την επιπεδόγλυφη τεχνική (γνωστή και ως *champlevé*, κατά την οποία, στη λεία επιφάνεια του μαρμάρου χαράσσεται μόνο το θέμα και στη συνέχεια αφαιρείται το βάθος, το οποίο γεμίζεται με έγχρωμη κηρομαστίχη) και αποδόθηκαν από τον Θ. Παζαρά σε ένα εργαστήριο μαρμαρογλυπτικής που έδρασε στο χώρο της Μακεδονίας (Βέροια, Θεσσαλονίκη, Αχρίδα, Μονή Χελανδαρίου) και στο χώρο του Πηλίου και είχε ως έδρα του τη Θεσσαλονίκη.

Στην ανακοίνωσή μας παρουσιάζουμε κάποια ιδιαίτερα στοιχεία του διακόσμου των παραπάνω πλευρών, όπως και κάποια άγνωστα μέχρι τώρα υστεροβυζαντινά γλυπτά και επανεξετάζουμε τόσο το θέμα της προέλευσης και των προτύπων των γλυπτών αυτών, όσο και το θέμα της απόδοσής τους σε ένα (ή και περισσότερα) εργαστήρια).

Πασχάλης Ανδρούδης, Δρ. Αρχαιολογίας, Αρχιτέκτων

ΦΟΡΗΤΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ 15ΟΥ ΑΙΩΝΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ανακοίνωση θα εξεταστούν φορητές εικόνες που βρίσκονται σε συλλογές αθηναϊκών μουσείων και αγιορείτικων μονών. Εικονογραφικά και κυρίως τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά ανταποκρίνονται σε καλλιτεχνικούς τρόπους εργαστηρίων της δυτικής Μακεδονίας του 15ου αιώνα. Η τραχύτητα μάλιστα της έκφρασης αντικλασικού χαρακτήρα με

την δέσμη των φώτων στα πρόσωπα των μορφών καθιστούν ιδιαίτερα στενή τη καλλιτεχνική συνάφεια των εικόνων με έργα που σώζονται κυρίως στην πόλη της Βέροιας.

Νικόλαος Δ. Σιώγκος, Δρ. Αρχαιολόγος

«ΦΕΙΤΙΑ ΑΓΙΟΤΗΤΟΣ». ΦΩΤΟΣΤΕΦΑΝΟΙ ΑΓΙΩΝ ΣΕ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΓΥΡΩ ΣΤΟ 1400 ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΛΕΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΕΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της ανακοίνωσης είναι η διερεύνηση των προτύπων ενός ζωγράφου που εργάστηκε στη Βέροια την εποχή γύρω στο 1400 και παρήγαγε ιδιότυπες εικόνες με ασυνήθεις φωτοστεφάνους. Πράγματι, παρουσιάζουν χαρακτηριστική διχρωμία: η περιφέρεια του φωτεινού δίσκου τους τονίζεται στη δεξιά πλευρά από λευκή μνηοειδή ταινία, η οποία σταδιακά σβήνει και βαθμιαία αντικαθίσταται από κόκκινη, ανάλογα μνηοειδή, ταινία που ακολουθεί ακριβώς αντίστροφη φορά. Τα πρότυπα της ομάδας αυτής των εικόνων, που έχει πρόσφατα μελετηθεί εξαιρετικά, θα αναζητηθούν σε εικόνες των μέσων του 14ου αιώνα τόσο της ίδιας της Βέροιας, όπως αυτή του αγίου Νικολάου από το ναό της Γοργοεπηκόου, όσο και της Θεσσαλονίκης, όπως η ονομαστή του Χριστού με την επωνυμία «Η Σοφία του Θεού», που προέρχεται από το μητροπολιτικό ναό της Αγίας Σοφίας. Μάλιστα, ο συσχετισμός των προτύπων αυτών με τις δεσποτικές εικόνες της μονής Markon, που σήμερα φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Σκοπίων, θα επιτρέψει τη διάκριση της τέχνης του Βεροιώτη ζωγράφου από αυτήν της καλλιτεχνικής παραγωγής των εργαστηρίων της Θεσσαλονίκης.

Ιωάννης Βαραλής, Λέκτορας Βυζαντινής Αρχαιολογίας

ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΖΩΓΡΑΦΩΝ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1589-1607

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη διατριβή μας για τη μνημειακή ζωγραφική στη Βέροια το 17ο αι. και σε εισαγωγικό κεφάλαιο για την προγενέστερη καλλιτεχνική παραγωγή προβήκαμε σε μια εκ νέου κατάταξη των τοιχογραφημένων συνόλων του 16ου αι. και απόδοσή τους σε ζωγράφους και εργαστήρια επανεξετάζοντας τα δεδομένα της παλαιότερης έρευνας. Στα πλαίσια αυτά υποστηρίξαμε ότι η καλλιτεχνική παραγωγή της περιόδου 1589-1607, η οποία μοιράζεται σε επτά τοιχογραφημένα σύνολα στην πόλη της Βέροιας και την περιοχή της (ιερό και κυρίως ναός Αγίων Κηρύκου και Ιουλίττας, ιερό Αγίου Ανδρέα, ιερό Αγίας Παρασκευής, αποτοιχισμένες τοιχογραφίες Αγίας Βαρβάρας, κυρίως ναός και ιερό Αγίου Γεωργίου Γραμματικού και Αγίου Προκοπίου, νάρθηκας Αγίου Δημητρίου στα Παλατίσια), δεν αποτελεί έργο ενός και μόνο ζωγράφου, αλλά ενός εργαστηρίου με κοινά εικονογραφικά και τεχνικά - τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά, το οποίο λαμβάνει υπόψη του τη ζωγραφική παράδοση της πόλης, ιδιαίτερα εκείνη που συνδέεται με τις προκοπές ενός προγενέστερου χρονικά εργαστηρίου (1565-1580), του κύκλου του λεγόμενου ζωγράφου Ανωνύμου Α'. Η παραγωγή των εργαστηρίων αυτών εντάσσεται σε μια κυρίαρχη τάση της μεταβυζαντινής ζωγραφικής που εντοπίζεται σε ναούς της ευρύτερης περιοχής του μέσου ρου του Αλιάκμονα (Αιανή, Βελβεντό, βόρεια Πιερία).

Η μελέτη ενός άγνωστου στην έρευνα τοιχογραφημένου συνόλου που διασώζεται αποσπασματικά στο ναό της Αγίας Τριάδας, στον ομώνυμο οικισμό της Ημαθίας, έρχεται να προσθέσει νέα στοιχεία για το εργα-

στήριο του θέματος και όχι μόνον. Από την ανάγνωση της κτιτορικής επιγραφής του ναού αποκομίζουμε πληροφορίες για την ένταξη της περιοχής στην επισκοπή Κίτρους, για την αρχιερατεία του επισκόπου Ζωσιμά, για το έτος ιστόρησης του ναού (1589), τους δωρητές και τα ονόματα των αγιογράφων Νικολάου και Ιωάννη. Το τελευταίο καθιστά το ανωτέρω σύνολο ιδιαίτερα σημαντικό, εφόσον αποκαλύπτει επώνυμους ζωγράφους ενός εργαστηρίου, για το οποίο δεν είχαμε μέχρι σήμερα αντίστοιχη πληροφορία. Πρόκειται για ένα εκλεκτικιστικό σύνολο. Τα εικονογραφικά πρότυπα των αγιογράφων ανιχνεύονται σε διαδομένους τύπους κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο μέσω της κρητικής σχολής και των έργων του Θεοφάνη, στην παλαιολόγεια παράδοση και ιδιαίτερα τη σερβική εικονογραφία και εκείνη της μείζονος Μακεδονίας των 14ου-15ου αι., όπως επιβιώνει σε μεταβυζαντινά παραδείγματα του βορειοδυτικού ελλαδικού χώρου και της Μακεδονίας, στην προγενέστερη παράδοση των εργαστηρίων του μέσου ρου του Αλιάκμονα και της Βέροιας ειδικότερα. Δεν λείπουν και οι προσθήκες λεπτομερειών και σπανιότερων εικονογραφικών μοτίβων με ιδιαίτερες θεολογικές προεκτάσεις, τα οποία σε συνδυασμό με την τοποθέτηση των οίκων του Ακαθίστου στον κυρίως ναό δημιουργούν ένα σύνολο ιδιαίτερης θεολογικής σημασίας.

Αγαθονίκη Τσιλιπάκου, Δρ. Αρχαιολόγος 11ης Ε.Β.Α.

Η ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΒΕΡΟΙΑ 13^{ος} – 17^{ος} ΑΙ. – ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ – ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ψαλτική υφίσταται ως Τέχνη με σημειογραφία και σύστημα ήδη από τον 10ο αι. Έφθασε στο απόγειό της τον 14ο αιώνα, ακολουθώντας και αυτή όλες τις Τέχνες του Βυζαντινού Πολιτισμού. Μετά την άλωση της Πόλης παρακμάζει για να αρχίσει και πάλι να ανακάμπτει από τα μέσα του 17ου αιώνα. Την πορεία αυτή ακολούθησε η Ψαλτική Τέχνη σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Βυζαντινής και μετέπειτα Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στην Βέροια διασώζονται σπαράγματα δύο (2) χειρογράφων από την περίοδο ακμής της Ψαλτικής Τέχνης. Πρόκειται για σπαράγματα μουσικού κώδικα Στιχηραρίου Τριωδίου 14ου – 15ου αιώνα, τα οποία αποτελούν την στάχωση παλαιτύπου βιβλίου και φυλάσσεται στην Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας και σπαράγματα ενός Στιχηραρίου του ενιαυτού, ίδιας χρονολόγησης, τα οποία φυλάσσονται στο Βλαχογιάννειο μουσείο σύγχρονης τέχνης της Ι.Μ. Βερόιας.

Με βάση αυτά τα δείγματα θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε την περίοδο ακμής της Ψαλτικής στην Βέροια και τον ευρύτερο Μακεδονικό χώρο. Επίσης θα παρουσιάσουμε την κατάσταση που ακολούθησε την άλωση της Πόλης στο Μακεδονικό χώρο και θα προχωρήσουμε έως την ανάκαμψη της τέχνης και τον πρώτο εκπρόσωπο της Ψαλτικής Τέχνης που έλκει την καταγωγή του από τη Βέροια στα μέσα του 17ου αιώνα. Πρόκειται για τον ιερομόναχο Δαμιανό τον Βατοπαιδινό ο οποίος έχει να επιδείξει έργο μελοποιητικό και κωδικογραφικό τόσο στον αγιορείτικο χώρο όσο και έξω από αυτόν αφού δίδαξε στην Κωνσταντινούπολη και την Μολδοβλαχία.

Εμμανουήλ Ξυνάδας, Υπ. Δρ. Θεολογίας

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη Βέροια φυλάσσονται τρεις ελάσσονες συλλογές χειρογράφων, οι οποίες περιλαμβάνουν συνολικά 23 χειρόγραφα. Η συλλογή της Δημόσιας Βιβλιοθήκης αποτελείται από 13 χειρόγραφα, τα οποία συγκέντρωσε παλαιότερα ο γυμνασιάρχης Δημ. Παπαδόπουλος από διάφορους ναούς της πόλης. Εννέα από τα χειρόγραφα είναι λειτουργικά. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζει ένα ευαγγελιστάριο του 11ου αιώνα, και ένας παλίμψηστος κώδικας. Στο Αρχαιολογικό Μουσείο σώζονται τρία λειτουργικά βυζαντινά χειρόγραφα, ενώ στη Μητρόπολη άλλα επτά βυζαντινά χειρόγραφα, επίσης βυζαντινά. Στην εισήγηση επιχειρείται παλαιογραφική και ιστορικοφιλολογική παρουσίαση των χειρογράφων.

ντινά χειρόγραφα, ενώ στη Μητρόπολη άλλα επτά βυζαντινά χειρόγραφα, επίσης βυζαντινά. Στην εισήγηση επιχειρείται παλαιογραφική και ιστορικοφιλολογική παρουσίαση των χειρογράφων.

Χαρίτων Καρανάσιος,

*Ερευνητής του Κέντρου Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου
Ελληνισμού / Ακαδημία Αθηνών*

Γιώργος Μυάρης, Φιλολόγος

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΜΕ ΤΙΣ ΤΡΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ι. Μ. ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παρουσιάζεται χειρόγραφο της Μονής, που περιέχει τις θείες Λειτουργίες Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Βασιλείου του Μεγάλου και των Προηγιασμένων. Από το χειρόγραφο λείπουν τετράδια, αλλά σώζεται το βιβλιογραφικό-κτητορικό του σημείωμα, με χρονολογία και γραφέα. Σώζονται επίσης ολόσωμες ζωγραφισμένες εικόνες των συγγραφέων των λειτουργικών κειμένων. Μέσα από τις ενθυμήσεις του χειρογράφου, φαίνεται η πορεία του μέχρι να καταλήξει στο Μοναστήρι του Προδρόμου

*Πορφύριος Μπατσαράς, Αρχιμανδρίτης,
Φιλολόγος, Αρχαιολόγος, φ. Θεολογίας*

Μανάφης Παναγιώτης,

Μεταπτυχιακός φοιτητής Μεσαιωνικής και Νεοελληνικής Φιλολογίας

Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ ΙΑΤΡΟΣ ΒΕΡΡΟΙΑΙΟΣ (18ος αι.)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Αναστάσιος Περδικάρης έζησε κατά το β' μισό του 18ου αι., και καταγόταν από την επιφανή οικογένεια των Περδικαρήδων της Βέροιας. Για τον βίο του δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία. Πρέπει να σπούδασε ιατρική πιθανώς στη Βιέννη. Εξέδωσε το Μυθικόν (Βιέννη 1783), που σώζεται σε ένα μόνον αντίτυπο στην Ελληνική Κοινότητα του Kecskemét στην Ουγγαρία. Ως λανθάνοντα ισχύουν τα έργα του «Ιατρικόν» καθώς και το «Επιστολάριον», που περιείχε επιστολές του και το οποίο αφιέρωσε στον δάσκαλο Αναστάσιο εκ Ναούσης. Στην εισήγηση παρουσιάζεται το έργο του «Αποφθέγματα, Υποθήκαι και Προγυμνάσματα», Βιέννη 1785, στο οποίο ο Περδικάρης αναφέρεται αποφθεγματικά σε διάφορα, ηθικά, κοινωνικά, ζητήματα καθώς και στην ιατρική δεοντολογία και την κοινωνική θέση των ιατρών.

Βασιλική Νοτοπούλου

*Βιολόγος, υποψήφια διδάκτωρ Νεότερης Ιστορίας
στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ Ι.Μ.ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΒΕ- ΡΟΙΑΣ-ΠΡΩΤΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί με συντομία μια γενική άποψη της βιβλιοθήκης της μονής με ιδιαίτερη έμφαση στα παλαιότερα που φιλοξενεί. Η αναλυτική μελέτη και καταγραφή των παλαιότυπων της αναδεικνύει το εξαιρετικό ενδιαφέρον που αυτά παρουσιάζουν ως προς την παλαιότητα, την στάχωση και την ταξινόμηση (διαφορετικές ταξινομήσεις). Παρά τις κατά περιόδους αντιξοότητες και καταστροφές η βιβλιοθήκη της μονής παραμένει και μας προκαλεί να την γνωρίσουμε και να την αξιοποιήσουμε.

Αθανασιάδου Ευθυμία, Φιλολόγος - φ.Βιβλιοθηκονόμος

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ - ΣΚΗΤΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σύμφωνα με την άποψη του μακαριστού ήγουμένου της Μονής Σάββα(+1986), η μοναστική ζωή του ιδρύματός μας αρχίζει το έτος 836. Κατά το 1200 απολαμβάνει αυτοκρατορικών ιδρυτικών Γραμμάτων. Η άποψη αυτή αν και δεν παρουσιάζει πηγές, συμφωνεί με την παράδοση που θέλει τον άγιο Κλήμη Αχρίδος (860-916) αδελφό της Μονής. Έκτοτε το μοναστήρι πέρασε ποικίλες φάσεις, άνθισης και παρακμής. Έξάλλου, στο μοναστηριακό Μετόχι Έξωβέργι εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες και δημιουργήθηκε το χωριό Μετόχι-συνοικισμός σήμερα του Δήμου Βεργίνας.

Σήμερα, στην μεγάλη έκτασή του, περιλαμβάνονται πολλά διαλυμένα μοναστήρια, που ο π.Γεώργιος Ζέρης(+), ήγουμενέων της Μονής, τα κατέγραψε σε μία σύντομη δακτυλόγραφη ιστορία, που την μοίρασε σε δεκαπέντε περίπου φίλους του.

Αναλαμβάνοντας την ήγουμενεία της Μονής, ο προηγούμενος π.Γρηγόριος(1987-2007) μας παρέδωσε μοναστηριακόν Κώδικα των ετών 1825-1926.

Μέσα λοιπόν από την Ιστορία του π. Γεωργίου Ζέρη και τον Κώδικα της Μονής, αναζητήσαμε τα διάφορα παλαιά μοναστήρια, καθώς και οποιοδήποτε άλλο παλαιό κτίσμα, με επιτόπια έρευνα, και τα παρουσιάζουμε. Συγχρόνως, παρουσιάζουμε και τις μετοχιακές και λοιπές κτήσεις της Μονής στα Πιέρια και την Βέροια. Η εργασία μας αυτή αποτελεί συνέχεια του ερευνητικού μας ενδιαφέροντος για τον μοναχισμό στην Ήμαθία και ειδικά στα Πιέρια, θέμα για το οποίο ήδη δημοσιεύσαμε και άλλη εργασία και ετοιμάζουμε έκτενη μονογραφία.

Ήδη εκδώσαμε σύντομον οδηγό της Μονής, ενώ παλαιότερα είχαν δημοσιευθεί Αρχιεακό ύλικό και μία μεταπτυχιακή εργασία. Πολλά σχετικά άρθρα δημοσιεύσαμε κατά καιρούς στον τοπικό Τύπο. Τώρα ανοίγονται νέα ερευνητικά πεδία για τους μελετητές, ιστορικούς και αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες και μηχανικούς, συντηρητές κειμηλίων, βιβλιοθηκονόμους, τους οποίους προσκαλούμε για έρευνα σχετική με τα επιστημονικά τους ενδιαφέροντα.

*Αρχιμ. Πορφύριος Μπατσαράς,
Αρχιμανδρίτης, Φιλολόγος, Αρχαιολόγος, φ. Θεολογίας*

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΠΙΚΥΡΩΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΣΤΑΥ- ΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ (ΣΚΗΤΗΣ) ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα επιχειρείται η έκδοση και η αξιοποίηση τεσσάρων ανεκδότων πατριαρχικών σιγιλίων, τα οποία αφορούν τα πατριαρχικά και σταυροπηγικά προνόμια της μονής του Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας και η επανέκδοση ενός ακόμη παρόμοιου περιεχομένου σιγιλίου, του οποίου κρίθηκε απαραίτητη η αναδημοσίευση, καθότι παρουσιάζει ενότητα περιεχομένου με τα προγενέστερα ανέκδοτα, έτσι ώστε να υπάρχουν όλα συγκεντρωμένα.

Στους Κώδικες Πατριαρχικής Αλληλογραφίας του Αρχείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου σώζονται πιστά αντίγραφα των τεσσάρων πρώτων πατριαρχικών σιγιλίων, τα οποία χρονολογούνται τον Μάρτιο του 1692, τον Ιούλιο του 1742, τον Αύγουστο του 1750, το έτος 1815 και από το Αρχείο της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης αντλήθηκε η μικροταινία του πατριαρχικού σιγιλίου του Φεβρουαρίου του 1828 που επανεκδίδουμε, το πρωτότυπο του οποίου φυλάσσεται στο Βλαχογιάν-

νιο Μουσείο της Βέροιας.

Τα πρωτότυπα τέσσερα πρώτα πατριαρχικά σιγίλια κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας δεν ευτυχίσουμε να εντοπίσουμε, και ως εκ τούτου δεν τα περιγράφουμε, με αποτέλεσμα να επιφυλασσόμαστε ως προς την έκδοσή τους από τα πιστά αντίγραφά τους που σώζονται στους Κώδικες Πατριαρχικής Αλληλογραφίας του Αρχείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το τελευταίο σιγίλιο περιγράφουμε λεπτομερώς και επανεκδίδουμε, λαμβάνοντας υπόψη και την έκδοση που πραγματοποίησε στα 1985 ο θεολόγος καθηγητής κ. Παύλος Πυρινός.

Για την καλύτερη αξιοποίηση των στοιχείων και την παρουσίαση του θέματος διατρέσαμε την εργασία σε δύο μέρη. Στο πρώτο, που έχει χαρακτήρα εισαγωγικό (η έκτασή του θα εξαρτηθεί από το χώρο που θα τεθεί στη διάθεσή μας), εκτίθενται ενδεικτικά και όχι περιοριστικά ορισμένα στοιχεία για την ιστορία του σταυροπηγικού θεσμού, με ανάλυση των όρων *σιγίλιο*, *σταυροπήγιο* κτλ.. Στο δεύτερο μέρος διαπραγματευόμαστε το περιεχόμενο των πέντε πατριαρχικών και συνοδικών σιγιλίων σχετικών με τα σταυροπηγικά προνόμια της μονής. Στο τέλος εξάγονται γενικές διαπιστώσεις και ειδικά συμπεράσματα. Για να μη χαλαρώσει η συνοχή της μελέτης κρίθηκε σκόπιμο να παρατεθούν ολόκληρα τα κείμενα των εγγράφων στο τέλος, ως Παράρτημα, αφού για την επεξεργασία τους είναι αρκετή μια περικοπή μόνο.

Τα πατριαρχικά και συνοδικά σιγίλια που εκδίδουμε είναι κατά γενικό σχεδόν κανόνα ορθογραφήμενα, γι' αυτό και προτιμήσαμε να διορθώσουμε και τα ελάχιστα λάθη τους, αναφέροντας ταυτόχρονα στις υποσημειώσεις και τη γραφή του κειμένου. Παράλληλα προβαίνουμε σε ορισμένες γενικές παρατηρήσεις σχετικά με τα γράμματα παλαιογραφικής ως επί το πλείστον γραφής, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις δεν είναι ευανάγνωστα αλλά και τη γλώσσα που παρουσιάζουν κυρίως τα αντίγραφα των πατριαρχικών σιγιλίων που μελετήσαμε.

Στο σημείο αυτό, προτού προχωρήσουμε στα γνωστά αλλά ανέκδοτα τέσσερα πατριαρχικά σιγίλια ανανεωτικά των σταυροπηγικών προνομίων της μονής, θα επιχειρήσουμε να προβούμε στη διατύπωση ορισμένων σκέψεων, οι οποίες οπωσδήποτε δεν αποτελούν καταστάλαγμα οριστικών απόψεων, αλλά μάλλον ενεργούν ως πρόκληση για μια βαθύτερη έρευνα και συζήτηση. Από το συνδυασμό διαφόρων ενδείξεων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι δεν αποκλείεται, και αυτό το διατυπώνουμε ομολογουμένως με επιφύλαξη, όχι μόνο η οργάνωση της μονής Προδρόμου σε κοινοβιακή αλλά και η ανάδειξη των σταυροπηγιακών προνομίων της να σχετίζεται με τη δράση του Αγίου Διονυσίου, ο οποίος, στα 1524/5, έναν δηλαδή και πλέον αιώνα νωρίτερα από την τελευταία περίοδο πατριαρχίας στο θρόνο της Κωνσταντινούπολης του Κυρίλλου Α' Λούκαρη είχε συναντήσει στα Ιεροσόλυμα ως προσκυνητής των Αγίων Τόπων τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμία Α' (1522-1546).

Ανεξάρτητα, πάντως, από το χρόνο κατά τον οποίο το μοναστήρι ανακηρύχτηκε πατριαρχικό Σταυροπήγιο, κατά καιρούς το σταυροπηγικό του καθεστώς, αμφισβητήθηκε εξαιτίας κυρίως καιρικών ανωμαλιών και περιστάσεων, με αποτέλεσμα να καταπατηθεί η σταυροπηγική αξία και η αρχαία τάξη του. Το ευτυχές γεγονός είναι πως ουδέποτε η μονή έφτασε στην ολοσχερή καταστροφή ούτε φαίνεται ότι διατέλεσε ποτέ έρημη και ακατοίκητη. Ένας από τους σημαντικότερους γι' αυτό παράγοντες φαίνεται πως ήταν η συστηματική επαναβεβαίωση των σταυροπηγιακών προνομίων της από τον Οικουμενικό Θρόνο.

Υπάρχουν δύο χρονολόγητες αναφορές, για την έκδοση πατριαρχικών σιγιλίων σχετικά με τα σταυροπηγικά προνόμια της μονής επί Κυρίλλου Α' Λουκάρεως και επί Διονυσίου Δ' Μουσελίμη Κομνηνού, τα οποία, ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχουν εντοπιστεί.

Η πρώτη, κατά χρονολογική σειρά, μνεία για ύπαρξη σιγιλίου, ανάγεται στα χρόνια του Κυρίλλου Α' του Λούκαρη και περιέχεται στο κατά μήνα Μάρτιο του έτους 1692 εκδοθέν από τον οικουμενικό πατριάρχη

Καλλίνικο Β' τον Ακαρνάνα (β' 7 Μαρτίου 1689 - Αυγούστου 1693). Η κυρωτική των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής απόφαση αυτή, η οποία ελήφθη πριν από τον Ιούνιο του έτους 1638, θεωρούμε ότι πρέπει να συνέβη κατά τη διάρκεια της στ' πατριαρχίας του στον Οικουμενικό Θρόνο (Μάρτιος 1637-†27 Ιουνίου 1638) και πιθανώς σχετίζεται με τον Βεροιώτη πατριάρχη Αλεξανδρείας Μητροφάνη Κριτόπουλο (1636-1639) και τον μητροπολίτη Βεροίας Ιωαννίκιο Διόδιο από την Αλεξάνδρεια (24 Σεπτεμβρίου 1638-9 Ιουνίου 1645), μετέπειτα, επίσης, πατριάρχη Αλεξανδρείας (9 Ιουνίου 1645-†15 Σεπτεμβρίου 1657).

Για την ανεπιβεβαίωτη αναφορά σχετικά με την έκδοση αχρονολόγητου σιγιλίου επί πατριάρχου Παΐσιου Α' (α' Ιούλιος 1652-Ιούλιος 1653), το οποίο αφορά τα σταυροπηγιακά δικαιώματα της μονής του Τιμίου Προδρόμου καταδεικνύεται ότι στη βιβλιογραφία συγχύστηκε ο Παΐσιος Α' με τον Παΐσιο Β', ο οποίος πατριάρχευσε για πρώτη φορά από 20 Νοεμβρίου 1726 έως τα μέσα Σεπτεμβρίου 1732 και για δεύτερη φορά από τον Αύγουστο του 1740 μέχρι μετά τα μέσα Μαΐου του 1743, επί της δευτέρας πατριαρχίας του οποίου πράγματι εκδόθηκε σχετικό σιγίλιο.

Του σιγιλίου, επίσης, του πατριάρχη Διονυσίου Δ' Μουσελίμη-Κομνηνού δεν γνωρίζουμε την ακριβή ημερομηνία ούτε το έτος έκδοσής του. Πιθανολογήθηκε χωρίς, ωστόσο, να επιβεβαιώνεται από κάποια πηγή, ότι εκδόθηκε κατά τη δεύτερη περίοδο πατριαρχίας του Διονυσίου Δ', δηλαδή από 24 Οκτωβρίου 1676 έως 2 Αυγούστου 1679.

Το αρχαιότερο σωζόμενο γνωστό επίσημο έγγραφο το οποίο αναφέρεται στην επικύρωση των πατριαρχικών και σταυροπηγιακών δικαίων της μονής χρονολογείται τον Μάρτιο του 1692 και εκδόθηκε κατά τη διάρκεια της δεύτερης πατριαρχίας του από τον οικουμενικό πατριάρχη Καλλίνικο Β' τον Ακαρνάνα (β' 7 Μαρτίου 1689 - Αυγούστου 1693). Μητροπολίτης Βεροίας στα χρόνια αυτά είναι ο Μακάριος Α' (ante 1 Νοέμ. 1692 - post Αύγ. 1698).

Ανάλογο είναι και το περιεχόμενο του από 5 Ιουλίου 1742 πατριαρχικού σιγιλίου, το οποίο εκδόθηκε κατά τη διάρκεια της δεύτερης πατριαρχίας του οικουμενικού πατριάρχη Παΐσιου Β' (7 ή 8 Αυγούστου 1740-μέσα Μαΐου 1743) και το οποίο μνημονεύει τα ονόματα των οικουμενικών πατριαρχών Κυρίλλου Α' Λούκαρη, Διονυσίου Δ' Μουσελίμη-Κομνηνού και Καλλινίκου Β' Ακαρνάνος. Μητροπολίτης της Βεροίας την περίοδο εκείνη ήταν ο Ιωακείμ ο Χίος (1726-1746).

Το επόμενο σιγίλιο εκδόθηκε από τον πατριάρχη Κύριλλο Ε' τον Καράκαλο, κατά τη διάρκεια της πρώτης πατριαρχίας του (29 Σεπτεμβρίου 1748-Ιούνιος 1751) στις 3 Αυγούστου 1750, επικύρωνε τα προηγούμενα σιγιλιώδη γράμματα και προέβαινε στην ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής. Την εν λόγω εποχή μητροπολίτης στη Βεροία ήταν ο Ρόδιος Σαμουήλ (Απρίλιος 1746-†15 Ιουνίου 1763).

Το τέταρτο στη σειρά των γνωστών αλλά ανέκδοτων μέχρι σήμερα σιγιλίων εκδόθηκε στα χρόνια της πατριαρχίας του Κυρίλλου Στ' (4 Μαρτίου 1813-13 Δεκεμβρίου 1818). Τότε μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης ήταν ο Ζαχαρίας (1811-1822).

Τέλος, τον Φεβρουάριο του 1828, εκδόθηκε το πέμπτο και τελευταίο γνωστό (ήδη εκδομένο μια φορά) σιγίλιο του πατριάρχη Αγαθαγέλου (26 Σεπτεμβρίου 1826-5 Ιουλίου 1830), το οποίο με τη σειρά του ανανέωνε και επικύρωνε τα προγενέστερα σιγίλια που κατοχύρωναν τα σταυροπηγιακά προνόμια της μονής και, όπως έχει ήδη αναφερθεί, δεν εντοπίστηκε στους ΚΠΑ του ΑΟΠ ούτε στους σχετικούς εκδομένους καταλόγους. Την υπόψη περίοδο μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης ήταν ο Μεθόδιος Σαπουντζάκης (1823-1831).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

- Ο Αγιάτατος Αποστολικός, Πατριαρχικός και Οικουμενικός Θρόνος της Κωνσταντινουπόλεως, που όφειλε κατά γεγραρόν προνόμιον να φροντίζει περί των ιερών του Θεού Εκκλησιών και των θείων σκηνωμάτων, κατέβαλλε διηλεκτική πρόνοια υπέρ της μονής του Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας. Αυτό καταδεικνύει όχι μόνο την Εκκλησιαστική πρόνοια αλλά και πόσο συνδεδεμένη με τη ρίζα του Ορθόδοξου γένους,

την τροφό Αγία Μητέρα Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, ήταν η μονή Προδρόμου.

- Τα δίκαια όχι μόνον των επαρχιών των υποκειμένων στον Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινούπολης αλλά ιδίως των σταυροπηγιακών μονών διατηρούνταν απαράτρεπτα και απαρασάλευτα· όσες φορές όμως αυτές υπέκυπταν, εξαιτίας της εξαφάνισης των γραμμάτων ή της εξασθένησης των σταυροπηγιακών προνομίων, σε καταχρήσεις, το Πατριαρχείο τις απέκρουε με νέα πατριαρχικά και συνοδικά γράμματα.

- Η Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία πρωτίστως βεβαιωνόταν ότι το μοναστήρι ήταν από αρχαίων χρόνων τετιμημένον δια της σταυροπηγιακής αξίας και υπαγόταν στον Οικουμενικό Θρόνο. Γι' αυτό κάθε έγγραφη ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής του Τιμίου Προδρόμου στηριζόταν στα σιγίλια που εκδόθηκαν επί των αρχαιοτέρων αγιωτάτων πατριαρχών, εν τοις έμπροσθεν χρόνοις, δηλαδή των προγενεστέρων πατριαρχών (αν και τα πρώτα δύο από αυτά, δηλαδή των πατριαρχών Κυρίλλου Λούκαρη και Διονυσίου Δ' Μουσελίμη-Κομνηνού δεν έχουν βρεθεί).

- Μετά την έγγραφη ανανέωση των σταυροπηγιακής αξίας της μονής, επ' ευλόγοις και ασφαλέσιν αιτίαις (συνήθως δηλαδή ύστερα από τις εύλογες και δίκαιες από κοινού παρακλήσεις του ηγουμένου και των προκρίτων ή ύστερα από την απώλεια των υπαρχόντων σιγιλίων κτλ.), η για διάφορους λόγους αθέτηση επανειλημμένα των προνομίων της οδηγούσε συχνά το Οικουμενικό Πατριαρχείο να εκδίδει νέα σιγίλια υπέρ αυτής.

- Η συνηθέστερη αιτία αθέτησης των σταυροπηγιακών δικαίων της μονής είχε να κάνει με τη στάση της Τοπικής Εκκλησίας και των τοπικών αρχόντων έναντι των προνομίων της μονής, η οποία δεν ήταν η αρμόζουσα. Με άλλα λόγια, οι μητροπολίτες της Βεροίας ή άλλοι αρμόδιοι παράγοντες δεν σέβονταν πάντοτε (πρόβαλλαν τις κυριαρχικές τους διεκδικήσεις) και ενίοτε επιχειρούσαν να καταπατήσουν τα προνόμια που είχε το μοναστήρι ως σταυροπηγιακό.

- Φαίνεται ότι το μοναστήρι υπήρξε ανέκαθεν σταυροπηγιακό, δηλαδή η σταυροπηγιακή τάξη καθιερώθηκε από τη σύσταση-ανακαίνισή του και διατηρήθηκε η ανεξαρτησία και το αυτοδιοικητό του καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας του μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, καθότι δεν βρέθηκε ούτε ένα πατριαρχικό και συνοδικό σιγίλιο που να επαναβεβαιώνει τον ενοριακό χαρακτήρα της σταυροπηγιακής μονής Τιμίου Προδρόμου.

- Ενδεικτικά σημειώνουμε ότι το μοναστήρι, με βάση το σιγίλιο του έτους 1692, όφειλε κατ' έτος να δίνει 2 χρυσά φλωρία.

- Οι ηγούμενοι και οι πατέρες, έκριναν αναγκαία όχι μόνο την αναπλήρωση του απωλεσθέντων γραμμάτων με την έκδοση νέων που ανανέωναν και επικύρωναν όλα είχαν οριστεί Συνοδικώς αλλά και την προσθήκη επιπλέον ωφέλιμων διατάξεων, αναφερομένων στην ασφαλή και μόνιμη εξωτερική οικονομία της μονής.

- Δεν υπάγονταν εξαρχής στη μονή άλλα μοναστήρια ή μετόχια, εκτός Βεροίας. Επομένως η μονή δεν είχε την τύχη να είναι προικισμένη με πλούσια μετόχια ούτε έγινε ποτέ πατριαρχική εξαρχία, ώστε να ασκεί πνευματική και εκκλησιαστική εποπτεία σε οικισμούς-χωριά και να γνωρίσει χρόνια ακμής. Αντιθέτως, εξαιτίας δεινών περιστάσεων (ενδεχομένως ολιγορίας των διοικούντων αυτήν ή και ιδιοτελών επεμβάσεων και άλλων καταχρήσεων) είχε όχι μόνον μικρές και ασήμαντες πηγές εισοδημάτων αλλά επιπλέον στερήθηκε επανειλημμένα την αρχαία σταυροπηγιακή τάξη και λαμπρότητά της, δίχως όμως να περιέλθει ποτέ σε ερειπιώδη και αθλία κατάσταση.

Καταληκτικά υπάρχει η πρόθεση, εάν δοθεί δυνατότητα χώρου, να γίνουν αναφορές, κατά χρονολογική σειρά, για τη σταυροπηγιακή τάξη της μονής Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας μετά το 1828, τόσο στα *Συνταγμάτια* του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, όσο και σε διάφορους σχετικούς καταλόγους μονών, στα οποία περιλαμβάνονται και οι υποκειμένες στον Οικουμενικό Θρόνο σταυροπηγιακές μονές.

Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, Αν. καθηγητής ΑΕΑΘ

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ «ΚΩΔΙΞ Λ/ΣΜΩΝ' ΕΠΙ- ΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ» ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Η Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου της Νάουσας είναι μια από τις 36 καταγεγραμμένες μονές της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας και στην καθημερινή γλώσσα των Ναουσαίων είναι γνωστή με το όνομα «Ο Εξω Πρόδρομος».

2. Η μονή βρίσκεται βορειοδυτικά από τη Νάουσα, στην πορεία προς το χωριό Γιαννακοχώρι, και απέχει απ' αυτήν περίπου τέσσερα χιλιόμετρα ή μια ώρα περίπου με τα πόδια.

3. Σύμφωνα με τις σωζόμενες πηγές, η πρώτη γνωστή γραπτή μαρτυρία για το όνομα και τη λειτουργία της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου αναφέρεται σε πρακτικό σωζόμενου κώδικα της τότε Ιεράς Μητροπόλεως Βοδενών, της σημερινής δηλαδή Ιεράς Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας, με ημερομηνία 11 Μαΐου 1785. Σ' αυτό αναφέρεται αυτολεξεί ότι γίνεται «ἀπασα ἡ καταγραφή τῆς ὁλομελείας τοῦ χρέους τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου Προδρόμου»².

4. Όπως προκύπτει από τις διάφορες πηγές, η μονή παλαιότερα ανήκε διοικητικώς και εκκλησιαστικώς στην τότε Ιερά Μητρόπολη Βοδενών³.

Ενδεικτικώς, αναφέρουμε ότι στο υπέρθυρο του καθολικού της μονής σώζεται η παρακάτω κεφαλαιογράμματα κτητορική επιγραφή:

«Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΑΝΩ-
ΚΟΔΟΜΗΘΗ ΩΣ / ΠΥΡΠΟΛΥΘΕΙΣ ΤΟ 1844 ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΕΤΟΣ ΑΡΧΙΕ-
ΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΗΣ / ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΔΕΝΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΜΕΛΕΤΙΟΥ⁴ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ / ΤΑΥΤΗΣ
ΜΟΝΗΣ / ΑΝΘΙΜΟΥ / ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ»⁵.

5. Η μονή από το έτος 1950 ανήκει πλέον στην Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας.

6. Σύμφωνα με τις πηγές η μονή ήταν ανέκαθεν ανδρική, ενώ από το έτος 1995 λειτουργεί πλέον ως γυναικεία μονή.

7. Στα αρχεία της Ιεράς Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας, η οποία έχει κληρονομήσει την τότε Ιερά Μητρόπολη Βοδενών σώζονται διάφοροι κώδικες, ανάμεσα στους οποίους και ο «Κώδιξ Λ/σμών επιτρόπων τοῦ Προδρόμου».

Σ' αυτόν υπάρχουν διάφορες πληροφορίες, ανάμεσα στις οποίες και πληροφορίες για ονόματα.

Στην παρούσα εισήγηση αναφερόμαστε στα καταγεγραμμένα στον κώδικα αυτόν ονόματα και τα αναλύουμε ιστορικώς, γεωγραφικώς, ετυμολογικώς κλπ.

Κωνσταντίνος Γ. Σταλίδης

Φιλολόγος

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΣΕ ΛΕΙΨΑΝΟΘΗΚΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μεταξύ των κειμηλίων της Συλλογής του Εθνικού και Ιστορικού Μουσείου της Σόφιας περιλαμβάνεται και η λειψανοθήκη με αριθμό ταξινόμησης 29116. Πρόκειται για μια οκταγωνική λειψανοθήκη - διαστάσεων 21,5X20,5X22 εκ.- η οποία στηρίζεται σε οκτώ χαμηλά πόδια. Στις κάθε-

τες πλευρές της ιστορείται ο βίος της αγίας Ματρώνας, η οποία έζησε στην Κωνσταντινούπολη κατά τον 4ο αιώνα, όπου ίδρυσε την ομώνυμη μονή. Στο κάλυμμα του σκεύους εικονίζεται ολόσωμη η ίδια προαναφερόμενη αγία κρατώντας στο δεξί χέρι τον σταυρό και υψώνοντας το αριστερό σε στάση δέησης.

Στην επιγραφή της θήκης του κρανίου αναφέρεται το όνομα του ηγουμένου Θεωνά (1798), ενώ στη λειψανοθήκη διαβάζουμε το όνομα του ιερομόναχου Αγαπίου, ηγουμένου της Μονής του Σωτήρα της Νάουσας (1811). Εξάλλου η δυναμική παρουσία του ιερομόναχου Αγαπίου επισημαίνεται και σε άλλες επιγραφές και πιστοποιεί την ύπαρξη της μοναστικής κοινότητας. Σήμερα ένα μικρό παρεκκλήσι στον επαρχιακό δρόμο της Νάουσας προς το Σέλι θυμίζει την άλλοτε ακμάζουσα μονή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Άγιο Σωτήρη), όπως αναφέρεται στα κείμενα των πηγών.

Γλυκερία Μ. Χατζούλη, Επίκουρος Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟ- ΛΑΟΥ ΤΟΥ ΞΥΛΟΤΡΑΒΗΧΤΟΥ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Βέροια έχει να επιδείξει σαράντα οκτώ βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς ναούς στον πολεοδομικό της ιστό. Τρεις ακόμη ναοί είναι γνωστοί από τις τοιχογραφίες τους που αποτοιχίσθηκαν πριν την κατεδάφιση, ενώ τα ονόματα άλλων είκοσι ναών διασώζονται σε ιστορικές πηγές.

Στα παραπάνω αξίζει να προστεθούν οι πληροφορίες της αρχαικής έρευνας για το ναό του Αγίου Νικολάου του Ξυλοτραβηχτού που είναι ταυτόσημος με τον Άγιο Νικόλαο Ξυλοτραβητή, χρονολογείται στους μεταβυζαντινούς χρόνους και είναι ελάχιστα γνωστός. Μαζί του πρέπει να συσχετισθεί πωλητήριο έγγραφο που σώζεται στο αρχείο της μονής Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη.

Στις 30 Αυγούστου 1804 ο μητροπολίτης Βεροίας Χρυσόστομος επικυρώνει με την υπογραφή του την εκποίηση ακίνητης περιουσίας του Αγίου Νικολάου του Ξυλοτραβηχτού για την αποπληρωμή χρεών του ίδιου ναού. Ένα σπίτι και το οικόπεδό του πωλούνται για τετρακόσια γρόσια στην Περουτζή, γυναίκα του Μανώλη του Κουλουργιώτου στην πόλη της Βεροίας.

Τα εσωτερικά στοιχεία του εγγράφου αφήνουν να διαφανεί ότι ο Άγιος Νικόλαος είναι προσηλωμένος ως προσκυνηματικός, πιθανόν, ναός σε κάποιον μεγαλύτερο ναό, με τον οποίο θα πρέπει να συσχετισθεί. Αυτό διαφαίνεται από την εμφάνιση του άρχοντα χατζή Θωμά ως υπεύθυνου επιτρόπου αγνώστου αριθμού εκκλησιών που αναφέρεται ότι ανήκουν στο ναό του Αγίου Ιωάννη. Μαζί με τον Θωμά υπογράφουν τέσσερις ακόμη μάρτυρες το πωλητήριο. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο Άγιος Νικόλαος υπάγεται στη μεγάλης, προφανώς, έκτασης ενορία του Αγίου Ιωάννη.

Το επόμενο ζήτημα που εγείρεται είναι ποιοί στην πραγματικότητα είναι οι δύο ναοί του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Ιωάννη. Η αναφορά τους, που με την πρώτη ματιά είναι αόριστη και δίχως τοπογραφική ένδειξη, αδιαμφισβήτητα ακολουθεί την τρέχουσα αντίληψη των κατοίκων ως απόρροια της κομβικής θέσης του ναού του αγίου Ιωάννη στο κοινωνικό και θρησκευτικό περιβάλλον της Βεροίας. Ο τρόπος αναφοράς παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον προσδιορισμό, στον οποίο θα πρέπει να αναγνωρίσουμε την αξία μίας αποτίμησης του ναού του αγίου Ιωάννη.

Επιπλέον, πέρα από τα στοιχεία εκκλησιαστικής ιστορίας, αρχιτεκτονικής και προσωπογραφίας με καθολικότερη αξία για τη μελέτη της Βεροίας στις αρχές του 19^{ου} αι., το έγγραφο από το αρχείο της μονής Βλατάδων έχει σημασία πρωταρχική για το ναό του Αγίου Νικολάου του Ξυλοτραβηχτού, καθώς παρουσιάζει ένα χρονικό σημείο της ιστορίας του.

Νικόλαος Μπονόβας, Αρχαιολόγος ΜΒΠ

1 . Δηλαδή, «λογαριασμών».

2 . Κώδιξ τῶν Ἀγίων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Βοδενῶν, φ. 98α(11-05-1785), βλ. και φ. 98α-102β (1785-1786).

3 . Βλ. ενδεικτ. Σταλίδης, «Η Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου της Νάουσας», ό.π., σ. 257-258, βλ. και Κώδιξ, ό τὸ πρῶτον συστηθεῖς, ἅμα τῇ συστήσει τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βοδενῶν, ἐν ἔτει ἈΨΠΕ', φ. 12β(18-07-1785), στίχ. 1-22, Κωνσταντίνου Γ. Σταλίδη, Κώδιξ, ό τὸ πρῶτον συστηθεῖς, ἅμα τῇ συστήσει τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βοδενῶν, ἐν ἔτει ἈΨΠΕ', Ἐδεσσα 1979, σ. 24, Νο 11, φ. 12β(18-07-1785), στίχ. 1-22.

4 . Για τον τότε μητροπολίτη Βοδενῶν Μελέτιο Γ' (1840-1848) βλ. ενδεικτ. Κωνσταντίνος Γ. Σταλίδης, Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, Τόμος Α' Ἐπίσκοποι, Ἐκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, Ἐδεσσα 2006, σ. 141-156, όπου και βιβλιογραφία.

5 . Σταλίδης, Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, Τόμος Α' Ἐπίσκοποι, ό.π., σ. 149, όπου και βιβλιογραφία.

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΤΟΝ 18^Ο ΑΙΩΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο 18ος αι. είναι γενικά εποχή μεγάλων αλλαγών στον βαλκανικό αγροτικό χώρο, τόσο σε σχέση με το καθεστώς γαιοκτησίας, όσο και σε σχέση με το οικιστικό δίκτυο. Στην περίπτωση της αγροτικής περιφέρειας της Βέροιας, ο 18^{ος} αι. συνδέεται με τρεις εξελίξεις που φαίνεται να βαίνουν παράλληλα: τη μείωση του αριθμού των οικισμών σε σχέση με την προγενέστερη περίοδο, τον πολλαπλασιασμό των εκτάσεων με καθεστώς τσιφλικιού, και την επέκταση των βοσκοτόπων. Ταυτόχρονα, οι διοικητικές και φορολογικές αλλαγές της εποχής επιτείνουν τις παλαιότερες διαιρέσεις και δείχνουν να οδηγούν στην επί της ουσίας κατάτμηση του καζά Βέροιας σε τέσσερις «επαρχίες», με κέντρα αντιστοίχως τη Βέροια, τη Νάουσα, το Κίτρος και τη Μελίκη. Στόχος της ανακοίνωσης, η οποία βασίζεται στην ανάλυση φορολογικών καταστίχων καταχωρισμένων στους ιεροδικαστικούς κώδικες της Βέροιας, είναι να ανιχνεύσουμε τις οικιστικές μεταβολές στον καζά της Βέροιας και γενικότερα τις νέες διασυνδέσεις και ιεραρχίες οικισμών που φαίνεται να δημιουργούνται στην περιοχή στη διάρκεια του 18ου αι. και οι οποίες αποτελούν το υπόβαθρο για τις εξελίξεις της ύστερης οθωμανικής περιόδου, του κατεξοχήν οθωμανικού παρελθόντος στη συλλογική μνήμη.

Αντώνης Αναστασόπουλος:

Επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης

Ελένη Γκαρά:

Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΟΘΩΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΗΜΑΘΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΛΛΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας επί του οθωμανικού επιγραφικού υλικού των νομών Ημαθίας και Πέλλας. Το σύνταγμα των επιγραφών περιλαμβάνει συνολικά 107 μνημεία που ανήκουν στις ΙΑ' Ε.Β.Α. και ΙΖ' Ε.Π.Κ.Α., και φυλάσσονται στις συλλογές: των Δίδυμων Λουτρών Βέροιας (37), του Αρχαιολογικού Μουσείου Βέροιας (6), του Γενί Τζαμιού Έδεσσας (38), του Αρχαιολογικού Μουσείου Πέλλας (12), του Θεάτρου Γιαννιτών (12), ενώ δύο επιγραφές βρίσκονται *in situ* σε μνημεία των Γιαννιτών: Ρολόι Γιαννιτών (1) και Μουσουλάνι του Εβρενός Μπέη (1). Το υλικό εξετάζεται από τυπολογική άποψη, ενώ παρατίθεται η κριτική, υπομνηματισμένη έκδοση και η απόδοση στην ελληνική των κειμένων τους. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι επιγραφές αφορούν σε επιτύμβιες στήλες (102): οι εναπομείνουσες πέντε είναι οικοδομικές-κτιτορικές. Τα δημογραφικά και ονοματολογικά στοιχεία που προκύπτουν ρίχνουν φως στην κοινωνική ιστορία του μουσουλμανικού πληθυσμού της περιοχής κατά τους 17ο-20ο αι.

Γεώργιος Κ. Λιακόπουλος

Ιστορικός-Οθωμανολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΙ ΣΤΑΥΡΟΙ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ (17^{ΟΣ}-19^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην προσπάθειά μας για συγκέντρωση όσο το δυνατόν περισσότερων στοιχείων και πληροφοριών για την ιστορική εξέλιξη των οικισμών του Ανατολικού Βεργίου και του κάμπου της Ημαθίας, πραγματοποιήσαμε, στις παραπάνω περιοχές, επιτόπιες έρευνες και καταγραφές των σωζόμενων επιτύμβιων σταυρών της Οθωμανικής περιόδου, με αρχικό σκοπό τη διάσωση του υπάρχοντος υλικού.

Στην επικείμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε, μέσα από επιτόπιες καταγραφές και εκτιμήσεις, αξιοποιώντας παράλληλα την υπάρχουσα βιβλιογραφία, τους επιτύμβιους σταυρούς του 17ου έως 19ου αιώνα που σώζονται «διάσπαρτοι» σε κατεστραμμένα χωριά του Βεργίου (Ντουρμάνι, Μαρούσια, Ξηρολίβαδο, Λοζίτσι, Κομανίτσι, Δοβρά κ.λ.π.), στα μοναστήρια της περιοχής (Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Θεοτόκου Καλλιπετρας, Αγ. Αναργύρων Νησίου) καθώς και σε άλλα χωριά των πεδινών περιοχών της Ημαθίας. Στην έρευνα θα συμπεριληφθούν, επίσης, επιτύμβιοι σταυροί που σήμερα φυλάσσονται στις συλλογές της Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Βέροιας και της 11ης Ε.Β.Α. Σκοπός της ανακοίνωσης είναι αφ' ενός η καταγραφή και παρουσίαση

του σωζόμενου υλικού (το μεγαλύτερο μέρος του οποίου βρίσκεται εκτεθειμένο και απροστάτευτο), με σκοπό τη διάσωσή του από τη φθορά, και αφ' ετέρου η αξιοποίηση των πληροφοριών, που προέρχονται από αυτό, στην έρευνα της ιστορίας και της προσωπογραφίας των παραπάνω περιοχών.

Αντώνιος Β. Γκαλίτσιος, Αρχαιολόγος

Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Υποψ. Δρ. Εκκλ. Ιστορίας

Ο ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΡΟΛΟΓΙΟΥ (SAAT KULESI) ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΣ ΤΟΥ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ - ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την ανακοίνωσή μας παρουσιάζουμε τους οθωμανικούς πύργους Ρολογιών (Saat Kulesi) της Βέροιας και των γειτονικών Γιαννιτών (Yenice-i Vardar), η αρχική μορφή των οποίων είναι γνωστή από παλιές φωτογραφίες. Από τους παραπάνω πύργους, σώζεται μόνο αυτός των Γιαννιτών, ο οποίος αποτελεί και πρότυπο μελέτης για τον σχεδόν πανομοιότυπό του στη Βέροια, που κατεδαφίστηκε αναίτια, στερώντας την πόλη από ένα σημαντικό στο είδος του μνημείο. Πύργοι Ρολογιών υπήρχαν, δίπλα ή κοντά στα διοικητήρια, σε όλες τις σημαντικές πόλεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Με σχεδόν ορθογώνια κάτοψη, ο πύργος των Γιαννιτών (1753/4) αποτελείται από λιθόκτιστη βάση, πλινθόκτιστο εξωτερικά και ενισχυμένο εσωτερικά με ξυλοδεσιές κορμό και τέλος από τετράρροχη στέγη που αρχικά επικαλυπτόταν με μολύβι. Επάνω της στερεωνόταν ανοικτό ξύλινο κουβούκλιο με οξυκόρυφη κωνική στέγη, που προστάτευε την καμπίνα που χτυπούσε με κανονικό ρυθμό τις ώρες της ημέρας. Στο εσωτερικό του πύργου - το οποίο φωτίζεται με λιγοστές φωτιστικές σχισμές που διευρύνονται εσωτερικά - δεν υπάρχουν πια τα ξύλινα πατώματα. Δεν σώζεται ούτε και η ξύλινη κλίμακα ενδοεπικοινωνίας στις διάφορες στάθμες του, σε μια από τις οποίες ήταν αναρτημένος ο «πρωτόγονος», παλαιού τύπου μηχανισμός του ρολογιού του, που αντί μεταλλικού ελατηρίου είχε ένα σχοινί που στα άκρα του κρέμονταν δύο λίθοι. Περιγραφή του μηχανισμού αυτού έχουμε από τον αντίστοιχο πύργο Ρολογιού της Βέροιας (Γ. Αλεξιάδης, Βεροιώτικες αράδες, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 49): «Κτίσμα κατακόρυφο, ψηλό, τρανό, κτισμένο από ογκόλιθους στη βάση και πιο πάνω πέτρινα ντουβάρια με τσατμάδες μέχρι και την κορυφή. Και μια τεράστια και φαρδιά σκάλα στο εσωτερικό του, που άρχιζε από την ξύλινη πόρτα του, τοποθετημένη στην κορυφή της τεράστιας φαρδιάς σκάλας με τους ογκόλιθους από τη βάση του ... Από αυτήν την ξύλινη πορτούλα έμπαινε ο Χότζας και το κούρδιζε [το ρολόι του πύργου]. Αυτός ο Χότζας, μέχρι το 1924, το κούρντιζε, τραβώντας προς τα κάτω τα μακριά σχοινιά του. Στην κυκλική σκάλα του εσωτερικού, την ξύλινη, δεν ήταν ανάγκη κανείς να ανεβεί, ούτε και ο Χότζας. Από εκεί έβλεπε όλο τον κάμπο. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, έφυγε και ο Χότζας, ως ανταλλάξιμος, και έμεινε παραπονεμένο το Ωρολόγι, μια που αυτός ήξερε την τακτική του».

Έχοντας εκπονήσει την αποτύπωση του πύργου Ρολογιού των Γιαννιτών και με τη βοήθεια παλιών φωτογραφιών επιχειρούμε και μια πρόταση αποκατάστασης της μορφής που είχε ο αντίστοιχος πύργος στη Βέροια πριν από την κατεδάφισή του.

Πασχάλης Ανδρουδής,
Δρ. Αρχαιολόγος, Αρχιτέκτων

Αναστασία Γκιόγκη,
Αρχαιολόγος

ΚΟΝΑΚΙΑ ΚΑΙ ΠΥΡΓΟΣΠΙΤΑ ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1) Περιγραφή και σύντομο ιστορικό για τα σωζόμενα σήμερα κονάκια και πυργόσπιτα στην περιοχή του Ρουμλουκιού (πεδιάδα Ημαθίας που τη διασχίζει ο ποταμός Αλιάκμονας),
2) εικόνες - φωτογραφίες και σύντομο ιστορικό από τα μη σωζόμενα και
3) ιστορικές αναφορές για σημαντικά κονάκια - πυργόσπιτα που δεν σώζονται, ούτε έχουμε δείγματα απεικόνισής τους.

Ιωάννης Μοσχόπουλος,

Δικηγόρος - Ερευνητής

ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΟ ΒΑΜΒΑΚΟΣ

«ΒΕΡΜΙΟΝ» ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Βέροια, η Νάουσα και η Έδεσσα, είχαν ανέκαθεν το φυσικό πρό- νόμιο της δυνατότητας εκμετάλλευσης της υδραυλικής δύναμης από υδατοπτώσεις. Στηριζόμενες σε αυτό τέθηκαν οι βάσεις για την πρόωμη βιοτεχνική και βιομηχανική ανάπτυξή τους από τις αρχές του 19ου έως τα μέσα του 20ου αιώνα. Μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα κατασκευ- άστηκαν αξιόλογα βιομηχανικά κτίρια, τα οποία αποτελούν μάρτυρες μιας πλούσιας και δημιουργικής περιόδου, της οποίας ο αντίκτυπος φτάνει μέχρι τις μέρες μας.

Ένα από κτιριακά συγκροτήματα που κατασκευάστηκαν την περιό- δο αυτή στη Βέροια (1902) είναι το υδροκίνητο νηματουργείο βάμβακος «Βέρμιον». Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα βιομηχανικά συγκρο- τήματα της περιοχής και αποτελεί ένα από τα πρώτα δείγματα βιομη- χανικών συγκροτημάτων στην Ελλάδα στο οποίο συνυπάρχουν χώροι παραγωγής, διοίκησης και εργατικές κατοικίες.

Το βιομηχανικό συγκρότημα «Βέρμιον» αναπτύσσεται σε επικλινές βραχώδες έδαφος και περιβάλλεται από λίθινα τείχη και πύργους, που παραπέμπουν σε κατασκευές οχυρωματικού χαρακτήρα. Έχει τυπολο- γία που συνδυάζει χαρακτηριστικά παραδοσιακής και εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και μορφολογία στην οποία διακρίνονται αναφορές στον κλασικισμό, καθώς και γνωρίσματα που συναντώνται σε ανάλογα ευρωπαϊκά συγκροτήματα του 19ου αιώνα.

Από την ανέγερσή του έως τη διακοπή της λειτουργίας του, το νη- ματουργείο «Βέρμιον» υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις της αρχικής του μορφής, αλλά και προσθήκες, λόγω του εκσυγχρονισμού του εξο- πλισμού, της αύξησης της παραγωγής και του αριθμού του εργατικού προσωπικού, αλλά και εξαιτίας της φυσικής φθοράς που επήλθε με την πάροδο του χρόνου.

Η εισήγηση θα περιλαμβάνει την ιστορική ανάλυση του βιομηχανι- κού συγκροτήματος, την περιγραφή του δομικού του συστήματος, τα τυ- πολογικά και μορφολογικά του χαρακτηριστικά, καθώς και τον τρόπο λειτουργίας του νηματουργείου.

Ματσκάνη Σ. Άννα,
MSc Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.

Μαργιέ Ι. Αναστασία,
MSc Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.

ΟΙ ΔΥΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ «ΕΝ ΒΕΡΟΙΑ» ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ «ΑΘΗΝΑ» ΚΑΙ «ΜΕΛΙΣΣΑ» ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα και κυρίως το δεύτερο μισό καταλυ- τικό ρόλο στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του ελληνισμού και στη στήριξη της εκπαίδευσης των κοινοτήτων διαδραμάτισαν οι σύλλογοι και οι αδελφότητες που ιδρύθηκαν τόσο στο ελεύθερο ελληνι- κό κράτος όσο και στις ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες της Οθωμα- νικής Αυτοκρατορίας.

Δύο τέτοια σωματεία, η «Αθηνά» και η «Μέλισσα», συστήθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν στη Βέροια, διαδραματίζοντας σπουδαίο ρόλο στη στήριξη και προαγωγή της εκπαίδευσης, στην ανόρθωση του μορφωτι- κού επιπέδου, στην επίδειξη φιλανθρωπικού έργου με περίθαλψη ενδε- ών, ασθενών και φυλακισμένων και στην εν γένει πρόοδο.

Ο πρόσφατος εντοπισμός των κανονισμών λειτουργίας των Αδελφο- τήτων αυτών μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τον σπουδαίο και δια- κεκριμένο ρόλο που διαδραμάτισαν στην κοινωνική, εκπαιδευτική και εθνική δραστηριοποίηση του υπόδουλου ελληνισμού της Βέροιας, και να γνωρίσουμε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους

Σιώκης Νίκος,

Υπ. Δρ. Α.Π.Θ.

Αργυρόπουλος Παναγιώτης,
Φιλολόγος-Ερευνητής

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ «ΒΑΛΤΟ» ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις αρχές του 20ου αιώνα η Μακεδονία βρέθηκε στο επίκεντρο μιας έντονης αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων, που προσπα- θούσαν να επιβάλλουν τη δική τους εθνική ταυτότητα στην ταραγμένη αυτή και πολύπαθη γη της Μακεδονίας.

Ήταν ο «Μακεδονικός αγώνας».

Ο Μακεδονικός Αγώνας δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «πόλεμος» με τη στενή έννοια του όρου. Ήταν ένας ιδιότυπος- παράξενος πόλεμος, κυρίως Ελληνοβουλγαρικός που διεξάγεται σε ξένο έδαφος, το έδαφος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Κατά τη διάρκειά του δεν έγινε καμιά ανοιχτή μάχη Ελληνικών – Βουλγάρικων στρατευμάτων και ούτε υπήρ- ξε επίσημη κήρυξη πολέμου από τη μια χώρα στην άλλη. (αυτό θα γίνει το 1913).

Έτσι από τη μια τα ελληνικά σώματα προσπαθούσαν να προστατέ- ψουν τον εξασθενημένο μακεδονικό Ελληνισμό που υπέφερε κάτω από τον τουρκικό ζυγό αλλά και από τη βουλγαρική τρομοκρατία ολόκληρες δεκαετίες.

Από την άλλη οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες χρησιμοποιώντας την τρο- μοκρατία τις δολοφονίες και τον εκφοβισμό ήθελαν να δημιουργήσουν βουλγαρική εθνική συνείδηση στους Ελληνόφωνους και σλαβόφωνους κατοίκους της Μακεδονίας, με απώτερο σκοπό αρχικά την αυτονομία της Μακεδονίας και την τελική ενσωμάτωσή της στο βουλγαρικό κρά- τος αργότερα, όπως έπραξαν νωρίτερα με την Ελληνικότατη ανατολική Ρωμυλία.

Στην περίπτωση της Μακεδονίας, όπως και στην περίπτωση των κρητικών επαναστάσεων, στο πανεθνικό προσκλητήριο που σήμανε, έτρεξαν αγωνιστές από όλη την ελληνική γη μέσα και έξω από τα σύ- νορα του ελεύθερου ελληνικού κράτους. **Κρητικοί, Μανιάτες, Ρουμε- λιώτες, Νησιώτες, Ηπειρώτες Έλληνες της διασποράς.** Η περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας συμμετείχε από την αρχή στον αγώνα και σ' αυτήν την περιοχή, ιδίως δε στον θρυλικό «Βάλτο», σημειώνεται η ελληνική αντεπίθεση που σήμανε και την αρχή του τέλους των βουλ- γαρικών διεκδικήσεων στη Μακεδονία. Η **Πηνελόπη Δέλτα** περιγράφει ιδιαίτερα γλαφυρά και ρεαλιστικά στο αριστούργημά της **«Στα μυστικά του Βάλτου»** την λίμνη και την περιοχή γύρω της. **«.....η Λίμνη ήταν αρκετά κατοικημένη, όχι μόνιμα, αλλά από χωρικούς που από τα περί- χωρα έμπαιναν στα νερά της για ψάρι, κυνήγι ή για να κόψουν καλάμια και ιδίως ραγάζι, ένα χόρτο που φύτευαν στο Βάλτο και με το οποίο σκέπαζαν τις στέγες των σπιτιών, γέμιζαν τα σαμάρια, έπλεκαν ψά- θες για το πάτωμα και άλλα. Επίσης η Λίμνη έβριθε από βδέλλες και οι χωρικοί τις πουλούσαν στο εξωτερικό.....η βλάστηση της λίμνης, ήταν πλουσιότατη .....καλάμια παντού, που πετάγονταν ως τέσσερα μέτρα ψηλά, τοίχος πράσινος το καλοκαίρι, κίτρινος και ξερός το χειμώ- να, σκεπάζοντας με το σφύριγμα και το μουρμούρισμα του κάθε ύποπτο**

ψίθυρο.....»

Ο πρώτος οπλαρχηγός που μπήκε στο βάλτο ήδη από το 1903 για να προστατέψει τους ψαράδες από την τρομοκρατία των κομιτατζήδων ήταν ο **Τζόλας Περήφανος** από το **Γιδά** με ολιγομελές σώμα από ντόπιους. Μετά ακολούθησε ο **Θεοχάρης Κούγκας** από το **Γιδά** κι αυτός. Ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που μπαίνει στο βάλτο είναι ο **Κωνσταντίνος Μπουκουβάλας** και ακολουθούν ο **Δεμέστιχας**, ο **Παπατζαντέας** ο **Σάρρος** και φυσικά ο «ιδανικός ήρωας» **καπετάν Άγρας (Τέλλος Αγαπηνός)**. Αρκετοί από αυτούς τους αγωνιστές ευτυχώς για μας αλλά και για την ιστορία, εντυπωσιασμένοι από τις εκπληκτικές τους εμπειρίες θα καταγράψουν τις αναμνήσεις τους με την μορφή απομνημονευμάτων δίνοντάς μας μια άμεση εικόνα του αγώνα στον «βάλτο». Τα απομνημονεύματα αυτά είναι πολύτιμες πληροφορίες για τους ερευνητές στην προσπάθειά τους να καταγράψουν και να κατανοήσουν τα συγκεκριμένα γεγονότα.

Με τη βοήθεια αλλά και τις θυσίες όλων αυτών των αγωνιστών καθώς και όλων των αφανών ηρώων η Μακεδονία απαλλάχτηκε από τη βουλγαρική επιβουλή και μετά από τέσσερα χρόνια ενσωματώθηκε στον εθνικό κορμό.

Γρηγόρης Γιοβανόπουλος

Δάσκαλος με Ειδίκευση στην Ιστορία

της νεότερης Ελλάδας και του Νεοελληνικού πολιτισμού

ΤΟ ΕΘΙΜΟ ΡΟΥΓΚΑΤΣΙΑ

ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ ΣΤΟ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Δωδεκαήμερο (παραμονή Χριστουγέννων – παραμονή Θεοφανείων) κατέχει ξεχωριστή θέση στο λαϊκό εορτολόγιο της Βόρειας Ελλάδας με πλούσια εθιμολογία στη διάρκεια των τριών μεγάλων εορτών που περιλαμβάνει. Ιδιαίτερη θέση σ' αυτές τις γιορτές κατέχει το έθιμο Ρουγκάτσια και οι παραλλαγές του στο Ν. Ημαθίας.

Εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο εθίμων στο χώρο της Μακεδονίας με αφετηρία τα σατουρνάλια και τις άλλες μεγάλες γιορτές του ρωμαϊκού ημερολογίου. Πρόκειται για διαβατήριο- ευετηριακό έθιμο που συναντάται σε όλες τις εθνοτοπικές ομάδες που συμβιούν στην ευρύτερη περιοχή της Ημαθίας και με διαφορετικές ονομασίες όπως: ρουγκάτσια στα χωριά του κάμπου της Ημαθίας, λιγκουτσάρια στους Βλάχους του Βερμίου, λαγκουτσάρια στα χωριά των Πιερίων και μωμόγεροι στους Πόντιους κατοίκους της περιοχής.

Συμμετέχουν μόνον άνδρες νεαρής κυρίως ηλικίας στην διάρκεια του δωδεκαημέρου και έχει σαν σκοπό την κοινοτική προσφορά. Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει τις τυχόν διαφορές στην επιτέλεση του εθίμου από όλες τις παραπάνω πολιτισμικές ομάδες.

Για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε αφενός, της σχετικής με το υπό διαπραγμάτευση θέμα, βιβλιογραφική ανασκόπηση και αφετέρου βιντεοσκόπηση τη επιτέλεσης του εθίμου από τους εθνοτοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η συγκριτική ανθρωπολογική μέθοδος.

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι δεν υφίστανται ουσιαστικές διαφορές όσον αφορά τη συμμετοχή των δύο φύλων, (συμμετέχουν μόνο άνδρες). Ο σκοπός τέλεσης του εθίμου είναι ο ίδιος καθώς συμμετείχαν στο έθιμο για ευετηριακούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς. Οι διαφορές εντοπίζονται στην ονομασία του εθίμου, στην παρουσία χορού στα περισσότερα όπως και στις μετακινήσεις του ομίλου των μεταμφιεσμένων.

Φιλίππου Φίλιππος,

Λέκτορας Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Σταυρίδης Αθανάσιος,

M.s.c. Φυσικής Αγωγής, Α.Π.Θ.

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ «ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΒΛΑΧΩΝ» (1885) ΤΟΥ ΝΑΟΥΣΑΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΛΑΤΑΡΙΔΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια άγνωστη «Μελέτη περί Βλάχων» που συνέγραψε ο Ναουσαίος διδάσκαλος του Σελίου Δημήτριος Πλαταρίδης τον Φεβρουάριο του 1885 και την απέστειλε από τη Βέροια στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη προς ενημέρωση των υπευθύνων.

Ο συντάκτης ερμηνεύει τους όρους Βλάχοι, Ελληνόβλαχοι, Βουλγαρόβλαχοι, Αλβανόβλαχοι ή Αρβανιτόβλαχοι, Κοπατσιάριδες και Σαρκατσιάνοι και επιχειρεί βάσει των επαγγελματικών ενασχολήσεων την κατηγοριοποίησή τους σε «πολίτες», δηλαδή αστούς, και σε «νομάδες ή σκηνίτες», δηλαδή ποιμένες και κτηνοτρόφους. Παράλληλα, αναφέρεται στην ελληνική καταγωγή τους, στην γλωσσική και εκπαιδευτική τους κατάσταση, στα φυσικά και ηθικά χαρακτηριστικά τους και στον εν γένει κοινωνικό βίο τους.

Σιώκης Νίκος,

Υποψ. Δρ. Α.Π.Θ.

«Ή ΚΑΝΕΙΣ ΜΠΛΟΦΑ ΚΑΝΟΝΙ ΣΤΗΝ ΠΟΚΑ Η ΣΟΥ ΤΑ ΠΑΙΡΝΕΙ Ο ΕΒΡΑΙΟΣ». ΤΟ «ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ» ΤΟΥ ΕΒΡΑΙΟΥ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη Βέροια ζούσε μια πολυπληθής κι ακμαία εβραϊκή κοινότητα, η οποία είχε παράδοση εβραϊκής ζωής και παρουσίας (περίπου 400 χρόνια σεφαραδικής παρουσίας και πάνω από 2000 χρόνια σχεδόν συνεχούς οργανωμένης κοινοτικής ζωής – από τους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους και μέχρι το ξεκλήρισμα της κοινότητας στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης το 1943 και σε ποσοστό που αγγίζει το 80% του πληθυσμού της).

Επρόκειτο για ένα millet του Οθωμανικού κόσμου, και μια εθνοτική-θρησκευτική μειονότητα του Ελληνικού κράτους. Μια μειονοτική παρουσία, η οποία συμβίωνε με τον κυρίαρχο πληθυσμό (κάποτε τον μουσουλμανικό και στη συνέχεια τον Χριστιανικό), άλλοτε με εντάσεις, κάποτε με ανταγωνισμούς και σε ένα κλίμα αμοιβαίας καχυποψίας και κάποτε και αλληλοϋπονόμευσης.

Πόσο η διαφορετικότητα των πληθυσμών (κι όχι μόνο του εβραϊκού) επηρέασε την γραμματολογία του 20ου αι.;

Πως προσλαμβάνεται ο Εβραϊός της εποχής και ο Εβραϊός της Βέροιας στα κείμενα των ντόπιων και των περαστικών;

Πως προσλαμβάνεται ο Εβραϊός μετά την Shoah στα μεταπολεμικά κείμενα;

Αποτυπώνεται η ατομική ή η συλλογική μνήμη της εικόνας και της παρουσίας του Εβραίου στη σύγχρονη μας γραφή και με ποιους τρόπους;

Με εφόδιο τα μεθοδολογικά εργαλεία της ερμηνείας της αφηγηματικής τεχνικής, της ανάλυσης των ρευμάτων της πεζογραφίας κατά εποχές και κυρίως τα κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα αλλά και πως αυτά επηρεάζουν την ιδεολογική και ψυχολογική πλατφόρμα των συγγραφέων στην διαμόρφωση της εικόνας του Άλλου (όπως εισάγεται ο όρος στην πολιτισμολογία από τον Lacan) μιας προηγούμενης εικόνας ενός πολυπολιτισμικού παρελθόντος, ενός απόντος πολυπολιτισμικά μεσοδιαστήματος κι ενός πολυεθνικού παρόντος, επιχειρείται η ανάλυση των κειμένων Βεροιαίων και μη συγγραφέων (πεζογράφων, ηθογράφων, περιηγητών, ανταποκριτών) που έγραψαν και δημοσίευσαν σε όλη την διάρκεια του 20ου αι. με αφορμή την εικόνα του Εβραίου της Βέροιας.

Γιώργος Λιόλιος,

Δικηγόρος - Συγγραφέας

**ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΗΣ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ: Η ΕΞΑΡΣΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑ-
ΝΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΧΑΤΖΗΓΩΓΟΥ
ΜΕ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΧΡΙ-
ΣΤΟΔΟΥΛΟΥ (1906 – 1909)**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ζήτημα της ρουμάνικης προπαγάνδας στη Βέροια (τέλη 19ου – αρχές 20ου αι.) έχει απασχολήσει την επιστημονική έρευνα ελάχιστα, κυρίως μάλιστα σε ό,τι αφορά στον τομέα των πολιτικών και διπλωματικών διεργασιών.

Οι απαρχές του ζητήματος εντοπίζονται ήδη στη δεκαετία του 1860, με την προσπάθεια ίδρυσης ρουμάνικων σχολείων στο Ξηρολίβαδο και στη Βέροια. Το ζήτημα περνάει σε νέα φάση με το Συνέδριο του Βερολίνου (1878) και την έξαρση των εθνικιστικών εκδηλώσεων και διεκδικήσεων στη Μακεδονία, γεγονός που οδηγεί τις κυρίαρχες χριστιανικές κοινότητες (Έλληνες, Βούλγαρους, Σέρβους, Βλάχους) να εμπλακούν σε ένοπλη διαμάχη για την προώθηση των συμφερόντων και των διεκδικήσεών τους.

Σταθμό στην ιστορία του ζητήματος αποτελεί, επίσης, η περίοδος που ταυτίζεται με την αρχιερατία του μητροπολίτη Βεροίας Κοσμά Ευμορφόπουλου (1892 – 1895), κατά την οποία θεσπίστηκε και ο πρώτος «Κανονισμός της Ορθοδόξου Κοινότητος Βεροίας». Στα επόμενα χρόνια, 1895 – 1906 (περίοδος αρχιερατίας Κωνσταντίνου Ισαακίδη), η ρουμάνικη προπαγάνδα παρουσιάζει θεαματικά βήματα εξέλιξης και προόδου, για να φτάσει στο απόγειό της κατά την περίοδο της αρχιερατίας του μητροπολίτη Βεροίας Απόστολου Χριστοδούλου (1906 – 1909), με κύριο εκφραστή της τον επικεφαλής των ρουμανιζόντων Βλάχων της περιοχής Απόστολο Χατζηγώγο. Η περίοδος συνδέεται με τα πρώτα θετικά αποτελέσματα, σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, υπέρ της ρουμάνικης προπαγάνδας, καθώς και με την έξαρση των εθνικιστικών διεκδικήσεων και τακτικών, μεταξύ Ελλήνων και Ρουμανιζόντων Βλάχων της περιοχής.

Στην επικείμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε να εστιάσουμε στην έρευνα της ιστορικής εξέλιξης και των βασικότερων παραμέτρων του ζητήματος της ρουμάνικης προπαγάνδας στη Βέροια και την ευρύτερη περιοχή, με επίκεντρο την περίοδο 1906 – 1909, αξιοποιώντας ανέκδοτο, κατά βάση, αρχειακό υλικό, το οποίο προέρχεται από το Αρχείο της Ι. Μ. Βεροίας και Ναούσης, το Αρχείο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το Αρχείο της Ι. Μ. Θεσσαλονίκης, τα Γ.Α.Κ. – Ι.Α.Β., τα Αρχεία Μακεδονικού Αγώνα περιοχής Βερμίου, καθώς και από δημοσιεύματα του ελληνόγλωσσου Τύπου της Θεσσαλονίκης, της Αθήνας και της Κωνσταντινούπολης.

Ως κύριο ερευνητικό διακύβευμα της ανακοίνωσης τίθεται η διερεύνηση των σχέσεων και των κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων και διεργασιών μεταξύ Ρουμανιζόντων – Ελλήνων – Οθωμανικών αρχών, καθώς και τα αποτελέσματα των παραπάνω συνιστωσών.

Αθανάσιος Γ. Βουδούρης

Υποψ. Δρ. Εκκλ. Ιστορίας

ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΟΥ

ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διαφοροποίηση από την θρησκευτική παράδοση στην ελληνική επικράτεια είχε και έχει σαφώς αισθητές κοινωνιολογικές προεκτάσεις. Η ύπαρξη παλαιοημερολογιτών στην Ημαθία μέχρι τις ημέρες μας ως συνέπεια του ζητήματος του 1924 αποτελεί έναυσμα για έρευνα. Με δεδομένη την συμβατική τήρηση του παλαιού ημερολογίου από τις οικογένειες αυτές, απλά και μόνο ως παράδοση που παρέλαβαν από τους γονείς τους, χωρίς πλέον τις οξύντητες του παρελθόντος, κρίνεται επιτακτική η μελέτη που θα κατευθυνθεί στις απαρχές της εμφανίσεως του ζητήματος στην περιοχή μας, με βάση δημοσίευτο αρχείο εκείνων των ημερών.

Μελετάται η στάση των μητροπολιτών Βεροίας, από την αλλαγή του

1924 μέχρι την οριστική διαμόρφωση των παλαιοημερολογιτικών κοινοτήτων, μέσα από επιστολές των μητροπολιτών από το ιστορικό αρχείο της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Συγχρόνως γίνεται παράλληλη συνεξέταση της γενικότερης εξέλιξης του ζητήματος στην Ελλάδα μέσα από εγκυκλίους της Συνόδου, αφού η Βέροια αποτελεί μικρογραφία πανομοιότυπη. Καταδεικνύονται παρεξηγήσεις και λάθος ερμηνείες, επισημαίνονται ιστορικά στοιχεία που οδήγησαν στην οριστική διαμόρφωση των παλαιοημερολογιτικών κοινοτήτων στην Ημαθία.

Τιμόθεος Χαλκιάς

Αρχιμανδρίτης, Ιερά Μητρόπολις Βεροίας

**ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Η Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία Βεροίας* [*για λόγους συντομίας θα αναφέρεται ως Ε.Ε.Ε. Βεροίας], στο επίκεντρο της μικρής Ευαγγελικής κοινότητας της Βεροίας, έχει ιστορία άνω των 80 ετών. Η αρχή της ανασύρει μνήμες του ξεριζωμού του ποντιακού ελληνισμού και των χαμένων πατρίδων ενώ η ζωή της, ταυτισμένη με τη ζωή των μελών της, αποτελεί, όλα αυτά τα χρόνια, αναπόσπαστο και δημιουργικό κομμάτι της πόλης της Βεροίας και όχι μόνο. Τέλος, η Ε.Ε.Ε. Βεροίας διαρκώς αναζητά – και καλείται να αναζητά – τόσο τον πνευματικό όσο και το δημιουργικό ρόλο της στο πλαίσιο που είναι ενταγμένη.

2. Πηγές: Το υλικό της αναδρομής στην ιστορία της Ε.Ε.Ε. Βεροίας πρόκειται να βασιστεί στο και αντληθεί από: α) το αρχείο της, β) το αρχείο της εν γένει Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, γ) αρχειακό υλικό από άλλες πηγές και δ) διάφορα επίσημα έγγραφα της Ελληνικής Πολιτείας.

3. Που αποσκοπεί: Η αναδρομή αυτή έχει ως σκοπό να αναδείξει την ιστορία της Ε.Ε.Ε. Βεροίας και της μικρής Ευαγγελικής κοινότητας (αυτή πλέον, εδώ και μερικές δεκαετίες, δεν εξαντλείται μόνο στην Ε.Ε.Ε. Βεροίας) και να την κάνει γνωστή στο ευρύ κοινό της Βεροίας και της Ημαθίας. Αυτό από μόνο του κρίνεται θετικό και μόνο καλά αποτελέσματα μπορεί να έχει.

Σταύρος Α. Δεληγιάννης,

Ποιμένας Ελλην. Ευαγγ. Εκκλησίας, ΜΑ Θεολογίας

**ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΜΠΕΛ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ:
Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ «Η ΕΛΛΑΣ»**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο εμπρησμός του εβραϊκού συνοικισμού Κάμπελ της Θεσσαλονίκης το βράδυ της 29ης Ιουνίου 1931 από οπαδούς των ΕΕΕ (Εθνική Ένωση «Η Ελλάς») έθεσε με τον πιο emphaticό τρόπο ενώπιον της κοινωνικής και πολιτικής ζωής του τόπου το ζήτημα των διακοινοτικών σχέσεων, καθώς επίσης και της μέχρι τότε δράσης, όχι σπάνια έκνομης και ανεξέλεγκτης, των διαφόρων εθνικιστικών οργανώσεων. Λειτουργώντας οι τελευταίες ως θεματοφύλακες των εθνικών συμφερόντων, πήραν το νόμο στα χέρια τους με σκοπό να τιμωρήσουν τους Εβραίους της πόλης που «συνωμοτούσαν» με όσους επιβουλεύονταν την ελληνική Μακεδονία. Τα θύματα και οι καταστροφές που προκλήθηκαν στον συνοικισμό από την επιδρομή προσφύγων από την Καλαμαριά και τους γειτονικούς δήμους, ως αποτέλεσμα και της εμπρηστικής αρθογραφίας της Μακεδονίας, οδήγησαν τους πρωταίτιους στο εδώλιο του κατηγορουμένου.

Η δίκη της ηγεσίας των ΕΕΕ και όσων συμμετείχαν στους βανδαλισμούς, διεξήχθη στη Βέροια τον Απρίλιο του 1932 και συγκέντρωσε το αμείωτο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Στον απόηχο της πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ της Δημοκρατικής Ένωσης του Αλέξανδρου Παπαναστασίου και των Φιλελευθέρων του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου αναφορικά με τη δράση και τους στόχους των εθνικιστικών σωμάτων, το δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει για τους υπευθύνους των αιματηρών επεισοδίων, εξετάζοντας πλήθος μαρτύρων κατά τη διάρκεια μιας μακράς ακροαματικής διαδικασίας.

Η πολύκροτη δίκη ολοκληρώθηκε με την απαλλαγή των ηγετικών

στελεχών, ενώ εκεί όπου το δικαστήριο πείστηκε για την ενοχή κάποιων από τους κατηγορούμενους, δικαιολόγησε την πράξη του εμπρησμού προσφεύγοντας στα φοβικά σύνδρομα που προκαλούσε ο κίνδυνος απόσπασης της Μακεδονίας από τον εθνικό κορμό. Στη Θεσσαλονίκη, ομοϊδεάτες περίμεναν τους αθωωθέντες για να τους αποθεώσουν· ένα κομβόι αυτοκινήτων, αφού διέσχισε τα κεντρικά σημεία της πόλης, μετέφερε τα πρωτοκλασάτα στελέχη στα γραφεία των ΕΕΕ. Η Βέροια αποτελούσε πλέον μια δυσάρεστη παρένθεση για την οργάνωση, η οποία μέχρι τότε είχε αποδυθεί σε αγώνα για να συνεισφέρει στην τόνωση του εθνικού φρονήματος, με αιχμή του δόρατος την πολεμική εναντίον των κομμουνιστών και των Εβραίων.

*Ευστράτιος Δορδανάς,
Λέκτορας Πανεπιστημίου Δυτ. Μακεδονίας*

Ο ΚΑΤΟΧΙΚΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ: 1941 - 1944

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην αρχή της Κατοχής διαμορφώθηκαν στην Ημαθία τρεις αντιτιθέμενες μεταξύ τους συσσωματώσεις πολιτών με εμφανές κριτήριο τη γλώσσα: οι πιστοί στην Ελληνική Πολιτεία, οι Ρουμανίζοντες (Βλαχόφωνοι) και οι Βουλγαρίζοντες (Σλαβόφωνοι).

Ελάχιστοι σε σχέση με τους αριθμητικά ισχυρότερους πρώτους οι Ρουμανίζοντες διασπάστηκαν σε ιταλόφιλους και εξαφανίστηκαν από τη σκηνή μετά την εμφάνιση των ανταρτικών ομάδων. Οι Βουλγαρίζοντες, αμελητέοι, δεν έπαιξαν ουδένα ρόλο.

Στα τέλη του 1942 εμφανίστηκαν στο πεδίο αντάρτες της οργάνωσης ΥΒΕ/ΕΚΑ και το επόμενο έτος αντίστοιχοι του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ. Με αντιρουμανική και αντιβουλγαρική σημαία οι πρώτοι (αξιωματικοί, χωροφύλακες και μέλη της κρατικής διοικητικής μηχανής), με διεθνιστικό λόγο οι δεύτεροι (κομμουνιστές, ορεινοί αγρότες και κτηνοτρόφοι), ήλθαν σε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ τους την άνοιξη του 1943 με αποτέλεσμα τη νίκη του δυναμικότερου ΕΑΜ/ΕΛΑΣ.

Το καλοκαίρι του 1943 με βρετανική επίνευση οι εθνικιστές επανεμφανίζονται ως ΠΑΟ, όμως νέος πόλεμος με το ΕΑΜ, το οποίο επιδίωκε την κατάληψη της εξουσίας, οδηγεί πάλι στην ήττα των πρώτων το φθινόπωρο του ίδιου έτους. Τότε εθνικιστές προς επιβίωσίν τους οπλίστηκαν με την άδεια (κι ενίσχυση) των Γερμανών κατά των ανταρτών.

Οι επιθέσεις του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ εναντίον των οπλισμένων χωριών, η γενική διαπάλη «Αριστεράς» και «Δεξιάς» και τα συνακόλουθα δεινά διατρέχουν το 1944 χαρακτηρίζοντάς το ως έτος σοβαρού εμφυλίου σπαραγμού.

*Θανάσης Καλλιανιώτης,
Δρ. Ιστορίας*

ΕΝΑΣ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 1941-1942

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο συμμαχικό εκστρατευτικό σώμα, που πολέμησε στην Ελλάδα το 1941 περιλαμβάνονταν και 5.000 - 6.000 άνδρες του «Κυπριακού Συντάγματος» (Έλληνες και Τούρκοι). Οι μονάδες του «Κυπριακού Συντάγματος» είχαν βαρύτατες απώλειες στην Ελλάδα, αφού αιχμαλωτίστηκαν περίπου 2.000 - 2.500 άνδρες. Πολλοί κατάφεραν να δραπετεύσουν ή να μείνουν ασύλληπτοι, προσπαθώντας να επιβιώσουν στις σκληρές κατοχικές συνθήκες ή να διαφύγουν στη Μέση Ανατολή. Ένας από αυτούς, ο Μουσταφά Σακίρ, από τη Λεύκα, κατέληξε, από την περιοχή του Κιλκίς, στα χωριά της Αλεξάνδρειας Ημαθίας και από εκεί, στα τέλη του 1941, κατέφυγε στη Βέροια όπου έζησε για αρκετούς μήνες. Η ανακοίνωση παρουσιάζει την προσωπική του ιστορία και τις αναμνήσεις του από τη Βέροια της γερμανικής κατοχής, καθώς και το μικρό αρχείο που διέσωσε με φωτογραφίες από τους Βεροιώτες φίλους και προστάτες του.

*Πέτρος Παπαπολυβίου
Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας*

Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1940-50 ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΓΙΑΚ- ΑΡΧΕΙΑ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανακοίνωση αναφέρεται στις Ιδιωτικές και δημόσιες συλλογές του ΓΙΑΚ- Αρχεία Ν. Ημαθίας που παρουσιάζουν γεγονότα της Κατοχής, της περιόδου 1945-46 και κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (1946-49). Η ανακοίνωση περιγράφει και αξιολογεί τις μαρτυρίες σημαντικών προσώπων κυρίως της πόλης της Βέροιας αλλά και της ευρύτερης περιοχής κατά τη διάρκεια της δεκαετίας. Μέσα από τη περιγραφή των τεκμηρίων επιχειρείται η ανασύνθεση του κλίματος της εποχής, η ρευστότητα των πολιτικών συνθηκών και η ανάδειξη της σημασίας της προσωπικής μαρτυρίας σε συνάρτηση πάντα με το χρόνο γραφής και κατάθεσης της προσωπικής μνήμης. Η χαρτογράφηση σημαντικών γεγονότων για την πόλη της Βέροιας αναδεικνύει την πολυπλοκότητα της όξυνσης και της σύγκρουσης τελικά ανάμεσα στα αντίπαλα στρατόπεδα καθώς και την καταλυτική επίδραση της σύγκρουσης στη ζωή των κατοίκων της πόλης.

*Χρήστος Ι. Σκούπρας,
Φιλολόγος*

ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΔΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '60

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δράση της ΕΔΑ και της Νεολαίας Λαμπράκη ήταν ιδιαίτερα σημαντική στην περιοχή της Ημαθίας. Εκατοντάδες Ημαθιώτες συμμετείχαν στις οργανώσεις αυτές, ενώ χιλιάδες παρακολουθούσαν τις εκδηλώσεις τους και στήριζαν τα ψηφοδέλτια τους. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν πλευρές αυτής της δράσης, μέσα από αρχειακό υλικό, ενώ θα γίνουν και νύξεις για το γενικότερο πολιτικό κλίμα της εποχής.

*Ευγενία Καβαλλάρη,
Καθηγήτρια - Φιλολόγος*

ΤΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1974 ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑ. ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Συντακτική Πράξις της 1ης Αυγούστου 1974 επανέφερε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952 με εξαίρεση τις διατάξεις περί μορφής του Πολιτεύματος. Στόχος ήταν η επαναφορά της δημοκρατικής νομιμότητας, αναθέτοντας ταυτόχρονα τις αρμοδιότητες του Ανώτατου Αρχοντα, έως την ψήφιση του νέου Συντάγματος, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ταυτόχρονα καταργούσε συγκεκριμένα άρθρα, καθώς και άλλα τροποποιούσε. Η δεύτερη Συντακτική Πράξις της 3ης Οκτωβρίου 1974 καθόρισε τις διαδικασίες και τις προθεσμίες σχετικά με τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος για τον καθορισμό του πολιτεύματος.

Το δημοψήφισμα έλαβε χώρα μετά ένα μήνα από τις γενικές βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου, στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους (1974), και έδωσε τέλος στο θεσμό της μοναρχίας που είχε επιβληθεί από τις Προστάτιδες Δυνάμεις στην Ελλάδα, ως αντάλλαγμα για την ανεξαρτησία της. Στα συνολικά αποτελέσματα της επικράτειας υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας ψήφισε το 69,18 % του εκλογικού σώματος έναντι του 30,82 % που ψήφισε υπέρ της Βασιλευδόμενης.

Η Ημαθία υπήρξε πεδίο αντανάκλασης των αυτών αποτελεσμάτων της επικράτειας, καθώς μέσα από τις σελίδες των τοπικών εφημερίδων του 1974 γινόμαστε ετεροχρονισμένοι μάρτυρες και κοινωνοί του μεγάλου ρεύματος των υποστηρικτών της αβασίλευτης δημοκρατίας.

Μέσα από την καταλυτική βοήθεια της θεωρίας βασικών εννοιών του Συνταγματικού δικαίου θα γίνει μια προσπάθεια σφαιρικής προσέγγισης του όλου θεσμού των δημοψηφισμάτων, συντεταγμένων και συντακτικών. Έπειτα ακολουθώντας τα χνάρια των ιστορικών πηγών θα παρατηρήσουμε και θα αφουγκραστούμε την τοπική κοινή γνώμη του 1974.

*Παναγιώτης Δ. Δαβόρας
Πολιτικός Επιστήμονας*

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ - ΤΕΧΝΗ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ - ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ -**ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ - ΧΟΡΗΓΟΙ****Οργανωτική Επιτροπή**

- 1) Βουδούρης Αθανάσιος, Πρόεδρος Ε.Μ.Ι.Π.Η.
- 2) Λιόλιος Γεώργιος, Δικηγόρος - Συγγραφέας
- 3) Μοσχόπουλος Ιωάννης, Δικηγόρος - Συγγραφέας
- 4) Ξυνάδας Εμμανουήλ, Υπ. Δρ. Θεολογίας - Αντιπρόεδρος Ε.Μ.Ι.Π.Η.
- 5) Τσιλιπάκου Αγαθονίκη, Δρ. Αρχαιολογίας - Μέλος Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Επιστημονική Επιτροπή

- 1) Αναστασόπουλος Αντώνιος (Επικ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης)
- 2) Ασημακοπούλου - Ατζακά Παναγιώτα (Καθηγήτρια Α.Π.Θ., Κ.Β.Ε.)
- 3) Κορρές Θεόδωρος (Καθηγητής Α.Π.Θ.)
- 4) Λιλιμπάκη - Ακαμάτη Μαρία (Επίτιμη Διευθύντρια, ΥΠ.ΠΟ.Τ.)
- 5) Μαραντζίδης Νικόλαος (Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας)
- 6) Παπαπολυβίου Πέτρος (Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου)
- 7) Πέtkος Αντώνιος (Διευθυντής 11ης Ε.Β.Α. - ΥΠ.ΠΟ.Τ.)
- 8) Στεφανή Ευαγγελία (Δρ. Αρχαιολογίας, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσ/νικης)
- 9) Τρακοσοπούλου Κορνηλία (Διευθύντρια 4ης Ε.Ν.Μ. Κ. Μακεδονίας)
- 10) Τσιγαρίδας Ευθύμιος (Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.)
- 11) Τσιλιπάκου Αγαθονίκη (Δρ. Αρχαιολογίας, 11η Ε.Β.Α.)
- 12) Χατζόπουλος Μιλτιάδης (Διευθυντής Κ.Ε.Ρ.Α., Ε.Ι.Ε.)

Συνεργαζόμενοι φορείς - Χορηγοί

Δήμος Βέροιας, Δήμος Δοβρά, ΚΕΠΑ Δήμου Βέροιας, Ν.Α. Ημαθίας,
 ΤΕΔΚ Ν. Ημαθίας, 11^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων,
 ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων,
 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γραμματεία Συνεδρίου

Επικεφαλής: Ξυνάδας Εμμανουήλ

Μέλη: Βουδούρης Νικόλαος, Λιόλιος Ιωάννης, Ζιώγα Ιωάννα, Ταναμπάση
 Αναστασία, Μπέτσα Ολυμπία

Πρόεδροι Συνεδριών

- Αναστασία Χρυσοστόμου, Αναπληρώτρια Διευθύντρια ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, ΥΠ.ΠΟ.Τ.
- Ιωάννης Ασλάνης, Διευθυντής Ερευνών, Ινστιτούτο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας Ε.Ι.Ε.
- Μαρία Λιλιμπάκη - Ακαμάτη, Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠ.ΠΟ.Τ.
- Μιλτιάδης Χατζόπουλος, Διευθυντής Κ.Ε.Ρ.Α., Ε.Ι.Ε.
- Χρυσάνθη Μαυροπούλου-Τσιούμη, Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
- Κατερίνα Καλαμαρτζή-Κατσαρού, Βυζαντινολόγος-Ερευνήτρια του ΠΙΠΜ Θεσσαλονίκης
- Μιχαήλ Τρίτος, Κοσμήτωρ - Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.
- Φωκίων Κοτζαγεώργης, Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.
- Αντώνιος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης
- Ευστράτιος Δορδανάς, Λέκτορας Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
- Νικόλαος Μαραντζίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ - ΤΕΧΝΗ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ - ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Αδάμ – Βελένη Πολυξένη, Διευθύντρια Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσ/νίκης (ΑΜΘ)	Λιλιμπάκη-Ακαμάτη Μαρία, Δρ., Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων
Αθανασιάδου Ευθυμία, Φιλολόγος, Βιβλιοθηκονόμος	Λιόλιος Γεώργιος, Δικηγόρος, Συγγραφέας
Αλλαμανή-Σουρή Βικτώρια, Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ. (ΙΣΤ' ΕΠΚΑ)	Μάλλιος Γεώργιος, Υποψ. Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας
Αναστασόπουλος Αντώνιος, Επίκουρος Καθηγητής Οθωμ. Ιστορίας, Επιστημονικός Συνεργάτης Ι.Τ.Ε.	Μανάφης Παναγιώτης, μεταπτυχιακός φοιτητής Μεσαιωνικής & Νεοελληνικής Φιλολογίας
Ανδρούδης Πασχάλης, Δρ. Αρχαιολόγος - Αρχιτέκτων	Μανιάτης Ιωάννης, Δρ. Διευθυντής, Εργαστήριο Αρχαιομετρίας Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.Ε. Δημόκριτος
Αργυρόπουλος Παναγιώτης, Φιλολόγος, Ερευνητής	Μαργιέ Αναστασία, MSc Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.
Βαράλης Ιωάννης, Λέκτορας Βυζ. Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	Ματσκάνη Άννα, MSc Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.
Βελένης Γεώργιος, Ομότ. Καθηγητής Βυζ. Αρχ. ΑΠΘ	Μαυροπούλου - Τσιούμη Χρυσάνθη, Ομότιμη Καθηγήτρια ΑΠΘ
Βουδούρης Αθανάσιος, Υπ. Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας Α.Π.Θ.	Μελέτη Κυριακή, Υπ. Διδάκτωρ Θεολογίας
Γιοβανόπουλος Γρηγόρης, Εκπαιδευτικός	Μερούσης Νικόλαος, Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας
Γκαλίτσιος Αντώνιος, Αρχαιολόγος	Μοσχόπουλος Ιωάννης, Δικηγόρος, Ερευνητής
Γκαρά Ελένη, Επίκ. Καθ. Ιστορίας του βαλκανικού χώρου, (15ος-18ος αι.), Παν. Αιγαίου	Μπατσαράς Πορφύριος, Αρχιμανδρίτης, Φιλολόγος-αρχαιολόγος
Γκιόγκη Αναστασία, ΜΑ Αρχαιολόγος	Μπονόβας Νικόλαος, Αρχαιολόγος
Δαβόρας Παναγιώτης, Πολιτικός επιστήμονας, φοιτ. Νομικής ΑΠΘ	Μύαρης Γεώργιος, Φιλολόγος, αποσπασμένος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
Δεληγιάννης Σταύρος, Ποιμένας Ελλην. Ευαγγ. Εκκλησίας, ΜΑ Θεολογίας	Νοτοπούλου Βασιλική, Βιολόγος, Υποψ. Διδάκτωρ Νεότερης Ιστορίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Δορδανός Ευστράτιος, Λέκτορας Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας	Ξυνάδας Εμμανουήλ, Υπ. Δρ. Θεολογίας
Δρούγου Στέλλα, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας Α.Π.Θ.	Παπάξης Δημήτριος, Αν. Καθηγητής Α.Ε.Α.Θ.
Έξαρχος Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής Α-ΤΕΙ Σερών, συγγραφέας-ερευνητής, δημοσιογράφος	Παπαπολυβίου Πέτρος, Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου
Καβαλλάρη Ευγενία, Καθηγήτρια Φιλολόγος	Πέtkος Αντώνιος, Προϊστάμενος 11ης Ε.Β.Α.
Καλλιανιώτης Αθανάσιος, Δρ. Ιστορίας Α.Π.Θ.	Σακαλής Αναστάσιος, Δρ. Χημικός, Ερευνητής Ι.Π.Ε.Τ. Ξάνθης
Καλλίνη Χρυσάνθη, Δρ. Αρχαιολόγος	Σιώκης Νικόλαος, Υπ. Δρ. Α.Π.Θ.
Καλταπανίδου Βασιλική, Αρχιτέκτων Μηχανικός, Αναστηλώτρια	Σιώμκος Νίκος, Δρ. Αρχαιολόγος
Καραγιάννη Φλώρα, Δρ. Αρχαιολόγος	Σκούπρας Χρήστος, Φιλολόγος
Καρανάσιος Χαρίτων, Ερευνητής ΚΕΜΝΕ Ακαδημία Αθηνών	Σταλίδης Κων/νος, Φιλολόγος
Κεφαλίδου Ευριδίκη, Δρ. Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ. (ΑΜΘ)	Σταυρίδης Αθανάσιος, MSc Φυσικής Αγωγής
Κοντογουλίδου Εύα, Αρχαιολόγος	Στεφανή Ευαγγελία, Δρ. Αρχαιολόγος Α.Μ.Θ., ΥΠ.ΠΟ.Τ
Κουκουβού Αγγελική, Δρ. Αρχαιολόγος Α.Μ.Θ., ΥΠ.ΠΟ.Τ	Στρατούλη Γεωργία, Δρ. Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ
Κουτσουράκη Τόνια, Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ, ΔΜΕΕΠ	Τουλούμης Κοσμάς, Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας
Κοτταρίδη Αγγελική, Δρ. Αρχαιολόγος, ΙΖ' ΕΠΚΑ	Τρακατέλλη Λυδία, Δρ. Αρχαιολόγος
Κυριάκου Αθανασία, Αρχαιολόγος	Τσιλιπάκου Αγαθονίκη, Δρ. Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ (11η Ε.Β.Α.)
Λιακόπουλος Γεώργιος, Ιστορικός – Οθωμανολόγος Πανεπιστήμιο Αθηνών	Φιλίππου Φίλιππος, Λέκτορας Δ.Π.Θ.
	Χαλκιάς Τιμόθεος, Αρχιμανδρίτης
	Χατζητουλούσης Σταμάτης, Αρχαιολόγος
	Χατζούλη Γλυκερία, Επίκουρος Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

«Μελετήματα Ημαθίας»

Κυκλοφόρησε από την Εταιρεία Μελετών Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας ο 1ος Τόμος του Επιστημονικού Περιοδικού «Μελετήματα Ημαθίας».

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. αφιερώνει τον τόμο στον *Ιστορικό – Δικηγόρο και Συγγραφέα κ. Γεώργιο Χ. Χιονίδη*, εκτιμώντας την προσφορά του στην ιστορική έρευνα της Ημαθίας.

Στα «Μελετήματα Ημαθίας» παρουσιάζονται δέκα επιστημονικές μελέτες σχετικές με την ιστορία και τον πολιτισμό της Ημαθίας. Πιο συγκεκριμένα στον τόμο γράφουν οι:

✓ Ιωάννης Θ. Γραικός, *Η μέριμνα για το ανθρώπινο σώμα στη ρωμαϊκή Βέροια: Πολυτέλεια, καλλωπισμός και μια περίπτωση χειρουργικού τραύματος στο δυτικό νεκροταφείο της αρχαίας πόλεως.*

✓ Νεκτάριος Μ. Πουλακάκης, *Ψηφιδωτά δάπεδα στη Μακεδονία κατά την κλασική και ελληνιστική εποχή.*

✓ Αντώνιος Σ. Πέτκος, *Ο αρχαιολογικός χώρος αγίου Παταπίου Βέροιας.*

✓ Φλώρα Γ. Καραγιάννη, *Ζητήματα τοπογραφίας της Βυζαντινής Βέροιας.*

✓ Μαρία Πολατίδου, Μαρία Χειμωνοπούλου, Βασιλική Καλταπανίδου, *Ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου στα Παλατίσια Νομού Ημαθίας.*

✓ Αγαθονίκη Δ. Τσιλιπάκου, *Πρώτες ειδήσεις για το ναό του αγίου Δημητρίου στην Ξεχασμένη Ημαθία.*

✓ Αντώνης Β. Γκαλίτσιος, *Η παράσταση του αγίου Νικολάου, στην πρόσοψη του ναού του αγίου Νικολάου της Γούρνας, στη Βέροια.*

✓ Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, *Η ψαλτική παράδοση στη Νάουσα - Ναουσαίοι Μελουργοί του β' μισού του ΙΗ' αιώνα.*

✓ Δημήτριος Αγγ. Παπάκης, *Βεροιείς και Ναουσαίοι συνδρομητές σε έντυπα του 19ου αιώνα.*

✓ Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Η επισκοπή Καμπανίας κατά την περίοδο της προσωρινής υπαγωγής της στη μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1876 – 1883) με βάση την επιστολογραφία (1881 – 1883) του αρχidiaκόνου Μελετίου, προς τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Καλλίνικο Φωτιάδη και άλλες πηγές.*

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ
(Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Έτος Α'
Τόμος 1 (2009)

Βέροια 2010

Διάθεση:

Σε επιλεγμένα βιβλιοπωλεία και
ταχυδρομικά, με αντικαταβολή